

รูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง

A TWENTY-ONE DAY SELF-CONTROL MODEL FOR MORAL
DEVELOPMENT IN MATTHAYOM 2 (GRADE 8) STUDENTS

สายสวาท วิชัย

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมศาสตร์

สำนักวิชาศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2554

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง

A TWENTY-ONE DAY SELF-CONTROL MODEL FOR MORAL
DEVELOPMENT IN MATTHAYOM 2 (GRADE 8) STUDENTS

สายสวาท วิชัย

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศาสตร์

สำนักวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2554

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง

A TWENTY-ONE DAY SELF-CONTROL MODEL FOR MORAL
DEVELOPMENT IN MATTHAYOM 2 (GRADE 8) STUDENTS

สายสวาท วิชัย

คุณฉันทิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศาสตร์

2554

คณะกรรมการสอบคุณฉันทิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธ์ วงษ์บูรณาวิทย์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญสาธิต)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร. พงษ์ สุวรรณรัตน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร. บังอร ศิริสัตย์ลักษณ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร. ดิเรก พรสีมา)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

กิตติกรรมประกาศ

การทำคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับโอกาสในการเข้าศึกษา ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้จากคณาจารย์สำนักวิชาศิลปศาสตร์ ได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจากคณาจารย์และบุคคลหลายฝ่าย ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธุ์ วงษ์บุญนวาทย์ ประธานกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ดร. ดิเรก พรสีมา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะอาจารย์ที่ปรึกษาได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญสาธิต ดร. พงษ์ สุวรรณรัตน์ และ ดร. บังอร ศิริสัญลักษณ์ ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนทำให้คุษฎีนิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ ถูกต้องตามหลักวิชาและระเบียบของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักเรียนโรงเรียนบ้านหัวคอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ขอบพระคุณบุคลากรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 และ เขต 4 ที่มีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังสำคัญในการจัดทำเอกสารในการศึกษาตลอดมา

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้มอบเป็นกัตถุญญาแด่พระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และครูบาอาจารย์ของผู้วิจัยทุกท่าน ขอบพระคุณในกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ ความช่วยเหลือสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน จากเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ทุกคน ความรักความห่วงใยที่ได้รับเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาในการศึกษาและมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้การศึกษา และการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและผู้ที่สนใจทั่วไป หากมีสิ่งที่ผิดพลาดหรือบกพร่องจากการทำคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ไม่ว่าด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม ผู้วิจัยขอน้อมรับและขออภัยไว้ ณ ที่นี้

สายสวาท วิชัย

ชื่อเรื่องคุณูปนิพนธ์	รูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่สอง
ชื่อผู้เขียน	สายสวาท วิชัย
หลักสูตร	ปรัชญาคุณูปบัณฑิต (สังคมศาสตร์)
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญสาธิต
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ดร. พฐา สุวรรณรัตน์ ดร. บังอร ศิริสัญลักษณ์

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ของนักเรียนและเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่มีการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบกับนักเรียนที่ไม่มีการฝึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย แยกเป็นนักเรียนกลุ่มควบคุม 1 ห้อง กลุ่มทดลอง 1 ห้อง ๆ ละ 23 คน โดยนักเรียนกลุ่มทดลองได้รับการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ซึ่งเป็นรูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจากภายใน (autonomous morality) โดยฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำความดีเบื้องต้นจนเป็นนิสัย ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันเป็นเวลา 21 วันประกอบด้วย กระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) สร้างภาพลักษณ์คนดีไว้ในจิตใจแล้วเลือกเป้าหมายพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้น (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจัดทำขึ้น 2 ฉบับ ได้แก่ (1) แบบบันทึกการฝึกควบคุมตนเอง เป็นแบบบันทึกพฤติกรรมความดีเบื้องต้น (2) แบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบตรวจรายการ โดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมพฤติกรรม 6 ด้าน 36 รายการ วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่า t-test และค่า effect size นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตาราง ความคิดเห็นเพิ่มเติม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) นำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า

รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ โดยนักเรียนกลุ่มทดลองสามารถปฏิบัติพฤติกรรมได้จริงทุกรายการโดยปฏิบัติได้จริงสูงสุดรายการช่วยงานบ้านและโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 96.37 นอกจากนี้ยังมีนักเรียนตั้งเป้าหมายในการทำความคิดเบื้องต้นครบทั้ง 10 รายการถึงร้อยละ 61.90 โดยมีรายการที่นักเรียนเลือกมากที่สุด ร้อยละ 100 ถึง 3 รายการ ได้แก่ ตั้งแต่เช้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน ส่วนรายการที่นักเรียนเลือกน้อยที่สุด ได้แก่ พุทความจริงไม่พูดโกหก คิดเป็นร้อยละ 76.19 สำหรับพฤติกรรมที่นักเรียนเรียนปฏิบัติได้ครบ 21 วันสูงสุด ได้แก่ แต่งกายสุภาพ ร้อยละ 71.43 รองลงมาได้แก่ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน ร้อยละ 66.67 ประหยัดและอดออม ร้อยละ 50.00

การเปรียบเทียบผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองพบว่า ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย โดยมีขนาดความแตกต่าง (effect size) เท่ากับ 0.41 ซึ่งเป็นขนาดปานกลาง เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดทั้ง 6 ด้าน พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ถึง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวินัยและความรับผิดชอบ ชื่อสัตย์สุจริต กตัญญูกตเวที ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

คำสำคัญ: การปลูกฝังคุณธรรม/ทฤษฎีการควบคุมตนเอง/ทฤษฎีสร้างนิสัยใน 21 วัน

Dissertation Title	A Twenty-One Day Self-Control Model for Moral Development in Matthayom 2 (Grade 8) Students
Author	Saisawat Wichai
Degree	Doctor of Philosophy (Social Sciences)
Advisor	Asst. Prof. Dr. Somsak Boonsathorn
Co-Advisor	Dr. Patha Suwannarat Dr. Bangon Sirisunyaluck

ABSTRACT

This quasi-experimental research was conducted for the main purposes of, firstly, proposing an appropriate 21-day self-control model for students, and secondly, doing a moral behaviour comparison between the students exposed to the self-control model and those who were not. The sample subjects, obtained through specific sampling, were 46 Matthayom 2 students at a school in the Mueang District of Chiang Rai. They were equally divided into an experimental group and a control group. The experimental group members were then given a 21-day self-control model, which emphasised autonomous development of morality. This model required the subjects to form a habit of good conduct on a daily basis, from waking up to bedtime, for 21 consecutive days. The required good conduct involved three stages: (1) imprinting an image of a good person and setting basic behavioural goals; (2) performing self-monitoring and self-control actions to fulfil the set behavioural goals; and (3) assessing and recording the results. Two instruments were used for data collection, namely, the Self-Control Exercise Record, which was used to record the basic good conduct performed, and the Moral Behaviour Assessment Form, which was a checklist covering 36 items in 6 behavioural categories. The data obtained were analysed by a statistic analysis programme in terms of mean, percentage, t-test value and effect size value, and were presented in tabular forms. Additional

information and/or recommendations were examined using content analysis and presented in prose description.

The research produced the following results.

The 21-day self-control model was proved appropriate and practical. Every member of the experimental group was able to perform all of the exercises, with the most practiced one being Performance of Housework and Schoolwork (96.37%). In addition, as many as 61.90 percent of the experimental group students chose all of the 10 categories as their good-conduct goals; of these 10 categories, 3 were chosen by all of the experimental group students (100%), namely, Rising Early and Making the Bed, Being Properly Dressed, and Performance of Housework and Schoolwork. On the contrary, the category least chosen by the experimental group students was Being Truthful (76.19%). The exercises that were performed throughout the 21-day period were Being Properly Dressed, Performance of Housework and Schoolwork, and Saving and Economising, by 71.43, 66.67 and 50.00 percent of the experimental group students, respectively.

The behavioural comparison between the experimental group students and the control group students showed the following. Overall, a statistically significant increase by $\alpha = .05$ in post-experimental moral behaviour level was observed in the experimental group students. This finding conformed to a hypothesis, given the effect size of 0.41, which was a median. Analysis of all of the 6 categories showed a statistically significant rise by $\alpha = .05$ in 4 categories, namely, Discipline and Responsibility; Honesty; Gratitude; and Economical and Efficient Use of Resources.

Keywords: Moral development/Self control theory/21 day habit theory

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(3)
บทคัดย่อภาษาไทย	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(6)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(15)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 คำถามในการวิจัย	9
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
1.4 สมมติฐานการวิจัย	10
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น	10
1.6 ขอบเขตการวิจัย	10
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ	14
2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	17
2.1 ความหมายคุณธรรมจริยธรรม	17
2.2 องค์ประกอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	19
2.3 แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	20
2.4 การเกิดคุณธรรมจริยธรรม	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
2.5 ลักษณะของพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม	23
2.6 ระดับขั้นการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม	24
2.7 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างนิสัย	26
2.8 คุณธรรมจริยธรรมตามพัฒนาการของนักเรียน	31
2.9 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง	40
2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
3 วิธีดำเนินการวิจัย	70
3.1 กลุ่มตัวอย่าง	70
3.2 ขั้นตอนการวิจัย	70
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	72
3.4 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ	73
3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ	75
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล	80
4 ผลการวิจัย	82
4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	82
4.2 ผลการควบคุมตนเอง 21 วัน ตามรูปแบบ	83
4.3 ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน	86
4.4 ความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักเรียน	106
4.5 ผลการติดตามประเมินผลหลังการทดลอง	109

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	124
5.1 สรุปผลการวิจัย	124
5.2 อภิปรายผล	126
5.3 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยเป็นไปตามที่สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้	137
5.4 ข้อเสนอแนะ	137
5.5 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	139
รายการอ้างอิง	140
ภาคผนวก	148
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	149
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	153
ประวัติผู้เขียน	159

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4.1 ลักษณะทั่วไปของนักเรียน	83
4.2 ร้อยละของนักเรียนในการเลือกเป้าหมายพฤติกรรมความดีเบื้องต้น	84
4.3 ร้อยละของนักเรียนที่เลือกพฤติกรรมแต่ละรายการเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติ	84
4.4 ร้อยละพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงเมื่อครบ 21 วัน เทียบกับเป้าหมายในการทำความดี	85
4.5 ร้อยละพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่นักเรียนตั้งเป้าหมายไว้ 21 วัน และปฏิบัติได้ครบ	86
4.6 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบ	87
4.7 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้านซื่อสัตย์สุจริต	88
4.8 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียน กลุ่มควบคุม ด้านกตัญญูทดเวที	89
4.9 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียน กลุ่มควบคุม ด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว	89
4.10 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียน กลุ่มควบคุม ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	90
4.11 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียน กลุ่มควบคุม ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	91
4.12 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียน กลุ่มทดลอง ด้านวินัยและความรับผิดชอบ	92
4.13 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและ หลังของนักเรียน กลุ่มทดลอง ด้านซื่อสัตย์สุจริต	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
4.14 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียน กลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูทเวที	94
4.15 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียน กลุ่มทดลอง ด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว	95
4.16 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียน กลุ่มทดลอง ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	96
4.17 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียน กลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	97
4.18 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านวินัยและความรับผิดชอบ	98
4.19 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านซื่อสัตย์สุจริต	99
4.20 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูทเวที	100
4.21 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว	101
4.22 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	102
4.23 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	103

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
4.24 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองในภาพรวม	104
4.25 ขนาดของความแตกต่าง (Effect Size) ของระดับพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นหลัง การทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง	105
4.26 ร้อยละของการทำความดีเบื้องต้นของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการทดลอง สองเดือน	110
4.27 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านวินัยและความรับผิดชอบ	111
4.28 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	112
4.29 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูกตเวที	113
4.30 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว	114
4.31 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	115
4.32 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	116
4.33 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการ ทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านวินัยและ ความรับผิดชอบ	117

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
4.34 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านชื่อเสียงสุจริต	118
4.35 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูทเวที	119
4.36 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว	120
4.37 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	121
4.38 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	122
4.39 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองในภาพรวม	123

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1.1 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน	12
1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องรูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	13
2.1 กำเนิดนิสัยดี-ไม่ดี	27
2.2 การเปรียบเทียบสัมพันธ์ระหว่างนิสัยกับความรู้	28
2.3 การบังคับให้นักเรียนเชื่อฟังและการฝึกให้เด็กคิดเอง ตัดสินใจเองอย่างมีเหตุผล ตามระดับชั้นเรียน	39
2.4 Carver and Scheier (1981, 1998)'s Control Theory of Self-regulation. Illustration of TEST-OPERATE-TEST-EXIT Feedback Loop	48

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสารสนเทศ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันทั่วโลกโดยปราศจากพรมแดนทางการเมือง ศาสนา วัฒนธรรม มาเป็นข้อจำกัด ชิดกัน เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรและแรงงาน การแลกเปลี่ยนทาง วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคทำให้เกิดภาวะพึ่งพาอาศัยกัน ขณะเดียวกัน กระแส โลกาภิวัตน์ก็มีอิทธิพลต่อแนวคิดและค่านิยมในสังคมมากขึ้น โดยการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชน การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกระแสผลักดันการปฏิรูปในเรื่องโลกาภิบาล และการ จัดระบบเศรษฐกิจโลกให้มีความโปร่งใสและมีความเป็นประชาธิปไตย ความขัดแย้งทางลัทธิ อุดมการณ์ได้ผ่อนคลายลง ภัยคุกคามด้านความมั่นคงได้เปลี่ยนแปลงใหม่ไปสู่การแข่งขันทาง เศรษฐกิจและการค้า ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เป็นระบบเดียวกันทั่วโลก มีการรวมกลุ่มทาง เศรษฐกิจในระดับภูมิภาค มีการกำหนดข้อตกลง กติกาการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมากขึ้น มี การพัฒนาวิทยาการ และเทคโนโลยี สมัยใหม่อย่างหลากหลายและก้าวกระโดด สร้างความได้เปรียบ ในเวทีการค้า ทำให้สถานการณ์การแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า การเงินและการลงทุนระหว่างประเทศทวี ความรุนแรงมากขึ้น

ประเทศไทยนับเป็นประเทศเล็ก ๆ ในประชาคมโลก จึงย่อมถูกกระแสโลกผลักดันให้ต้อง ดำเนินไปในทิศทางเดียวกับประเทศอื่น ๆ โดยต้องมีการเชื่อมโยง สัมพันธ์กับประชาคมโลกมากขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง พัฒนาประเทศตามระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมตามกระแสโลก อย่างขาดความรู้เท่าทัน และขาดความเข้าใจบริบทของตนเอง ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเผชิญกับ ผลกระทบจากโลกโลกาภิวัตน์ ดังเช่นที่ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และการเงินอย่างรุนแรงในปี พ.ศ. 2540 นอกจากนี้กระแสโลกาภิวัตน์ยังทำให้สังคมไทยเบี่ยงเบนจาก เอกอภิมณฑล วัฒนธรรมที่ดีงาม และคุณค่าชีวิตที่เรียบง่ายดั้งเดิมมายึดติดกับอำนาจนิยม จากความร่ำรวย และระบบอุปถัมภ์ เกิดกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม

พฤติกรรม การดำรงชีวิต และปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากเดิม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารไร้พรมแดน นำพากระแสวัตถุนิยมเข้าสู่ชุมชน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะสังคมเมืองให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่มีความสุขลดลง มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลง มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ วัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีงามถูกกลืน และมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อย ประกอบกับระบบคุณค่าที่ดีงามของคนไทยเสื่อมถอย ทั้งในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 20) และจากความอ่อนแอของสังคมไทยที่ตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมได้ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคมมากขึ้นทุกวัน นำไปสู่การปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนา โดยมีจุดเปลี่ยนตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา ที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันเป็นช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทย โดยมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืนอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 44) และทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ยังมีความต่อเนื่องในการพัฒนา “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อสร้างความมั่นใจว่าการพัฒนาจะเป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืน และสร้างความสุขให้กับคนไทย (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553, หน้า 51)

ผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในรอบกว่า 50 ปีที่ผ่านมา แม้จะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่งแต่ในด้านการพัฒนาคนและสังคมยังเป็นไปอย่างล่าช้า ทำให้ไทยมีปัญหา ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการแข่งขันบนเวทีโลก และปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่ดูเหมือนจะเสื่อมถอยลงไปทุกวันสังเกตได้จากปัญหาการทุจริต ประพฤติมิชอบ ที่เกิดขึ้นทั้งในภาคราชการและธุรกิจเอกชน ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กรเห็นได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในภูมิภาคเอเชีย จำนวน 17,000 คน จาก 14 ประเทศ รวมกับออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2009 โดยสำนักงานที่ปรึกษาความเสียงทางเศรษฐกิจและการเมืองหรือ PERC ระบุว่าชาวต่างชาติคิดว่ามีการทุจริต คอร์รัปชันอย่างแพร่หลายในเอเชีย ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ติดอันดับประเทศที่น่าเป็นห่วง เมื่อวัดคะแนนเต็ม 10 ประเทศไทยได้ 7-6.3 มี

การทุจริตมากเป็นอันดับ 2 ส่วนผลการสำรวจในปี ค.ศ. 2010 ได้อันดับ 4 จาก 16 ประเทศ ซึ่งแม้อันดับจะดีขึ้นแต่ก็ได้คะแนน 7.60 ซึ่งได้ใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา (Political and Economic Risk Consultancy, 2010) ในทำนองเดียวกัน จากการบรรยายของสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารและประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ (ก.ม.ช.) (นฤตย์ เสกธีระ, 2549, หน้า 9) ได้กล่าวถึง การวิจัยของประเทศฝรั่งเศสที่วิจัยว่าไทยจะนำประเทศไปสู่ความเจริญได้หรือไม่ ผลการวิจัยสรุปว่า ประเทศไทยจะก้าวไปสู่ความเจริญได้ค่อนข้างยาก โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการก้าวไปสู่ความเจริญ คือ นิสัยของคนไทย 4 ประการ คือ จี้เกียจ จี้โกง จี้โอ้อวด และจี้อิจฉา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาที่ส่งคนเข้ามาศึกษานิสัยของคนไทยได้ผลเช่นเดียวกัน และที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ได้แก่ ผลการสำรวจของ สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2554) ที่สำรวจทัศนคติอันตรายว่าด้วยการยอมรับรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน โดยสำรวจจาก กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่พักอาศัยอยู่ใน 28 จังหวัด จำนวน 3,971 คน ในช่วง 4 มกราคม-5 กุมภาพันธ์ 2554 เปรียบเทียบกับการสำรวจช่วงเดือน ตุลาคม 2551 พบว่าแนวโน้มของประชาชนที่ยอมรับรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน แต่ทำให้ประเทศชาติรุ่งเรือง ประชาชนอยู่ดีกินดี ตนเองได้ประโยชน์ยังสูงจากร้อยละ 63.20 ในปี พ.ศ. 2551 มาอยู่ที่ร้อยละ 64.00 เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ทั้งผู้ชายและผู้หญิงส่วนใหญ่ ยังคงยอมรับรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน แต่ขอให้ตนเองได้ประโยชน์ด้วย และที่น่าตกใจก็คือ แม้แต่นักเรียนนักศึกษาที่เป็นคนรุ่นใหม่ประมาณครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 54.50 ก็ยอมรับรัฐบาลที่ทุจริตคอร์รัปชัน แต่ขอให้ตนเองได้ประโยชน์ด้วย

นอกจากปัญหาการทุจริตและประเพณีมิชอบดังกล่าวแล้ว สังคมไทยยังมีปัญหา ความขัดแย้งรุนแรง เกิดความแตกแยกในสังคมประชาชนแบ่งแยกออกเป็นฝักฝ่ายที่พร้อมจะปะทะกันทุกเมื่อ เช่น กลุ่มรักทักษิณ (เสื้อแดง) และกลุ่มต่อต้าน หรือกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (เสื้อเหลือง) และกลุ่มที่ต่อต้านที่มีการปะทะกันอย่างเนือง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด หลายจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา นับเป็นปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น จนกล่าวได้ว่าเป็นวิกฤติการณ์ความรุนแรงในสังคม อันสืบเนื่องมาจากความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมจริยธรรม การก้าวพ้นวิกฤติการณ์ดังกล่าวต้องเริ่มที่การพัฒนาคน ให้คนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแกนยึดเหนี่ยวชี้นำเส้นทาง ดำเนินชีวิตสู่การประพฤติ การปฏิบัติเพื่อสร้างสังคมแห่งคุณธรรม ซึ่งจะนำพาประเทศชาติสู่ความเจริญอย่างยั่งยืน

ประเทศไทยจึงมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมาเนิ่นนาน ทุกยุคทุกสมัยต่างให้ความสำคัญ เรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การที่ประเทศชาติยังดำรงอยู่ได้จนทุกวันนี้ เพราะคนส่วนใหญ่ยังมีคุณธรรมจริยธรรม แม้ว่าจะมีปัญหาในสังคมอยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงปรากฏการณ์บางส่วนของสังคมเท่านั้น อย่างไรก็ดีตามสังคมทุกสังคมต้องการคนดี ดังนั้นการสร้างคนดี คนที่มีคุณธรรมจริยธรรมจึง

เป็นพันธกิจที่มีความจำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมมีภูมิคุ้มกันต่อความเลวร้ายที่กำลังกัดกร่อนสังคมอยู่ พันธกิจที่สำคัญของการศึกษาคือการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชน ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นกลไกในการพัฒนาสังคม การศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคคลเพื่อให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข บทบาทหน้าที่ของการศึกษา คือ การเตรียมผู้เยาว์ให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีทัศนคติและบุคลิกภาพเหมาะสมกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง นอกจากบทบาทในการสร้างคนแล้ว การศึกษายังมีบทบาทในการจัดระเบียบสังคม (อมรวิรัช นาคทรพร, 2548, หน้า 14) ซึ่งเป็นบทบาทในแง่สังคมวิทยา คือ การทำให้เกิดระเบียบทางสังคม (social order) เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาในระดับใด ตั้งแต่โรงเรียนจนถึงมหาวิทยาลัยต่างก็มีส่วนช่วยกันในการสร้างสมาชิกของสังคมให้เป็นผู้ที่มีระเบียบ วินัย และสามารถอยู่ร่วมกันภายใต้กติกาของสังคมที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน กระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ อาจเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในหลักสูตรและนอกหลักสูตร ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ที่ต่างผสมผสานกัน ตัวอย่างการปลูกฝังความเป็นระเบียบวินัยที่เป็นทางการอาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น การเข้าแถวตอนเช้า การเข้าคิวซื้ออาหาร การส่งการบ้านตามเวลา การขออนุญาตเพื่อจะพูดในห้อง การไม่คุยเมื่อครูพูด การแสดงความเคารพเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการเรียนรู้บรรทัดฐานของสังคมใหญ่ จากสังคมย่อยในโรงเรียนที่ทำให้เด็กรู้จักคำว่า ความมีระเบียบ ความตรงต่อเวลา การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เด็กเหล่านี้ออกไปใช้ชีวิตในสังคมโดยไม่สร้างปัญหาหรือข้อขัดแย้ง

การจัดการศึกษาในประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรมและความรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาควบคู่กันมาโดยตลอดนับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มมีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยมีการประกาศโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 2) กำหนดแนวทางในทางในการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และกระทรวงศึกษาธิการได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจวบจนถึงปัจจุบัน แผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับจะกำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่เน้นการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านคุณธรรมมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดทิศทางในการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ นับเป็นการให้ความสำคัญแก่การพัฒนาด้านคุณธรรมมากกว่าการพัฒนาด้านความรู้วิชาการ และต่อมาคณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งเป็นแผนระยะยาวภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยมีกรอบแนวคิดให้การศึกษาเป็นกลไกการพัฒนานคนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ (สำนักงาน

เลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 19) แม้คุณธรรมจะเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษา แต่ผลการพัฒนาที่ผ่านมากลับพบว่า ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปิดกว้างสู่โลกโลกาภิวัตน์ เกิดการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดน ทำให้เด็กและเยาวชนขาดความรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดี ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อและพฤติกรรม เด็กและเยาวชนขาดทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์ อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยม บริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้คุณธรรม จริยธรรมลดลง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาการขาดความสัมพันธภาพภายในครอบครัว ปัญหายาเสพติด และปัญหาอาชญากรรมอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 15)

นอกจากนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542, หน้า 51) ได้สรุปค่านิยมและลักษณะนิสัยของคนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาได้แก่ รักสบาย ขาดความอดทน เกียจคร้าน ไม่มีระเบียบวินัย ชอบรวยทางลัด ขาดความรับผิดชอบ ไม่กล้าเผชิญปัญหาและไม่รักการเรียนรู้ ดังนั้นหากการศึกษาไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนิสัย และแก้ไขค่านิยมที่ผิด ๆ เหล่านี้แล้ว แม้เราจะดัดระบบและวางนโยบายที่ดีเลิศเพียงใด สังคมไทยจะมีการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ยาก เมื่อใดก็ตามที่มีปัญหาจริยธรรมเกิดขึ้นในสังคม เช่น เด็กวัยเรียนติดยาเสพติด มั่วสุมในสถานเริงรมย์ยามวิกาล แม้กระทั่งเด็กหญิงวัยรุ่นขายตัวเพื่อนำเงินที่ได้ไปซื้อของแพง ๆ หรือใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย และเหตุการณ์อื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน ทุกคนต่างจึงนี้ว่าไปที่โรงเรียน หรือการจัดการศึกษาในฐานะที่เป็นจำเลย ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ นำไปสู่การกำหนดค่านโยบายและเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ แต่ปัญหาสำคัญ คือ การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งโรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษา จะมีวิธีการในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างไร

ผลการพัฒนาด้านคุณธรรมของนักเรียนที่ผ่านมา จากการศึกษาของกรมการศึกษา (2527, อ้างถึงใน สิริวรรณ ศรีพหล, 2550, หน้า 444-445) ได้วิจัยพฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย ความมีเหตุผล ความอดทน ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต การประหยัด ความเสียสละ เมตตากรุณา กตัญญูทศเวที และความยุติธรรมพบว่าครูใช้วิธีในการปลูกฝังเรียงตามลำดับค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ครูบอกแนะนำร้อยละ 11.52 ให้นักเรียนฝึกพฤติกรรม ร้อยละ 3.89 ให้รางวัลลงโทษ ร้อยละ 1.41 ให้นักเรียนอภิปรายเหตุผล ร้อยละ 0.94 และให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมต้นแบบ ร้อยละ 0.44 และครูใช้วิธีบอกแนะนำมากที่สุดในการพฤติกรรมทุกด้าน ในเวลาต่อมาอีก 20 กว่าปี จนกระทั่งปัจจุบันพฤติกรรมการสอนของครูในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมยังคงใช้การว่ากล่าว สั่งสอนตามผลการศึกษาของศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2550, หน้า 242-243) ได้ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนใน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 26 โรงเรียน พบว่าคุณธรรมจริยธรรมที่โรงเรียนกำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นขนบธรรมเนียมนิยม ที่เน้นการอบรมปลูกฝังให้นักเรียนอยู่ในกรอบพฤติกรรมของระเบียบวินัย โดยโรงเรียนระดับประถมศึกษา เน้นเรื่องการประหยัดและอดออม ความมีระเบียบวินัย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความซื่อสัตย์ สุจริต การใฝ่รู้ ใฝ่เรียน การเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรักษาประเพณีนิยม ความเป็นไทยและมีมารยาทไทย ความรับผิดชอบ รักษาความสะอาด มีสุขนิสัยที่ดี ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา เป็นต้น ส่วนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเน้นเรื่อง ความมีระเบียบเป็นอันดับแรก ตามด้วยความรับผิดชอบ การมีสัมมาคารวะ ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา เสียสละ เป็นต้น หากนำคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาไปเปรียบเทียบกับระดับประถมศึกษาจะพบว่าเป็นคุณธรรมจริยธรรมลักษณะเดียวกันทำให้ประเมินได้ว่าการกำหนดคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนไม่ได้ยึดหลักการพัฒนาตามวัย หรือพัฒนาการของนักเรียน ในด้านการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ยังคงอยู่ในรูปแบบเดิม ๆ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการบรรยายเป็นหลัก การอบรมคุณธรรมอยู่ในลักษณะ “ว่ากล่าวสั่งสอน”แทรกเข้าไปในเวลาที่ครูเห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูผู้สอนยังคุ้นเคยกับการอบรมคุณธรรมด้วยวิธีใช้อำนาจบังคับให้นักเรียนประพฤติตามที่ตนต้องการ ไม่มีแผนการสอนที่ชัดเจน แม้บางโรงเรียนจะกำหนดให้ครูเขียนแผนการสอน มีการตรวจแผนโดยหัวหน้ากลุ่มสาระวิชา แต่ครูส่วนใหญ่ยอมรับว่าไม่ได้ดำเนินการสอนตามแผน ด้วยมีเหตุและปัจจัยหลายประการ เช่น มีวันหยุด หรือมีกิจกรรมพิเศษเข้ามาแทรก ด้านเวทีหรือพื้นที่ ที่นำมาใช้ในการปลูกฝัง ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือช่วงเวลากิจกรรมหน้าเสาธง การประกาศความดีและความไม่ดี การแก้พฤติกรรม หรือการส่งเสริมพฤติกรรม โรงเรียนกระทำในช่วงเวลานี้ทั้งนั้น ทำให้นักเรียนเห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ และตอกย้ำถึงอำนาจของครู หากนักเรียนคนใดมาเรียนไม่ทันช่วงเวลาของการเริ่มต้นกิจกรรมนี้จะถูกลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินการลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ตกทอดมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่มีระบบการศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมหมุนเวียนทั้งปี เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาและวันสำคัญตามคตินิยมของชาติ เช่น การทำบุญใส่บาตร การนิมนต์พระเป็นองค์บรรยายธรรม และการจัดกิจกรรมวันสำคัญ เป็นต้น บางโรงเรียนมีกิจกรรมใหญ่ ๆ ในการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เช่น โครงการยวทูตความดี โครงการเด็กดีศรี (ชื่อโรงเรียน) โครงการของหาญไม่สูญ โครงการพบพระชำระใจ เป็นต้น ซึ่งหลายโครงการมีลักษณะเป็นโครงการแยกส่วน คือ เน้นการฝึกอบรมเป็นด้าน ๆ และให้ความสำคัญกับพิธีการหรืองานเชิงเอกสารมากกว่าเนื้อแท้ของคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน จากข้อค้นพบดังกล่าว พอสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมที่โรงเรียนส่วนใหญ่ส่งเสริมเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนหรือเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้อำนาจ เป็นการกระทำตามกฎหมาย

ระเบียบ ข้อบังคับ โดยได้รับการแนะนำ ชี้แนะ บอกกล่าว สั่งหรือบังคับ เพื่อให้ปฏิบัติตามอย่างเหมาะสมในสังคม ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากปัจจัยภายนอก นักเรียนกระทำพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมโดยได้รับอิทธิพลจากสิ่งภายนอกที่อยู่รอบตัวของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึก ถูกควบคุมมากเกินไป จึงแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่อต้าน เบี่ยงเบน เกิดพฤติกรรมซ้อน 2 ลักษณะ ต่อหน้าครู กระทำอย่างหนึ่งลับหลังกระทำอีกอย่างหนึ่ง

สำหรับพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมนั้น พิอาเจต์ (Piaget, 1976, อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550, หน้า 66) ได้แบ่งพัฒนาการการเกิดคุณธรรมจริยธรรมเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1. เกิดจากภายนอก (Heteronomous) สิ่งภายนอกที่จะมีอิทธิพลต่อการกระทำทางคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ อาจเป็นลัทธิศาสนา สภาพการเมือง หรือสภาพสังคม
2. เกิดจากภายใน (Autonomous) ซึ่งอาจจะเป็นมโนธรรม เหตุผล หรืออารมณ์ของมนุษย์ที่เป็นตัวกำหนดให้เกิดการกระทำทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยตนเอง เป็นต้น

ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนจึงควรจัดให้เหมาะสมกับการพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมด้วย การที่สถานศึกษาส่วนใหญ่จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยเน้นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมจากภายนอก เน้น การใช้อำนาจ ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคสำคัญ คือ (โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา อุตกุล, 2550, หน้า 11)

1. การใช้อำนาจเด็ดขาด การใช้อำนาจบังคับจะทำให้เด็กมีคุณธรรมที่เกิดจากการเชื่อฟัง ซึ่งเป็นคุณธรรมของทาสมากกว่าจริยธรรมของผู้ที่ต้องปกครองตนเองในระบบการเมืองปัจจุบันเพราะเป็นการบังคับให้เด็กเชื่อมากกว่าการยอมรับ เหมือนกับการบังคับให้กลัวกฎหมายมากกว่าจะสอนว่าอะไรที่ไม่ควรกระทำ นอกจากนั้นอำนาจมักจะเกิดขึ้นคู่กับการลงโทษเป็นการปิดกั้นไม่ให้เด็กกล้าอภิปราย ชักถามเพื่อให้เกิดเหตุผลที่ยอมรับด้วยตนเอง

2. การควบคุมทางกาย นอกจากการใช้อำนาจแล้ว บางครั้งครูจะบังคับให้เด็กกระทำหรืองดการกระทำโดยใช้เงื่อนไขการบังคับทางกายเป็นเครื่องมือในการขู่บังคับ เช่น เมื่อเด็กทำตามสิ่งที่ครูสอนก็จะได้รับรางวัล แต่หากไม่ทำตามก็จะถูกลงโทษ ดังนั้นการรับคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก จึงเป็นการรับสิ่งที่ครูหยิบยื่นให้เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ซึ่งเด็กจะยอมรับคุณธรรมจริยธรรมนั้นเฉพาะเมื่ออยู่ต่อหน้าครูเท่านั้น การใช้มาตรการควบคุมทางกายจึงเป็นการฝึกเด็กให้มีลักษณะนิสัยหลอกลวงมากกว่าการถือความซื่อสัตย์

3. การยัดเยียดความเชื่อ (Indoctrinate) เป็นการยัดเยียดความเชื่อในสิ่งที่ครูยึดถือให้กับเด็กโดยไม่มีการใช้หลักเหตุผลเป็นวิธีการสอนโดยให้นักเรียนรับคำสอนและเชื่อตามครูอาจถูกต่อต้านหรือถูกตั้งข้อกังขาได้ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมของการใช้เหตุผล

ในทำนองเดียวกัน ดวงเดือน พันธมนานิน (2526, อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนานิน, 2550, หน้า 134-135) ได้ชี้ให้เห็นปัญหาของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน โดยปัญหาที่สำคัญของครูในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมี 3 ประการ ได้แก่

1. ครูไม่เข้าใจว่าคุณธรรมคืออะไร จริยธรรมคืออะไร และคุณธรรมกับจริยธรรมต่างกันอย่างไร โดยส่วนใหญ่แล้วครูมักรับรู้ปนกัน

2. การอบรมสั่งสอนด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสมแก่การพัฒนาทางจริยธรรมโดยครูส่วนใหญ่เน้นการลงโทษ และการควบคุม ซึ่งนักจิตวิทยามีได้ห้ามการลงโทษแต่ย้ำว่าครูควรลงโทษด้วยความรักอย่างแท้จริงและเด็กที่ถูกลงโทษก็ต้องทราบด้วยว่าครูลงโทษด้วยความรักมิใช่ลงโทษเพราะการระบายอารมณ์ของตัวเอง

3. ครูไม่รู้หลักการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมโดยมักติดอยู่กับการฝึกพฤติกรรม ซึ่งการฝึกพฤติกรรมนั้น ควรกระทำให้มากกับเฉพาะเด็กเล็กเพราะเด็กยังไม่เข้าใจความดี ความชั่ว และเหตุผลขั้นสูง จึงต้องฝึกให้เชื่อฟังและทำตาม แต่เมื่อเด็กโตขึ้นในระดับมัธยมต้นควรค่อย ๆ ลดการบังคับพฤติกรรม และเพิ่มการฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง

นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธมนานิน (2544, หน้า 76-93) เสนอแนวคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นลักษณะที่สามารถพัฒนาได้ตามพัฒนาการของแต่ละวัย และได้เสนอแนะคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้นักเรียนตามกลุ่มอายุ ดังนี้

1. นักเรียนอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้ (1) ทศนคติต่อคุณธรรมจริยธรรม (2) ความเชื่อฟัง (3) การเตรียมความพร้อมในการรับจริยศึกษาในโรงเรียน

2. นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาตอนปลายควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้ (1) การควบคุมตนเอง (2) การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (3) ความมีเหตุผล

จากเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่เป็นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก แม้จะประสบผลสำเร็จในการสร้างความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ แต่ในด้านจิตใจกลับมีปัญหาคือความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดูเหมือนจะลดลงทุกวัน ในขณะที่ปัญหาความขัดแย้งแตกแยกกลับทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาเหล่านี้ ต้องเริ่มที่การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและใช้คุณธรรมเป็นเครื่องนำทางชีวิต ดังนั้น การศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาคนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งผลการพัฒนาที่ผ่านมาพบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ปัจจัยจากสิ่งภายนอกและครูมักยึดติดกับพฤติกรรมซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการฝึกเฉพาะเด็กเล็ก เมื่อเด็กโตขึ้นในระดับมัธยมต้นควรลดการบังคับพฤติกรรม และเพิ่มการฝึกให้เด็ก

รู้จักควบคุมตนเอง การควบคุมตนเองเป็นอุดมการณ์ขั้นสูงของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม แต่ผลการศึกษาที่ผ่านมา กลับพบว่า วิธีการที่ครูและโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมภายนอก (heteronomous morality) หรือคุณธรรม จริยธรรมตามข้อบังคับ (morality of constraint) ขาดการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมภายใน (autonomous morality) ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนไม่เป็นไปตามหลักพัฒนาการ ทางคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา ครูส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการเช่นเดียวกับระดับ ประถมศึกษา ทำให้พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนไม่มีเอกภาพ ไม่สามารถคง พฤติกรรมได้ทั้งต่อหน้าและลับหลังครู ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมจากภายใน (autonomous morality) โดยจัดทำรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ซึ่งพัฒนาจาก ทฤษฎีการควบคุมตนเองของ คาร์เวอร์ และชรีเวอร์ (Carver & Scheiver, 2011) และแนวคิดการสร้าง นิสัยภายใน 21 วัน ของ มอลต์ (Maltz, 1969, p. 21) ตามทฤษฎี 21-Day Habit Theory โดยนักเรียนเป็นผู้ ควบคุมให้เกิดพฤติกรรมด้วยตนเองเป็นการตัดสินใจเลือกและกระทำพฤติกรรมด้วยความสมัครใจ เพื่อเป็นนวัตกรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เหมาะสมตามระดับพัฒนาการของนักเรียนใน แต่ละช่วงอายุ แล้วนำไปทดลองใช้เพื่อการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการควบคุมตนเองโดยได้ ทดลองกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นระดับที่มีความเหมาะสมกับการฝึกควบคุมตนเอง และเป็นระดับที่ครูมีข้อมูลนักเรียนเพียงพอ ทำให้ครูสามารถสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนได้ถูกต้อง แม่นยำ

1.2 คำถามในการวิจัย

รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วันมีความเหมาะสมเป็นไปได้หรือไม่ และมีผลต่อการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 ศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน

1.3.2 เปรียบเทียบผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่มีการฝึก ควบคุมตนเอง 21 วัน ตามรูปแบบกับนักเรียนที่ไม่มีการฝึก

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังฝึกควบคุมตนเอง 21 วัน เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนฝึกและมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experiment) ซึ่งทำการทดลองในสนาม (field experiment) เป็นการทดลองในสภาพธรรมชาติของโรงเรียน โดยผู้วิจัยเจาะจงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน ดังนั้น นักเรียนกลุ่มควบคุมและนักเรียนกลุ่มทดลองจึงเป็นนักเรียนในโรงเรียนเดียวกัน มีการจัดห้องเรียนแบบคละชั้น และเรียนกับคณะครูผู้สอนชุดเดียวกัน โดยตลอดเวลา 21 วัน ที่ทำการทดลองนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ร่วมกิจกรรมตามปกติของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยถือว่าใกล้เคียงกันจึงได้จัดเป็นนักเรียนกลุ่มควบคุม 1 ห้อง และกลุ่มทดลอง 1 ห้อง เพื่อดำเนินการตามรูปแบบควบคุมตนเอง 21 วัน

1.6 ขอบเขตการวิจัย

1.6.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 2 ห้อง ๆ ละ 23 คน แยกเป็นกลุ่มควบคุม 1 ห้อง และกลุ่มทดลอง 1 ห้อง

1.6.1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1.1 ตัวแปรต้น รูปแบบการฝึกควบคุมตนเอง 21 วัน

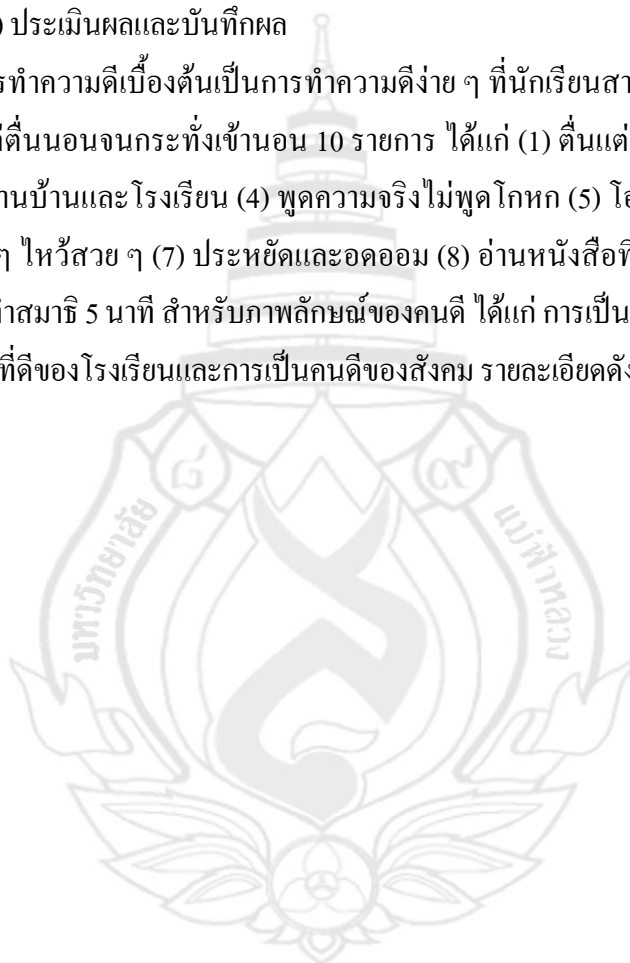
1.6.1.2 ตัวแปรตาม พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 6 ด้าน 36 รายการ

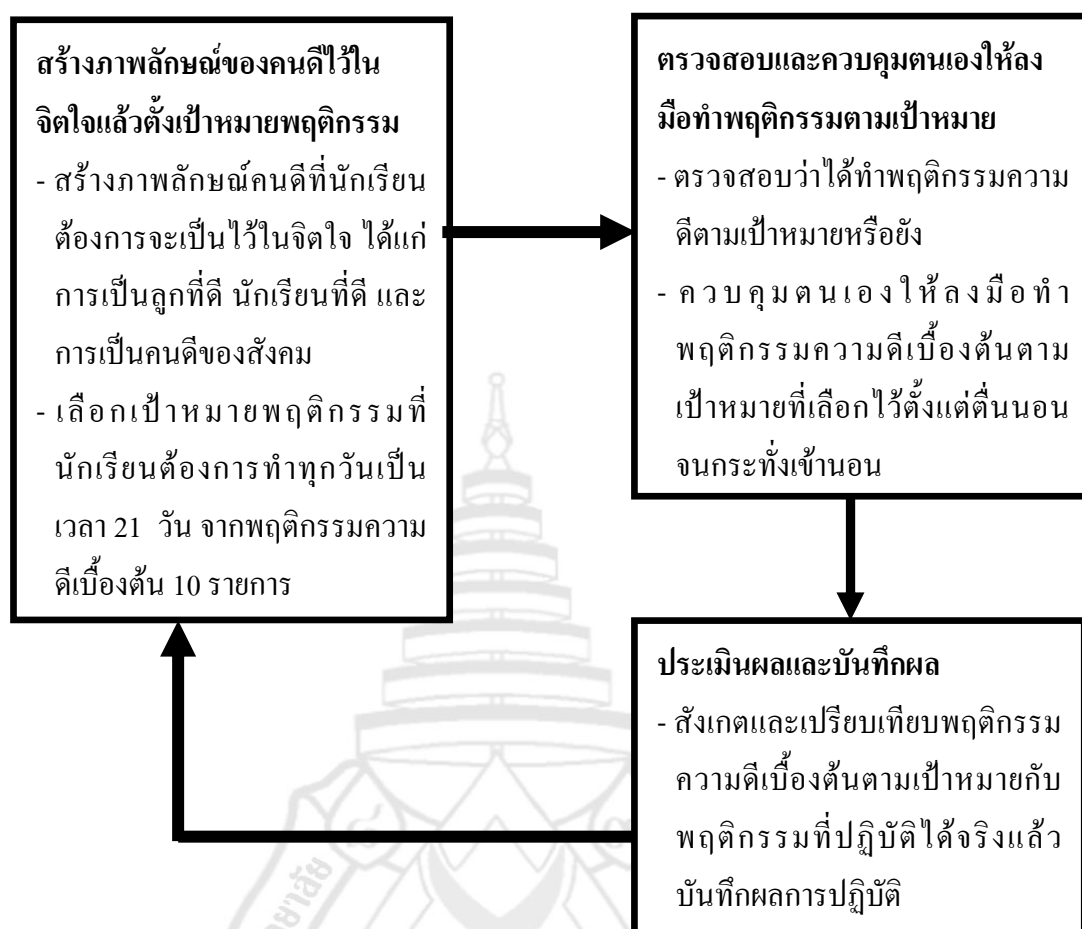
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วันซึ่งเป็นรูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้ควบคุมให้เกิดพฤติกรรมด้วยตนเองเป็นการตัดสินใจเลือกและกระทำพฤติกรรมด้วยความสมัครใจ ดังนั้นรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน จึงเป็นรูปแบบใน

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจากภายใน (autonomous morality) โดยการฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำความดีเบื้องต้นตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันแม้ไม่คุ้นเคยหรือไม่เป็นธรรมชาติก็ให้ปฏิบัติต่อเนื่องกันไปจนครบ 21 วัน พฤติกรรมนั้นจะถูกจดจำทำให้ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัตินี้เรียกว่า “เป็นนิสัย” ส่วนกระบวนการในการควบคุมตนเองประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) สร้างภาพลักษณ์ของคนดีไว้ในจิตใจแล้วตั้งเป้าหมายพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้น (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล

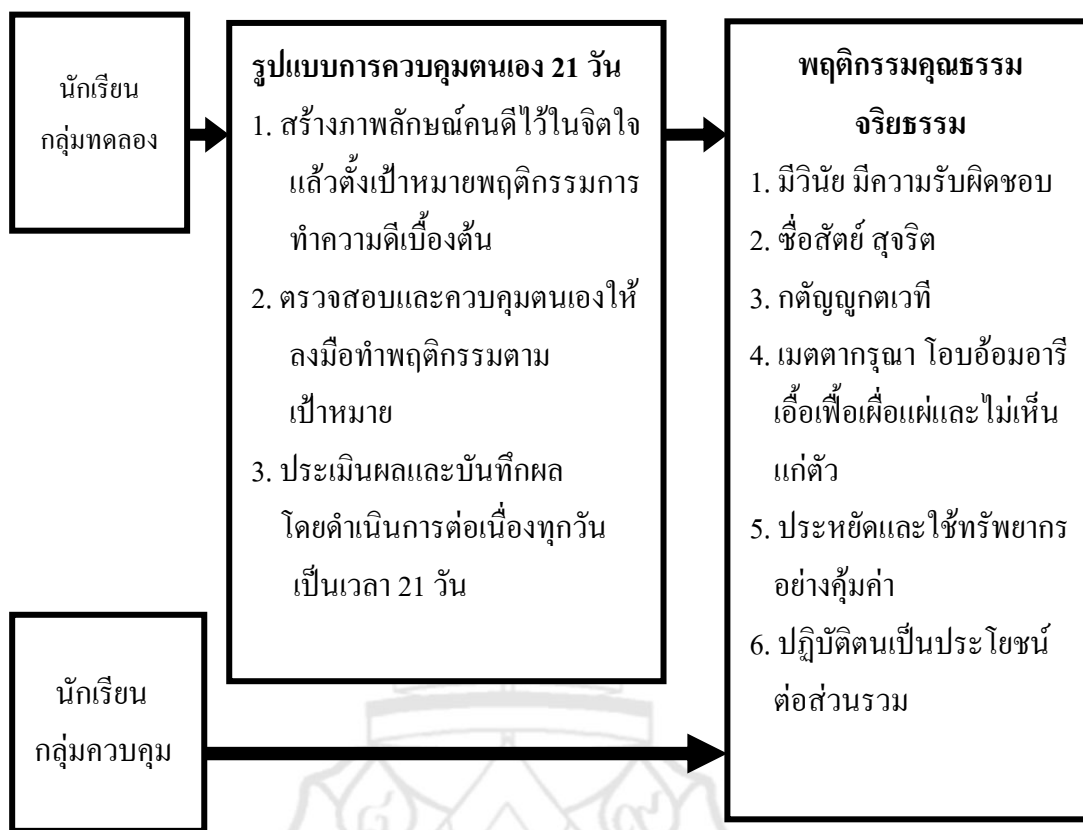
ด้านการทำความดีเบื้องต้นเป็นการทำความดีง่าย ๆ ที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้เป็นกิจวัตรประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน 10 รายการ ได้แก่ (1) ตื่นแต่เช้าเก็บที่นอน (2) แต่งกายสุภาพ (3) ช่วยงานบ้านและโรงเรียน (4) พูดความจริงไม่พูดโกหก (5) โอบอ้อมอารีไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น (6) ยิ้มใส ๆ ไหว้สวย ๆ (7) ประหยัดและอดออม (8) อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ (9) สวดมนต์ก่อนนอน (10) ทำสมาธิ 5 นาที สำหรับภาพลักษณ์ของคนดี ได้แก่ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง การเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียนและการเป็นคนดีของสังคม รายละเอียดดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและเปรียบเทียบ ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนก่อนและหลังการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียนกลุ่มควบคุมและนักเรียนกลุ่มทดลอง ซึ่งประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม 6 ด้าน ได้แก่ (1) มีวินัยและความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และไม่เห็นแก่ตัว (5) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (6) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รายละเอียดดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องรูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างคนดี
- 1.8.2 ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการควบคุมตนเอง
- 1.8.3 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน
- 1.8.4 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ทำให้เกิดการพัฒนาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
- 1.8.5 เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน หมายถึง รูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยการฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำความคิดเบื่งตนจนเป็นนิสัย ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันเป็นเวลา 21 วันประกอบด้วย กระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) สร้างภาพลักษณ์คนดีไว้ในจิตใจแล้วเลือกเป้าหมายพฤติกรรมการทำความคิดเบื่งตน (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล

1.9.1 การทำความดีเบื่งตน หมายถึง การปฏิบัติพฤติกรรมความดีง่าย ๆ ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน 10 รายการ ได้แก่ (1) ตื่นแต่เช้าเก็บที่นอน (2) แต่งกายสุภาพ (3) ช่วยงานบ้านและโรงเรียน (4) พูดความจริงไม่พูดโกหก (5) โอบอ้อมอารีไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น (6) ยิ้มใส ๆ ใจดีสวย ๆ (7) ประหยัดและอดออม (8) อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ (9) สวดมนต์ก่อนนอน และ (10) ทำสมาธิ 5 นาที

1.9.2 ภาพลักษณ์คนดี หมายถึง ภาพลักษณ์ของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และเป็นคนดีของสังคม

1.9.3 พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม 6 ด้าน 36 รายการ ได้แก่

1.9.3.1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ

1. นักเรียนดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองอย่างสม่ำเสมอ
2. นักเรียนกระตือรือร้นไปโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติอย่าง สม่ำเสมอ
3. นักเรียนเข้าแถวในการรับบริการต่าง ๆ
4. นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน
5. นักเรียนส่งการบ้านหรือรายงานได้ทันตามเวลาที่ครูกำหนด
6. นักเรียนอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ
7. นักเรียนวางแผนการเรียนไว้ล่วงหน้า
8. นักเรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง
9. นักเรียนตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
10. นักเรียนทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้อย่างสม่ำเสมอ

1.9.3.2 ชื่อสัตย์สุจริต

เวลาเรียน

1. นักเรียนกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมใน
2. นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง
3. นักเรียนรักษากฎ กติกาในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น
4. นักเรียนพูดความจริง ไม่โกหก

1.9.3.3 กตัญญูกตเวที

1. นักเรียนแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครู และผู้อาวุโส
2. นักเรียนเสนอตัวช่วยเหลืองานของครูอย่างสม่ำเสมอ
3. นักเรียนปฏิบัติตนตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่นับถือ
4. นักเรียนปฏิบัติตนในการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ
5. นักเรียนแสดงออกในการรักษา ศาสนา และพระมหากษัตริย์

1.9.3.4 เมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

ผู้อื่น

1. นักเรียนมีจิตใจโอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอ ไม่เบียดเบียน ช่มเห่งรังแก
2. นักเรียนกล่าวให้กำลังใจ และคำแนะนำเพื่อนในการปฏิบัติ กิจกรรมที่ครูกำหนด
3. นักเรียนพูดจาสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน
4. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น
5. นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ
6. นักเรียนปฏิบัติตนเหมาะสมตามกาลเทศะ และมารยาทไทย

1.9.3.5 ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

1. นักเรียนมีการประหยัดและอดออม
2. นักเรียนซ่อมแซมอุปกรณ์ นำกลับมาใช้ใหม่เมื่อเกิดการชำรุด
3. นักเรียนเลือกซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์

1.9.3.6 ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

1. นักเรียนเตือนเพื่อนที่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ
2. นักเรียนรู้สึกผิดเมื่อทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย
3. นักเรียนเก็บอุปกรณ์หลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

5. นักเรียนคัดเตือนเพื่อนหรือแจ้งให้ครูทราบเมื่อพบเห็นผู้ที่ทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย
6. นักเรียนมีส่วนร่วมและชี้แนะบุคคลอื่นให้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
7. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนรวมอย่างรู้คุณค่า
8. นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม แนวคิดและทฤษฎีในการสร้างนิสัย รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีการควบคุมตนเองปรากฏรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม
2. องค์ประกอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
3. แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
4. การเกิดคุณธรรมจริยธรรม
5. ลักษณะของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม
6. ระดับขั้นของการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างนิสัย
8. คุณธรรมจริยธรรมตามพัฒนาการของนักเรียน
9. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1) งานวิจัยในประเทศ
 - 2) งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 ความหมายคุณธรรมจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมาย ดังนี้

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงาม ความดี

จริย หมายถึง ความประพฤติดี กิริยาที่ควรประพฤติ

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ความประพฤติ หรือหน้าที่รับผิดชอบที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548, หน้า 2) ให้ความหมาย คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลส่วนใหญ่ยอมรับว่าดีงาม ซึ่งส่งผลให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์และความดีงามที่ดีอย่างแท้จริงต่อสังคม ส่วนจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ที่ควรปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ในขณะเดียวกันสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี และเป็นเครื่องกระตุ้น ผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็น ส่วนจริยธรรม หมายถึง สิ่งพึงประพฤติ ปฏิบัติที่ดีงาม ต้องประสงค์ของสังคมเป็นหลัก หรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักสามัคคี เกิดความอบอุ่นมั่นคง และปลอดภัยในการดำรงชีวิต

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น แม้คำว่า คุณธรรมและจริยธรรมจะมีความหมายแตกต่างกันบ้างแต่ในทางปฏิบัติ นั้น มักมีการนำคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ควบคู่กัน และในความหมายที่ใกล้เคียงกันเสมือนทดแทนกันได้ นอกจากนี้ ยังมีการนำไปใช้ควบคู่กับคำว่า ค่านิยม ซึ่งมีความหมายดังที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า หมายถึง สิ่งทีบุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตน ตัวอย่างของการใช้คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในความหมายควบคู่กัน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2545, หน้า 33) โดยกรมวิชาการได้นำคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมไปใช้ในความหมายรวมเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนานักเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และใช้ต่อเนื่องมาในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552ข, หน้า 7)

นอกจากนี้ Oxford River Books English-Thai Dictionary ยังให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง จริยธรรมขั้นสูง (virtue is moral excellence) แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมและจริยธรรมมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงใช้คุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันในความหมายเดียวกันเป็นองค์รวม เนื่องจากคุณลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรมไม่สามารถแยกส่วนจากกันได้ ซึ่งความหมายของคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในงานวิจัยจึงหมายถึง สภาพของ คุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจ แสดงออกเป็นลักษณะนิสัยที่ดีงามที่มีต่อตนเองและต่อผู้อื่นใน 6 ด้าน ได้แก่ (1) มีวินัยและความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว (5) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (6) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 6 ด้าน ดังกล่าวนี้อำนาจงานรับรองมาตรฐานและประเมิน

คุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (ม.ป.ป., หน้า 1-9) ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549-2553)

2.2 องค์ประกอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีองค์ประกอบสำคัญในการปลูกฝัง 3 ประการ (โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา คุสกุล, 2550, หน้า 9; ธีระพร อุวรรณโน และปรีชา วิทหกโต, 2548ก, หน้า 541)

2.2.1 องค์ประกอบด้านปัญญาหรือความรู้

หมายถึง ความรู้ความเข้าใจทางคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเด็กจะต้องเรียนรู้ว่าเขาควรจะทำปฏิบัติอย่างไร ความรู้นี้อาจเกิดจากการได้รับประสบการณ์ การใช้เหตุผลและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เช่นนี้ จึงต้องอาศัยสติ ปัญญา เป็นส่วนประกอบสำคัญ

2.2.2 องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัย

คือ การปลูกฝังทางคุณธรรมจริยธรรม จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย เช่นเดียวกับการจะสร้างคนให้เป็นนักดนตรี คนผู้นั้นต้องเล่นเครื่องดนตรีจนเกิดความชำนาญ มนุษย์จะเป็นมนุษย์ได้ก็ด้วยการฝึกฝนให้เติบโตขึ้นมาอย่างเป็นมนุษย์ คุณธรรมจริยธรรมก็เช่นกัน ต้องการการปฏิบัติอยู่เสมอ จึงจะเป็นผู้มีทักษะ และเจตคติทางคุณธรรมจริยธรรม

2.2.3 องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึกหรือจิตใจ

การมีความรู้และลักษณะนิสัยทางคุณธรรมจริยธรรม มิใช่หัวใจของการฝึกคุณธรรม ดังที่ อริสโตเติล ได้กล่าวว่า คุณธรรม มิใช่เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิด แต่คุณธรรมเป็นภาวะทางจิตใจที่จะทำดีหรือชั่ว การสร้างจิตใจที่มีคุณธรรม หรือการฝึกภาวะทางจิต ให้มุ่งที่จะทำดี จึงเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

องค์ประกอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม 3 ประการ ดังกล่าวข้างต้น มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เช่น คนที่มีความเชื่อว่า การนำสิ่งของของคนอื่นมาเป็นของตัวเองเป็นสิ่งไม่ดี หากเขาไปพบสิ่งของที่คนอื่นลืมทิ้งไว้ เขาก็จะเก็บส่งคืนให้กับเจ้าของ ทำให้ตัวเขาเองมีความสุขสบายใจเกิดขึ้นในทางตรงกันข้าม คนที่มีความเชื่อว่าการนำสิ่งของของคนอื่นมาเป็นของตัวเองไม่ใช่สิ่งผิด หากเขาไปพบของที่คนอื่นลืมไว้ เขาก็อาจจะเก็บของนั้นมาเป็นของตนเอง โดยไม่ได้ทำให้เขามีความรู้สึกผิดเกิดขึ้น องค์ประกอบด้านปัญญาหรือความรู้ ทำให้บุคคลรู้ว่าการทำพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็น

อย่างไร และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยทำให้บุคคลสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้ ส่วนองค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก หรือด้านจิตใจ ทำให้บุคคลมีความยินดีในการแสดงพฤติกรรมนั้น มีวิธีการที่ทำได้โดยทั่วไปเป็นปกติวิสัย แต่การพัฒนาองค์ประกอบด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจนเป็นพฤติกรรมถาวร ซึ่งองค์ประกอบด้านจิตใจแสดงออกได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชอบ ปกป้อง ชื่นชม นิยมยินดี เป็นความรู้สึกที่อยู่ระหว่างกลางของความรู้ ความคิด และปฏิบัติจนเป็นนิสัย พฤติกรรมที่เกิดจากความรู้สึกชอบและกระทำให้จนเกิดความรู้สึกนิยมนิยมดี จะเป็นพฤติกรรมที่ยืนยาว จนเป็นคุณลักษณะประจำตัวเป็นบุคลิกภาพที่ทำให้ลงมือทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ เป็นระยะยาวจนเป็นนิสัย

2.3 แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

การที่บุคคลจะมีจริยวัตรที่ดีงาม บุคคลจะต้องมีการแสดงออกตามแนวทางที่พึงปรารถนา อย่างสม่ำเสมอคงทน โดยมีเหตุผลที่ถูกต้องดีงาม และความนิยมนิยมในการแสดงออกของตน ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปแล้ว การปฏิบัตินั้นจะเป็นไปได้เพียงชั่วครั้งชั่วคราว บางสถานการณ์ไม่คงเส้นคงวา ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรม จึงต้องมีการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน อย่างครบถ้วน จึงก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมถาวรได้ การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ (โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา กุศลกุล, 2550, หน้า 19-21)

2.3.1 เหตุผลเชิงจริยธรรม

ได้แก่ ความสามารถด้านการคิดของบุคคล ในอันที่จะจำแนกว่า การปฏิบัติแบบใดถูกต้อง ไม่ถูกต้อง ดีงาม ไม่ดีงาม ตามเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรม สามารถแบ่งเป็นขั้นตอน เช่น บุคคลจะทำพฤติกรรมนั้น ๆ หรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าผลของพฤติกรรมจะเกิดแก่ใคร ตนเองหรือหมู่คณะของตนหรือสังคมส่วนใหญ่ หรือมนุษย์ทั้งมวล ขั้นตอนการพัฒนาส่วนใหญ่แล้ว จะกระจ่ายจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยที่สุด ได้แก่ การคิดถึงมวลมนุษยชาติเป็นสำคัญ ถ้าเทียบกับพุทธศาสนาแล้ว ทฤษฎีพัฒนาการเหล่านี้ จะเป็นขั้นตอนที่บ่งชี้เหตุผลอันสะท้อนให้เห็นผลของการลดอัตตาบุคคลที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับต่ำ ย่อมวินิจฉัยโดยใช้อัตตาอย่างบริบูรณ์ เมื่อบุคคลยิ่งเจริญขึ้นก็ยิ่งวินิจฉัย โดยใช้อัตตาน้อยลง จนกลายเป็นอนัตตาในที่สุด ลักษณะดังกล่าวนี้ ย่อมคล้ายคลึงกับการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนนั่นเอง

2.3.2 ค่านิยมเชิงจริยธรรม

ได้แก่ ความรู้สึกที่ดีงาม นิยมชมชอบต่อบุคคลหรือสัญลักษณ์ เริ่มตั้งแต่การร่วมปฏิบัติด้วยความเต็มใจไม่มีอิทธิพลภายนอกอื่นใดมาบังคับ การเพิ่มพูนปฏิบัติในทุก ๆ โอกาส การเลือกปฏิบัติในพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าปฏิบัติพฤติกรรมอื่น ๆ การพยายามแก้ไขข้อบกพร่องทำให้การปฏิบัติสมบูรณ์อยู่ตลอดไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่ว่าด้วยความรู้สึกที่นิยมชมชอบ การยึดมั่นและศรัทธาต่อการแสดงพฤติกรรมที่ดีงามอยู่เสมอจนเป็นคุณลักษณะประจำตัว

2.3.3 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

ได้แก่ การแสดงออกในทางปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็น การแสดงพฤติกรรมที่ดีงามนี้ในทุกโอกาส จนกลายเป็นบุคลิกภาพของบุคคล พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น เริ่มพัฒนาดังแต่การปฏิบัติตามคำสั่ง การปฏิบัติตามเหตุผล การปฏิบัติตามความรู้สึกยินดี พึงพอใจจนเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ และปฏิบัติต่อเนื่องอย่างคงเส้นคงวาในทุกโอกาส และทุกการแสดงออก

ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จึงต้องการพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบ จึงเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ในการแสดงพฤติกรรมคุณธรรมใด ๆ ต้องเป็นการกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ จนเป็นนิสัย ด้วยความรู้สึกที่ดี และด้วยเหตุผลหรือเจตนาที่ถูกต้อง จึงจะมั่นใจได้ว่าผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมนั้น ๆ องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเพียงด้านเดียว ย่อมสรุปได้แต่เพียงว่า ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะมีคุณธรรมจริยธรรมด้านนั้น ๆ เท่านั้นเอง

2.4 การเกิดคุณธรรมจริยธรรม

การเกิดคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรมจริยธรรม สามารถแบ่งลำดับขั้นของการเกิดออกเป็น 4 ขั้น (โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา กุสกูล, 2550, หน้า 8) ดังนี้

2.4.1 การเลียนแบบ

การเลียนแบบเป็นการบวนการของจิตใต้สำนึก ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาของเด็ก เด็กอาจจะเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่ที่แวดล้อมตนอยู่ แล้วนำมาปรับเข้ากับตนเอง เหมือนกับการเรียนรู้ภาษาพูดของเด็ก การเลียนแบบทางคุณธรรม จึงเกิดได้ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และชุมชน แต่มีบ่อยที่เด็กเลียนแบบในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสอน ดังนั้นผู้ใหญ่ก็ควรมีคุณธรรมสูงเมื่อใกล้ชิดเด็ก

2.4.2 การแนะนำสั่งสอน

นอกจากผู้ใหญ่จะกระทำพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นต้นแบบให้แก่เด็กโดยการไม่รู้ตัวทั้งสองฝ่ายแล้ว บ่อยครั้งที่ผู้ใหญ่จะให้คำแนะนำสั่งสอน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแก่เด็ก การรับคำแนะนำสั่งสอน จึงเป็นกระบวนการจิตใต้สำนึกของเด็ก เช่นเดียวกับการเลียนแบบ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางคุณธรรมจริยธรรมของเด็กเช่นกัน เพราะในขณะที่การเลียนแบบเป็นการดูดซึมการกระทำนั้น การแนะนำสั่งสอนก็จะเป็นการดูดซึมทางอารมณ์และเจตคติของบุคคลอื่นทำให้อารมณ์ของเด็กมิได้พัฒนาการมาโดยอิสระ แต่ไปอิงกับกลุ่ม ซึ่งเป็นสัญชาตญาณหนึ่งของฝูงสัตว์และเป็นรากฐานชีวิตทางสังคม อย่างไรก็ดี การแนะนำสั่งสอนนี้ เป็นวิธีการที่มีประโยชน์สำหรับบิดามารดา และครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และจะได้ผลมากกว่าการสอนแบบให้เด็กรู้ตัว (conscious) วิธีการนี้แม้จะมีอิทธิพลต่อการสร้างลักษณะนิสัยแต่เนื่องจากการเรียนรู้โดยใช้สำนึกจึงเป็นการรับโดยขาดทั้งเหตุผลและการคิดวิเคราะห์ ดังนั้น บุคคลที่ถูกแนะนำสั่งสอนมากเกินไปจะเกิดปัญหา เป็นความอ่อนแอทั้งทางด้านลักษณะและบุคลิกภาพ อย่างไรก็ตาม วิธีนี้ใช้ได้ดีกับเด็กมากกว่าผู้ใหญ่เพราะเมื่อเด็กโตขึ้นจนมีวุฒิภาวะพอที่จะใช้เหตุผล และการวิเคราะห์แล้วเด็กก็อาจจะขัดขึ้น หรือไม่เชื่อคำแนะนำนั้น แต่การที่เด็กสามารถคิดวิเคราะห์จนเกิดคุณธรรมด้วยตนเอง ถือว่าเป็นอุดมการณ์ขั้นสูงที่สุด

2.4.3 การลอกแบบ

ในการเลียนแบบ เด็กจะรับเอาพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในขั้นการแนะนำสั่งสอน เด็กจะรับเจตคติอารมณ์ของผู้ใหญ่ ส่วนในขั้นการลอกแบบ เด็กจะรับเอาบุคลิกภาพทางจริยธรรมของผู้ใหญ่ไว้เป็นของตนเอง โดยอาศัยความรักและความชื่นชมในผู้ใหญ่คนนั้น เช่น การชื่นชมวีรบุรุษ เป็นต้น การลอกแบบทางคุณธรรม จึงอาจทำให้เด็กเกิดการลอกแบบ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

2.4.4 การสร้างคุณธรรมของตนเอง

เมื่อเด็กได้ผ่านขั้นตอนการลอกแบบมาแล้ว เด็กจะสร้างคุณธรรมของตนเอง โดยสร้างจากการปรับตนเองในสภาพธรรมชาติ (natural self) กับตนเองในสภาพที่มีคุณธรรม (moral self) เข้าด้วยกัน การปรับจริยธรรมนี้ มักเกิดในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งจะได้พบกลุ่มเพื่อนกลุ่มใหม่ ค่านิยมใหม่ ที่อาจทำให้เขาละทิ้งคุณธรรม และค่านิยมที่รับไว้เมื่อตอนเป็นเด็ก วัยผู้ใหญ่จึงเป็นวัยของการปรับรูปแบบคุณธรรมของมนุษย์ ซึ่งในกระบวนการปรับรูปแบบคุณธรรมนี้ มนุษย์ต้องพิจารณาตนเองใน 3 ประเด็น คือ (1) ตัวเราที่เรารู้จัก (2) ตัวเราที่คนอื่นรู้จัก และ (3) ตัวเราในอุดมคติ ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองเหล่านี้ จะได้รับอิทธิพลจากผู้อาวุโสกว่าที่อยู่รอบตัวเป็นอย่างมาก เช่น พ่อแม่ ครู ที่จะตัดสินใจว่าเขาเป็นคนดี

หรือเลว ผู้ใหญ่ยังคงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางคุณธรรมของลูกหลาน และลูกศิษย์ของตน พัฒนาการทางคุณธรรม ของมนุษย์ 4 ขั้นตอนดังกล่าว มิได้เป็นสิ่งตายตัวในสภาวะสถิตนิ่ง แต่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ โดยอาจเปลี่ยนแปลงในลักษณะช่วง 10 ปีแรก พัฒนาการทางคุณธรรม จะฝังรากลึก และมีการเปลี่ยนแปลงได้ในช่วงหลัง ๆ ของชีวิต โดยจะเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์

2.5 ลักษณะของพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึก หรือด้านคุณลักษณะ ซึ่ง วัลลภ กันทรพัญ์ (2550, หน้า 764-765) ระบุว่าทำให้พฤติกรรมด้านนี้แตกต่างจากพฤติกรรมด้านอื่น ๆ มี 5 ประการ ได้แก่

2.5.1 พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์หรือความรู้สึก (Feeling/Emotion)

พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์หรือความรู้สึก ซึ่งมีอยู่ในทุก ๆ คน เมื่อกล่าวว่าเป็นเรื่องของอารมณ์หรือความรู้สึก ก็เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า การแสดงออกให้ปรากฏ หรือสังเกตได้ของพฤติกรรมนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วตามเงื่อนไข หรือสถานการณ์แวดล้อมและถ้าแสดงออกก็อาจอยู่ในรูปของการเสแสร้ง ทำให้การสังเกตผิดพลาดได้ง่ายที่สุด กล่าวโดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมด้านนี้ของบุคคลอาจแสดงออกให้เห็นได้ทั้งในรูปของธรรมชาติ หรือในรูปของการเสแสร้ง ตามสภาวะแวดล้อมในช่วงเวลาของการแสดงออก และเจตนาของผู้แสดง ดังนั้น ในการพยายามประเมิน หรือสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในด้านนี้ ผู้ประเมินหรือผู้สังเกตจะต้องสามารถจำแนกพฤติกรรมตามธรรมชาติกับพฤติกรรมเสแสร้งออกจากกันให้ได้และจะต้องพยายามประเมินเฉพาะพฤติกรรมตามธรรมชาติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกจริง ๆ เท่านั้น

2.5.2 เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Typical) ของแต่ละบุคคล

พฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่อาจลอกเลียนหรือถ่ายทอดสู่กันได้ง่าย ๆ เมื่อบุคคลพัฒนาไปตามรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจนถึงขั้นสูงสุดของการพัฒนาแล้ว จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงในเวลาสั้น ๆ เพราะได้กลายเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้นไปแล้ว ในขณะเดียวกัน การจะตัดสินว่าพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลในสถานการณ์หนึ่งว่าถูกหรือผิด แบบเดียวกับการตัดสินในพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิดนั้น จะทำไม่ได้ในทันที นอกจากจะตัดสินโดยใช้เกณฑ์ปกติ หรือมาตรฐานของกลุ่มสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อหาข้อสรุปออกมาว่าพฤติกรรมที่บุคคลนั้น แสดงออกมาในสถานการณ์นั้น ๆ เป็นที่พึง

ปรารถนาในสังคมนั้นหรือไม่ และเมื่อสังคมเปลี่ยนไป หรือต่างสังคมกัน เกณฑ์ปกติ หรือมาตรฐานย่อมเปลี่ยนไป ผลการตัดสินใจเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ สมควรหรือไม่ ก็อาจเปลี่ยนไปได้เช่นกัน

2.5.3 พฤติกรรมที่มีทิศทางของการแสดงออกได้สองทาง (Direction)

พฤติกรรมที่มีทิศทางของการแสดงออกได้สองทางตรงข้ามและคู่กันเสมอ เช่น “รัก” คู่และตรงข้ามกับ “เกลียด” “ขยัน” คู่และตรงข้ามกับ “ขี้เกียจ” “ซื่อสัตย์” คู่และตรงข้ามกับ “ฉ้อโกง” เป็นต้น โดยปกติอาจเรียกกันง่าย ๆ ว่าทิศทางบวกหรือลบ และโดยทั่วไปทิศทางบวก จะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาบ่อยครั้งกว่าทิศทางลบ เช่น รัก ชอบ ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ แต่ในบางครั้งสังคมก็ต้องการทิศทางลบเหมือนกัน เช่น เกลียดคอบายมุข ไม่ชอบเที่ยวเตร่ รังเกียจ ความไม่เป็นระเบียบ หรือรังเกียจยาเสพติด เป็นต้น

2.5.4 พฤติกรรมที่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันได้ในความเข้ม (Intensity)

พฤติกรรมที่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันได้ในความเข้ม เช่น รัก ก็จะมีรักมาก รักน้อยต่างกัน ขยันมาก ขยันน้อยต่างกัน ซื่อสัตย์มาก ซื่อสัตย์น้อยต่างกัน ดังนั้น แม้ว่าบุคคล 2 คน จะมีลักษณะประจำตัวเช่นเดียวกันก็อาจมีความรู้สึกหรืออารมณ์แตกต่างกันได้ในสถานการณ์เดียวกัน ลักษณะเช่นนี้ เหมือนพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ที่มี รู้มาก รู้น้อย เข้าใจมาก เข้าใจน้อย

2.5.5 พฤติกรรมที่บุคคลใดจะเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ขึ้นมาโดยมีเป้าเสมอ (Target)

เป้าหมายนี้อาจเกิดขึ้นมาลอย ๆ โดยเป้าหมายจะเป็นคนหรือสัตว์ หรือสิ่งของหรือสภาวะใด ๆ ก็ได้ เป็นบุคคลจะเกิดความรัก เกิดความขยัน เกิดความขี้เกียจ ขึ้นมาลอย ๆ ไม่ได้ จะต้องมีเป้า เช่น รักเพื่อน ขยันทำงานบ้าน ขยันเรียน ขี้เกียจดูหนังสือ และเมื่อเปลี่ยนเป้าแล้ว ความรู้สึกหรืออารมณ์นั้น อาจเปลี่ยนได้ทั้งทิศทาง หรือความเข้ม เช่น รักเพื่อน ถ้าเปลี่ยนจากเพื่อนคนหนึ่งเป็นอีกคนหนึ่ง อาจเปลี่ยนจากรักมากเป็นรักน้อย หรืออาจเปลี่ยนจากรักเป็นเกลียดก็ได้

2.6 ระดับขั้นการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นพฤติกรรมด้าน effective domain ซึ่ง แครทว็อลท์, บลูม และ มาเซีย (Krathwohl, Bloom & Masia, 1964) ได้จัดทำ Taxonomy of Educational Objective จำแนกพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านอารมณ์หรือความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างสมขึ้นจนลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพ

ของบุคคล ซึ่งพฤติกรรมด้านนี้มีระดับการพัฒนาจากระดับต่ำสุดไปสูงสุด 5 ขั้น (วัลลภ กันทรพัย, 2550, หน้า 766-767) ได้แก่

2.6.1 ขั้นรับรู้ (Receiving)

เป็นพัฒนาการ ขั้นแรกที่ดีที่สุดในด้านนี้ ในขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึก รับรู้ ต่อสิ่งเร้าที่ปรากฏหรือมากระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา เขาจะเริ่มมีความตั้งใจรับรู้สิ่งเร้าที่แน่นอนเฉพาะอย่าง ซึ่งอาจจะแบ่งย่อยออกเป็นขั้นย่อย ได้แก่ (1) ขั้นรู้ตัวซึ่งเป็นการตั้งข้อสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า ที่มากระทบ เช่น รับรู้ความแตกต่างของ ภาพ เสียง รูปร่าง เหตุการณ์ต่าง ๆ (2) ขั้นตั้งใจรับ เป็นความตั้งใจ ฝึกฝันท่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่างเริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์สิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้น แล้วนำมารวมกันหรือยอมรับเพื่อปฏิบัติ และ (3) คือเลือกสรรสิ่งที่รับมาเป็นการเลือกรับเฉพาะอย่างสนใจอ่านเฉพาะเรื่อง หรือเลือกตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม เป็นต้น

2.6.2 ขั้นตอบสนอง (Responding)

เป็นการพัฒนาขั้นสูงอีกขั้นหนึ่ง ในขั้นนี้บุคคลจะไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเฉย ๆ แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นใน 3 ขั้นย่อย คือ (1) ขั้นเต็มใจตอบสนองเป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่ได้รับรู้มา เป็นการยอมรับในสิ่งที่เขาได้รับรู้มา (2) ขั้นตั้งใจตอบสนอง ขั้นนี้บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มา (3) ขั้นพอใจจะตอบสนองถึงขั้นนี้บุคคลจะเกิดความพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มาเป็นการเลือกสรรแสดงตอบสนองต่อสิ่งเร้า

2.6.3 ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing)

ในขั้นนี้บุคคลจะเริ่มเห็นคุณค่าประโยชน์ของสิ่งที่เขาได้รับรู้ และสิ่งที่เขาตอบสนองแล้วได้ใช้เพียงแต่รับรู้หรือตอบสนองไปตามกฎเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติที่รับมาเฉย ๆ เขาจะเริ่มยอมรับว่าสิ่งที่เขาได้รับมาสิ่งใดมีค่า มีความหมายต่อเขา และสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มีความหมายต่อเขา บุคคลที่พัฒนามาถึงขั้นนี้ในความรู้สึกหรือคุณลักษณะด้านใด ด้านหนึ่ง จะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย ได้แก่ (1) การยอมรับค่านิยมเป็นการพยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้น ๆ ด้วยการปฏิบัติตามบ่อย ๆ (2) การแสดงความนิยมในค่านิยม เป็นการเข้าช่วยเหลือ สนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เขาเห็นด้วย (3) การเข้าใจร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่าและปฏิเสธคัดค้านได้แข็ง ขัดขวาง การปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

2.6.4 ชั้นจัดระบบ (Organization)

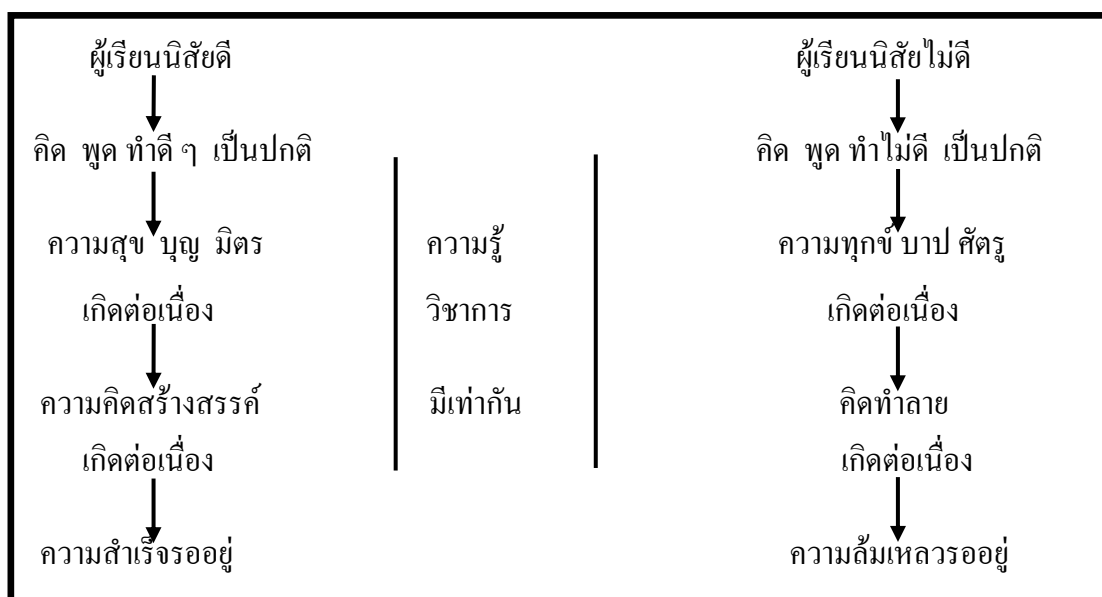
เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ หมายความว่า เขาพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับและเห็นคุณค่านั้น เขาจะพยายามพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลายอย่างพร้อมกัน พยายามจัดลำดับค่านิยมต่าง ๆ ที่รับมาแล้วปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วย ขั้นย่อย 2 ขั้น คือ สร้างความเข้าใจในค่านิยม เขาจะแสดงออกโดยเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ และขั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามชั่งน้ำหนักค่านิยมต่าง ๆ ที่เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ และระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับระบบนั้น

2.6.5 ชั้นเกิดนิสัย (Characterization)

พัฒนาการชั้นจัดระบบเป็นการเริ่มต้นของการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะของตัว กล่าวคือ เมื่อมีการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไป จนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะแสดงออกตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวา จนจัดได้ว่า เป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุดขั้นเกิดนิสัย แบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ (1) ขั้นสร้างข้อสรุป เป็นการพยายามปรับปรุงระบบที่เขาพยายามจัดจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวเอง คือพยายามปรับพฤติกรรมของตนเอง ให้สมบูรณ์พร้อมตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ (2) ขั้นเกิดนิสัย ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงการ หรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่า ได้เกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ในตัวของเขาเองแล้ว

2.7 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างนิสัย

พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมจัดเป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือด้านเจตคติที่ออกมาถึงระดับสูงสุดคือเกิดขึ้นเป็นนิสัย ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล อันเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่อยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์ประกอบหลาย ๆ ประการ ทั้งในตัวบุคคลเอง ได้แก่ ความรู้ ความคิด สติปัญญา รวมทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ การอบรมบ่มนิสัย และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ดังนั้นการที่บุคคลใดจะมีคุณธรรมจริยธรรมสูงหรือต่ำจึงมิได้ขึ้นกับว่าเขาเป็นคนฉลาด มีสติปัญญาดีหรือมีความรู้สูงเพียงประการเดียว หากยังขึ้นกับพื้นฐานการ

จาก พระภิกษุวชิรญาณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2553). *ศาสตร์และศิลป์แห่งความเป็นครู* (สุวณีย์ ศรีโสภา และสมสุดา ผู้พัฒน์ เรียบเรียงจากการเทศนา). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การค้ำของ สกสค. หน้า 139.

ภาพที่ 2.2 การเปรียบเทียบสัมพันธระหว่างนิสัยกับความรู้

ในขณะเดียวกัน พระภิกษุวชิรญาณ (2553) ได้เสนอแนวทางการสร้างนิสัยโดยการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในกิจกรรม 5 ห้องชีวิต ได้แก่ (1) ห้องนอน คือ ห้องมหาสิริมงคล สำหรับการปลูกฝังสัมมาทิฐิและสัมมาสมาธิ เป็นห้องพัฒนานิสัยรักบุญกลัวบาป (2) ห้องน้ำ คือ ห้องมหาพิจารณาฝึกคิดให้ตรงความจริงของโลกและชีวิต เป็นห้องสำหรับรักษาสุขภาพ และฝึกนิสัยรักความสะอาด (3) ห้องแต่งตัว สำหรับการปลูกฝังสัมมาสติ คือ ประคองรักษาใจให้ผ่องใสเป็นปกติ ไม่ปล่อยใจไปตามอำนาจกิเลส เป็นห้องพัฒนานิสัย ตัดใจ และใฝ่บุญ (4) ห้องรับประทานอาหาร สำหรับปลูกฝังสัมมาวาจาและสัมมากัมมันตะให้แก่สมาชิกทุกคนในบ้าน เวลาที่พร้อมหน้าพร้อมตากันรับประทานอาหาร ดังนั้นห้องอาหารจึงเป็นห้องพัฒนานิสัยรู้ประมาณในการพูดและการใช้ทรัพย์สิน (5) ห้องทำงาน สำหรับปลูกฝังสัมมาชีวะ และสัมมาวาชามะ ให้สามารถใช้ปัญญาในการประกอบอาชีพได้ประสบผลสำเร็จโดยไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ดังนั้น ห้องทำงานจึงเป็นห้องพัฒนานิสัยใฝ่ความสำเร็จต่อเนื่องกัน

ในการทำนองเดียวกันกับทฤษฎี 21- Day Habit Theory ของ มอลต์ (Maltz, 1969, p. 21) ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือ Psycho-Cybernetics ว่าบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสร้างนิสัยได้ หากกระทำอย่างต่อเนื่องทุกวันเป็นเวลา 21 วัน โดยสรุปจากประสบการณ์การเป็นศัลยแพทย์ ที่พบว่า หลังศัลยกรรมแล้วคนไข้ส่วนหนึ่งไม่เห็นตนเองเปลี่ยนแปลงดีขึ้น เนื่องจากคนไข้ยังมีภาพลักษณ์เดิมของตนในใจ เช่น คิดเห็นว่าตนเองไม่สวยพอ ไม่ดีพอ จึงไม่สามารถมีความสุข หรือความพึงพอใจกับภาพลักษณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงดีขึ้นได้ นอกจากนี้ท่านยังสังเกตว่า คนที่สูญเสียแขนขา ซึ่งมีอาการเรียกว่า “phantom syndrome” คือ มีความรู้สึกเสมือนแขน ขา นั้นยังอยู่แต่ไม่ปกติ บังคับไม่ได้ และเกิดความเจ็บปวด ทรมาน ต้องใช้เวลาถึง 21 วัน จึงจะหลุดพ้นจากอาการนั้นได้ จากการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องกัน มอลต์ ได้สรุปว่า บุคคลต้องใช้เวลาอย่างน้อย 21 วัน จึงจะสามารถปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ไม่ว่าเป็นการสูญเสีย แขน ขา หรือคนรัก การเปลี่ยนงาน หรือแม้กระทั่งการเริ่มความสัมพันธ์ใหม่ มาจนถึงการสร้างนิสัยใหม่

มอลต์ ให้ความสำคัญเรื่องภาพลักษณ์ของตัวตนในจิตใจ (self-image) เพราะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น โดย self-image หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ความเก่ง ความดีในตัวตน เข้าไปด้วย ซึ่งการกระทำ ความรู้สึก พฤติกรรม ตลอดจนความสามารถของบุคคล จะสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของตัวเขาในจิตใจตราบใดที่ภาพลักษณ์ไม่เปลี่ยน พฤติกรรมก็จะถูกครอบงำอยู่ในภาพลักษณ์เดิม ดังนั้น เทคนิคสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คือ การสร้างภาพลักษณ์ของตัวตนที่บุคคลต้องการจะเป็นไว้ในจิตใจ ภาพลักษณ์ของตัวตนจะเป็นแรงผลักดันให้กระทำพฤติกรรมที่ต้องการและเมื่อกระทำจนครบ 21 วัน ภาพลักษณ์และพฤติกรรมนั้น จะถูกจดจำ ทำให้ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัตินี้ เรียกว่า “เป็นนิสัย” แนวคิดของมอลต์ แม้จะเป็นแนวคิดที่น่าเสนอมานานแล้ว แต่สาระสำคัญของทฤษฎีได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในสาขาจิตวิทยา และโปรแกรมการพัฒนาบุคคลจวบจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการสร้างนิสัยของ มอลต์ มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยกำหนด self-image เป็นภาพลักษณ์ของคนดี ได้แก่ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียนและการเป็นคนดีของสังคม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มความเข้มข้นของการสร้างภาพลักษณ์ โดยการกำหนดพฤติกรรมความดีเบื้องต้น เพื่อให้ภาพลักษณ์ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมที่ง่ายต่อการปฏิบัติ ซึ่งพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่กำหนดไว้ เป็นพฤติกรรมที่ทำได้ง่าย ๆ ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอน 10 รายการ ได้แก่ ตื่นนอนแต่เช้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน พูดยุติความจริงไม่โกหก โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น ยิ้มใส ๆ ใจดีสวย ๆ ประหยัด และอดออม อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ สวดมนต์ก่อนนอน และทำสมาธิ 5 นาที ซึ่งงานวิจัยนี้กำหนดให้ภาพลักษณ์ของคนดี และพฤติกรรมความดีเบื้องต้นเป็นเป้าหมายในการควบคุมตนเอง

ตามทฤษฎีแล้ว มอลต์ ระบุว่า ภาพลักษณ์จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ แต่ผู้วิจัยได้เพิ่มความเข้มข้นของแรงผลักดันโดยการกำหนดขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามแนวความคิดการควบคุมตนเองซึ่งเป็นขั้นตอนการควบคุมตนเองให้กระทำพฤติกรรมตามเป้าหมายที่ต้องการ ทำให้แรงผลักดันมีพลังเพิ่มขึ้นเป็น 2 ทาง ได้แก่ แรงผลักดัน จากภาพลักษณ์และแรงผลักดันจากการควบคุมตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำขั้นตอนการควบคุมตนเองเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 สร้างภาพลักษณ์ของคนดีไว้ในจิตใจ ได้แก่ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และการเป็นคนดีของสังคม แล้วเลือกพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่ต้องการกระทำทุกวันเป็นเวลา 21 วัน โดยเลือกจากพฤติกรรมความดีเบื้องต้น 10 รายการ เพื่อเป็นเป้าหมายในการควบคุมตนเอง ซึ่งการเลือกเป้าหมายพฤติกรรมนั้น ควรเลือกให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ และเป็นการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือกระทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย โดยการระลึกถึงภาพลักษณ์ของคนดีแล้วควบคุมตัวเองให้ลงมือทำพฤติกรรมของคนดีนั้น ๆ เป็นการตรวจสอบด้วยตนเองว่าได้ทำพฤติกรรมความดีตามเป้าหมายหรือยัง และควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมความดีตามเป้าหมายที่เลือกไว้ด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน การตรวจสอบและควบคุมตนเองนี้ยังทำให้เกิดความตระหนักถึงภาพลักษณ์และพฤติกรรมเป้าหมายตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินผลและบันทึกผล โดยสังเกตและเปรียบเทียบพฤติกรรมความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายกับพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง แล้วบันทึกผลการปฏิบัติ การมีเป้าหมายเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วบันทึกผลในสิ่งที่สามารถทำได้บรรลุผลตามเป้าหมาย ทำให้เกิดความสุข ความพึงพอใจ เป็นการสร้างแรงจูงใจในการควบคุมตนเองต่อไป

ขั้นตอนการควบคุมตนเองทั้ง 3 ขั้นตอน เป็นกระบวนการที่ปฏิบัติต่อเนื่องทุกวันเป็นเวลา 21 วัน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งในการกระทำพฤติกรรมตามภาพลักษณ์และเป้าหมายนั้น แม้จะไม่คุ้นเคย หรือไม่เป็นธรรมชาติให้ทำต่อเนื่องไปจนครบ 21 วัน ภาพลักษณ์และพฤติกรรมนั้นจะถูกจดจำ ทำให้ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้โดยอัตโนมัตินี้ เรียกว่า “นิสัย” ตามทฤษฎี 21-Day Habit Theory ของ มอลต์ ดังนั้นกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอนดังกล่าว จึงเป็นกระบวนการที่ฝึกให้ทำพฤติกรรมความดีจนเป็นนิสัยได้ภายใน 21 วัน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นวิธีสร้างคนดี ภายใน 21 วัน จากแนวคิดดังกล่าว ข้างต้นผู้วิจัยจึงจัดทำเป็นรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน

โดยสรุปแล้วการสร้างนิสัยเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน นอกจากนี้การสร้างนิสัยยังใช้เวลาเป็นระยะเวลานานกว่าพฤติกรรมด้านความรู้และด้าน

ความคิด ซึ่ง มอส์ต์ ระบุว่าบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสร้างนิสัยได้หากกระทำอย่างต่อเนื่องทุกวันเป็นเวลา 21 วัน นับว่าเป็นทฤษฎีที่ช่วยในการสร้างนิสัย มีความชัดเจน เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้แบบไม่ซับซ้อนและโดยที่การสร้างนิสัยเป็นพฤติกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งสองทางคือ นิสัยที่ดี และนิสัยที่ไม่ดี ซึ่งพระภิกษุอาวริยคุณให้ความเห็นว่านิสัยเป็นเครื่องมือในการกำกับการใช้ความรู้ คนที่มีนิสัยดี จะคิดดี พูดดี ทำดี เป็นปกติวิสัย เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมีระดับขั้นของการพัฒนาจากขั้นต่ำสุดได้แก่ การรับรู้ไปจนถึงขั้นสูงสุดคือขั้นเกิดนิสัย ซึ่งในความคาดหวังของสังคมย่อมต้องการนักเรียนที่ปฏิบัติพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมจนเป็นนิสัยมากกว่านักเรียนที่มีความรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรม สังคมทุกสังคมต้องการคนดี ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยการฝึกให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมจนเป็นนิสัยจึงสามารถกระทำได้ โดยการให้นักเรียนฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกวัน แม้ว่าจะไม่คุ้นเคยหรือไม่เป็นธรรมชาติก็ให้ปฏิบัติต่อไปจนครบ 21 วัน พฤติกรรมนั้นจะถูกจดจำทำให้ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัตินี้เรียกว่าเป็น “นิสัย”

2.8 คุณธรรมจริยธรรมตามพัฒนาการของนักเรียน

พัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นพัฒนาการตามกลุ่มอายุ ซึ่งมีทฤษฎีที่ใช้อธิบายพัฒนาทางคุณธรรมจริยธรรมหลายทฤษฎี (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550, หน้า 65) เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ โดย ฟรอยด์ (Freud) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมโดย แบนดูรา (Bandura) ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมโดย เพียเจต์ (Piaget) และทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดย ควงเคียน พันธุมนาวิน (2544, หน้า 76-93) ซึ่งได้เสนอแนะคุณธรรมจริยธรรม ที่ควรปลูกฝังและส่งเสริมแก่นักเรียนตามกลุ่มอายุ ตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

2.8.1 นักเรียนอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 3

ครูอาจารย์ที่สอนชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ควรปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กในช่วงอายุ 3-8 ขวบนี้ อย่างไรก็ตาม ช่วงเด็กแรกเกิดจนถึงอายุก่อน 10 ขวบนี้ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ดัดง่าย” ฉะนั้นการปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และ

โดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็กเล็กและเด็กโต จะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ได้มาก

ในช่วงวัยเด็กนี้ เป็นช่วงที่ควรปลูกฝังจิตลักษณะดังต่อไปนี้ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้เด็กเป็นคนดีและเป็นคนเก่งเมื่อโตขึ้น จิตลักษณะที่ควรปลูกฝังในช่วงอายุนี้นี้ คือ (1) ทักษะคิดต่อคุณธรรมและค่านิยม (2) ความเชื่อฟัง และ (3) การเตรียมความพร้อมในการรับจริยศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน จิตลักษณะที่กำหนดนี้ คือ จิตลักษณะที่การวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ยืนยันว่าเหมาะสมที่จะปลูกฝังให้แก่เด็กในช่วงอายุนี้นี้ ถ้าปลูกฝังเมื่อเด็กโตกว่านี้ ก็จะไม่เกิดผลตามต้องการ ทั้งนี้ เพราะขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางร่างกาย และพัฒนาการทางจิตใจของเด็ก ซึ่งเกิดและเปลี่ยนแปลงไปเสมอหยุดยั้งไม่ได้

2.8.2 การพัฒนาทัศนคติต่อคุณธรรม และค่านิยม

เด็กในวัยเด็กเล็กมักจะยังไม่ทราบว่าสิ่งใดดีควรทำ (คุณธรรม) สิ่งใดไม่ดีไม่ควรทำ (ทุรธรรม) และเด็กวัยนี้ ยังไม่ทราบว่า สังคมของตนเห็นว่าสิ่งใดสำคัญ (ค่านิยม) ในชีวิตประจำวันเด็กจะได้รับ การปลูกฝังลักษณะเหล่านี้ ทั้งจากคำบอกเล่าและจากประสบการณ์ที่เด็กได้รับ โดยผู้ใหญ่ใจและไม่ ได้ตั้งใจจะสั่งสอนเด็กส่วนใหญ่จะมีความรู้ว่าจะอะไรดีควรทำ อะไรไม่ดีไม่ควรทำในชีวิตประจำวันของตนตั้งแต่เริ่มเข้าเรียน ครูอาจพบว่าเด็กบางคนบางประเภทยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาทัศนคติต่อคุณธรรมและค่านิยมบางลักษณะ ซึ่งทางโรงเรียนควรจะเติมให้ เช่น ทางด้านระเบียบวินัย ทางด้านความรับผิดชอบ เป็นต้น หรือเด็กที่มาจากครอบครัวบางประเภท อาจจะต้อง มีการพัฒนาทางด้านนี้มากเป็นพิเศษ เช่น เด็กจากครอบครัวที่บิดามารดา มีการศึกษาต่ำและมีฐานะยากจน

การพัฒนาทัศนคติต่อคุณธรรมและค่านิยมนั้น ทำได้ 2 วิธี คือ การบอกกล่าวให้เด็กรับรู้ รับทราบเรื่องราวของผู้อื่นที่ทำความดีละเว้นความชั่ว และบอกเด็กว่าผู้กระทำได้รับประโยชน์หรือเกิดความพอใจอย่างไร อีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมกว่า คือ การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงออกทางคุณธรรม หรือค่านิยมหนึ่ง แล้วให้เด็กได้รับรางวัลหรือเกิดความพอใจ เช่น ให้เด็กบริจาคเสื้อผ้าเก่าที่คับแล้วแก่เด็กยากจน แล้วกล่าวชมเชยเด็ก ถูบหัวลูบหลังเป็นรางวัลเมื่อเด็กช่วยครูถือของ เป็นต้น เด็กในช่วงอายุ 3-8 ขวบนี้ แม้จะฟังเรื่องราวต่าง ๆ เข้าใจอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ซาบซึ้ง เหมือนกับได้เกิดกับตัวเด็กเอง ซึ่งเข้าใจได้ง่ายกว่า นอกจากนั้น ทักษะที่ดีต่อคุณธรรม ซึ่งเกิดจากประสบการณ์โดยตรง มักผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทัศนคตินั้น ได้มากกว่าทัศนคติที่เกิดจากคำบอกเล่า หรือการรับรู้เรื่องราวมาจากผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง

เด็กยังอายุน้อยเท่าใด ก็มีข้อจำกัดในการรับรู้รับทราบสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กในวัย 2-4 ขวบ มักจะมีลักษณะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือ เข้าใจว่าผู้อื่นคิดเหมือนตน มีความอยาก ความต้องการเหมือนตน และไม่ค่อยเข้าใจว่าคนอื่นอาจมีความคิดเห็นแตกต่างจากตนได้ นอกจากนั้น เด็ก

ในวัยนี้ ยังพิจารณาความถูกผิดด้วยการดูผลที่เกิดจากการกระทำ (เช่น การทำถ้วยแก้วแตก 10 ใบ เด็กจะเข้าใจว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงกว่าการทำแตกเพียง 1 ใบ) มากกว่าที่เด็กจะนำเอาเจตนาของผู้กระทำเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย (เช่น ทำถ้วยแก้วแตก 10 ใบ เพราะช่วยคุณแม่หาน้ำมารับแขก หรือเอื้อมหยิบขนมที่คุณแม่วางไว้หลังถ้วยแก้ว 1 ใบ) ฉะนั้น การเล่าเรื่องราวให้เด็กฟัง เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่อาจเข้าใจได้น้อย แต่เด็กจะเข้าใจได้ แจ่มชัดขึ้นถ้าเรื่องนั้นเกิดกับตัวเด็กเอง

2.8.3 การพัฒนาความเชื่อฟัง

ช่วงเด็กเล็กนี้เป็นช่วงที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะสร้างความเชื่อฟังในเด็ก ที่เป็นดังนี้ เพราะความเชื่อฟังผู้ใหญ่ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ถูกที่ควรอย่างแม่นยำ โดยใช้ผู้ใหญ่เป็นหลักในตอนต้นของชีวิต ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เด็กเล็กยังไม่สามารถจะทราบว่าอะไรถูกควรทำ อะไรไม่ถูกไม่ควรทำ ต้องให้ผู้ใหญ่เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดก่อน ต่อเมื่อโตขึ้น จึงควรเล็งเน้นความเชื่อฟัง ดังจะได้กล่าวต่อไป

การพัฒนาความเชื่อฟังในเด็กเล็กนี้ ทำได้ด้วยการควบคุมและการลงโทษหรือให้รางวัลโดยผู้ใหญ่จะออกคำสั่งให้เด็กทำอะไรสิ่งหนึ่ง หรือไม่ให้ทำอะไรสิ่งหนึ่ง เมื่อสั่งแล้วผู้ใหญ่ต้องตรวจตราอยู่ใกล้ชิดเด็กเพื่อดูว่าเด็กทำตามคำสั่งหรือไม่ ถ้าทำตามก็ให้รางวัล ถ้าไม่ทำตามก็ตักเตือน ช่วงวัยเด็กเล็กนี้เป็นวัยที่เด็กควรได้รับการควบคุมจากผู้ใหญ่มากกว่าที่จะให้เด็กควบคุมตนเอง เพราะเด็กยังทำได้น้อย ส่วนการให้รางวัล (หรือลงโทษ) ควรอยู่ในรูปผสมระหว่างการให้สัมผัสทางกาย (เช่น รางวัลเป็นการกอด ลูบหัวลูบหลัง หรือลงโทษด้วยการตีให้รู้สึกเจ็บ) กับการให้สิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เด็กพอใจคำชมเชย ควรใช้ผสมไปด้วย แต่เด็กวัยนี้ จะเข้าใจ การสัมผัสทางกายและการได้รับวัตถุสิ่งของมากกว่าคำชมเชย จากการได้รับรางวัลเมื่อทำดี และโดนลงโทษเมื่อทำผิดนั้น ถ้าผู้ใหญ่ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมของเด็ก โดยระวังไม่ใช้อารมณ์มากนัก จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ตั้งแต่วัยนี้เป็นต้นไป ซึ่งเป็นขั้นแรกของความเจริญทางจริยธรรมขั้นสูงในวัยต่อไป

2.8.4 การเตรียมความพร้อมเพื่อการรับจริยศึกษา

ในวัยก่อนเรียนนั้น เด็กมักจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัวในหลายด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพร้อมทางจิตใจของเด็ก ในการเข้ารับการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมที่โรงเรียน ลักษณะเหล่านี้ คือ การรู้จักตนเองและการยอมรับตนเอง การยอมรับแบบอย่างจากผู้อื่น และความพอใจที่ตนประสบความสำเร็จ แต่ครอบครัวบางประเภท มีขีดจำกัดในการพัฒนาความพร้อมเหล่านี้ ถ้าเด็กมีโอกาสเข้าเรียนในชั้นอนุบาลหรือชั้นเตรียมประถม ครูก็อาจจะพัฒนาเด็กเล็กเหล่านี้ ให้เกิดความพร้อมยิ่งขึ้นได้ ดังนี้ คือ

2.8.4.1 ฝึกให้เด็กรู้จักตนเอง และยอมรับตนเอง ถ้าผู้ใหญ่บอกเล่าชี้แจงแก่เด็กเกี่ยวกับตัวเอง เช่น เกิดเมื่อไร อย่างไร มีใครดีใจบ้าง นอกจากนั้น มีการให้รางวัลและลงโทษพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กอย่างเหมาะสม จะทำให้เด็กทราบว่าตนเป็นใคร มีลักษณะความดีที่น่าจะยึดถือต่อไป อะไรบ้าง และมีความไม่ดีที่ควรปรับปรุงอะไรบ้าง เด็กควรมีสิ่งของที่เป็นของตนเองบ้าง โดยคนอื่น ๆ จะต้องการพินความเป็นเจ้าของสิ่งนั้นของเด็ก จะทำให้เด็กมองเห็นว่าตนเป็นบุคคลหนึ่งแตกต่างหากจากคนอื่น มีความเข้าใจและยอมรับลักษณะของตนในขณะเดียวกันก็มีความอยากที่จะปรับปรุงลักษณะที่ไม่ดีต่าง ๆ ของตนด้วย

2.8.4.2 การฝึกให้เด็กยอมรับแบบอย่างจากคนอื่น เมื่อเด็กรู้จักตนเองและยอมรับลักษณะของตนแล้ว ขั้นต่อไปเด็กจะต้องทราบว่าจะทำอะไรจึงจะเหมาะสม ผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบ เด็กจะต้องทำตนให้เด็กรักใคร่ เด็กจะยอมรับผู้ใหญ่มาเป็นตัวแบบโดยไม่รู้ตัว การทำตนให้เด็กรักใคร่ไว้วางใจได้กล่าวไปบ้างแล้ว เมื่อเด็กยอมรับผู้ใหญ่เป็นต้นแบบ เด็กจะเลียนแบบลักษณะนิสัยใจคอของผู้ใหญ่คนนี้ โดยอัตโนมัติ เพราะเป็นลักษณะที่เป็นของผู้ใหญ่ที่เด็กพอใจ เด็กจึงพอใจลักษณะเหล่านี้ ซึ่งเป็นเครื่องทดแทนเมื่อผู้ใหญ่คนนี้ไม่อยู่ใกล้ชิดเด็ก เมื่อเด็กเรียนรู้ที่จะยอมรับบิดามารดาของตนเป็นแบบอย่างแล้ว เด็กก็จะยอมรับครูอาจารย์ของตนเป็นแบบอย่างได้โดยง่ายด้วย

2.8.4.3 การเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จ การที่เด็กได้รับคำชมเชย หรือรางวัลเมื่อทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองตั้งแต่เด็ก จะทำให้เกิดความพอใจในการกระทำของตน จะทำให้เด็กอยากทำสิ่งนั้นซ้ำ ๆ อีก และอยากที่จะประสบความสำเร็จอีก การที่เด็กจะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ ผู้ใหญ่ จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ และศึกษา ในช่วงที่เด็กเริ่มเดินได้ วิ่งได้ ควรส่งเสริมให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองตั้งแต่อายุ 1-2 ขวบ เช่น ดักข้าวทานเอง ใส่กางเกงเอง ฯลฯ ต่อไปเด็กจะทำสิ่งเหล่านี้ได้ดีขึ้นเป็นลำดับ ขณะที่ทำสำเร็จ เด็กจะเกิดความพอใจในพฤติกรรมเหล่านี้ และรู้สึกของความสำเร็จด้วย เมื่อเด็กโตขึ้น มีความสามารถมากขึ้น ผู้ใหญ่ก็ส่งเสริมสนับสนุนยิ่งขึ้น จะทำให้เด็กมีความมานะบากบั่น ฝ่าฟันอุปสรรคจนทำงานสำเร็จ เมื่อโตขึ้น ก็มีความมานะบากบั่นที่จะทำความดี เด็กเล็ก ๆ เมื่อทำสิ่งใดได้ไม่ดี ผู้ใหญ่ก็ไม่ควรดุว่าให้มากนัก ควรช่วยเด็กหาข้อบกพร่อง และให้กำลังใจเด็กในการปรับปรุงตนเอง การที่เด็กรู้จักตนเอง พร้อมทั้งจะรับแบบอย่างจากตัวแบบที่ตนรัก และศรัทธา พร้อมทั้งจะทำงานที่ยากอย่างไม่ย่อท้อ ไม่กลัวความล้มเหลว แต่พอใจที่จะประสบความสำเร็จ จะเป็นลักษณะความพร้อมทางจิตใจ ในการที่เด็กจะรับการพัฒนาทางจริยธรรมต่อไป

2.8.5 นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 2

ในช่วงก่อนวัยรุ่นนี้ เด็กจะมีความสามารถทางสติปัญญาสูงกว่าวัยเด็กเล็ก แต่ก็ยังด้อยกว่าผู้ใหญ่ ในช่วงเด็กโตก่อนวัยรุ่นนี้ ควรพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมดังต่อไปนี้ (1) การควบคุมตน

(2) การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (3) ความมีเหตุมีผลโดยจะต้องใช้วิธีการปลูกฝังที่เหมาะสมกับความสามารถทางการรู้ การคิด สติปัญญา และสุขภาพจิตของเด็ก

2.8.5.1 การพัฒนาการควบคุมตน ในวัยเด็กโตก่อนวัยรุ่นนี้ เด็กได้รับการฝึกให้รู้ว่า สิ่งใดดีควรทำ และสิ่งใดไม่ดีควรหลีกเลี่ยงมาพอสมควรแล้ว เมื่อเด็กอายุน้อยกว่านี้ เด็กต้องพึ่งพาผู้ใหญ่มาก และอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ใหญ่มากกว่าวัยอื่น ๆ เมื่อเข้าสู่วัยก่อนวัยรุ่น ผู้ใหญ่จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กเป็นอิสระบ้างในบางกาลเทศะ เพื่อฝึกให้เด็กคิดเอง ตัดสินใจเอง และเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ถ้าเด็กสามารถทำตัวดีในขณะที่ไม่มีผู้ใหญ่ควบคุม ก็ควรจะมีการชมเชย ให้กำลังใจ เพื่อเด็กจะได้ทำได้มากขึ้น แต่ถ้าในกรณีที่เด็กไม่สามารถจะควบคุมตนเองได้ ผู้ใหญ่ ก็ไม่ควรจะคว่ำ ลงโทษเด็กมากนัก จะทำให้เด็กเกลียดกลัวความล้มเหลวเกินไป ควรร่วมพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กควบคุมตนเองไม่ได้ และแนะนำวิธีการอื่นที่อาจจะดีกว่า แล้วให้กำลังใจเด็กในการฝึกครั้งต่อไป

ในการปล่อยให้เด็กเป็นอิสระทางความคิด และการกระทำในบางครั้ง เมื่อเด็กยังเล็ก และปล่อยมากขึ้นเป็นลำดับเมื่อเด็กโตขึ้นนี้ ผู้ใหญ่ไทยมักไม่ได้ช่วยให้เด็กรู้จักคิด และรู้จักเลือกกระทำในสิ่งที่เหมาะสมเท่าที่ควร ในขั้นต้นนี้ ผู้ใหญ่จะต้องพูดจาอภิปรายกับเด็กถึงผลได้ผลเสีย ในการที่จะทำ หรือไม่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในสถานการณ์นั้นเสียก่อน เพื่อเป็นการสอนเด็ก หรือเป็นตัวแบบ ในการตัดสินใจให้แก่เด็ก การปล่อยให้เด็กเป็นอิสระ ถ้ามีการปล่อยแบบปล่อยปละละเลย จะทำให้เด็กไม่สามารถเรียนรู้ที่จะควบคุมตนเองได้ดีเท่าที่ควร และเร็วเท่าที่ควร เมื่อเด็กทำไม่ได้ ผู้ใหญ่ก็หมดความอดทน และกลับมาควบคุมเด็กอย่างเข้มงวดอีก ซึ่งจะเป็นผลร้ายแก่การพัฒนาความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กมาก

ธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เป็นวัยที่เด็กมีความแปรเปลี่ยนในการกระทำมาบางครั้ง ก็ควบคุมตนเองได้ บางครั้งก็ทำไม่ได้สลับกันไป ผู้ใหญ่ต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กในข้อนี้ และยังไม่ควรหวังผลเลิศในช่วงอายุนี้นี้ แต่ควรแนะนำส่งเสริมให้กำลังใจเด็ก ให้ควบคุมตนเองได้บ่อยขึ้นทุกทีเมื่ออายุมากขึ้น เด็กในช่วงก่อนวัยรุ่นนี้ ยังเป็นช่วงที่กระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อต้องการประโยชน์หรือผลได้ที่เป็นวัตถุสิ่งของ หรือเป็นการยอมรับสนับสนุนรักใคร่ของคนรอบตัวเด็ก ตั้งแต่บิดามารดา ครู และเพื่อน ฉะนั้น เด็กจึงยังเป็นตัวของตัวเองได้น้อย จำเป็นจะต้องได้รับการฝึกฝนต่อไปอีกในเรื่องการควบคุมตนนี้

2.8.5.2 การฝึกให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ทั้งที่อยู่ใกล้ชิดตนและที่เป็นสมาชิกในกลุ่มใหญ่ด้วยกัน เช่น คนในโรงเรียนเดียวกัน คนในจังหวัดเดียวกัน หรือคนในประเทศเดียวกัน ความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์รอบตัวนี้ เกิดจากการได้รับประสบการณ์ทางสังคมทั้งโดยตรงและทางอ้อม และเด็กมีสติปัญญาดีพอที่จะเรียนรู้จาก

ประสบการณ์ที่ได้รับนั้น และการที่เด็กจะรับรู้สิ่งใดได้มาก ลึกซึ้ง และถูกต้องแม่นยำ ย่อมขึ้นอยู่กับ การมีสุขภาพจิตที่ดีของเด็กด้วย การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ต้องขึ้นอยู่กับ ความสามารถที่จะรับรู้รับทราบความคิดเห็น สภาพปัญหา ความอยากความต้องการของผู้ที่ เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนั้น เมื่อรับรู้รับทราบข้อมูลเหล่านี้มาแล้ว ก็ต้องนำมาคิดถึงความถูกต้อง เหมาะสมอย่างมีเหตุผล ซึ่งหมายถึง การปรับปรุงกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้องเป็นส่วน ใหญ่ มิใช่เห็นแก่พวกพ้องของตนจำนวนน้อย หรือเห็นแก่ตัวเองเท่านั้น ฉะนั้น เด็กวัยนี้ ควรได้รับการ พัฒนาความมีเหตุผลควบคู่ไปด้วย

2.8.5.3 การฝึกความมีเหตุผล จะเห็นได้ว่า ในช่วงอายุนี้นี้ เด็กสามารถมองเห็นความ แตกต่างระหว่างตนเองกับคนอื่น ในช่วงอายุ 9-13 ปีนี้ เด็กส่วนใหญ่สามารถเข้าใจหรือเห็น ความสำคัญของสิ่งที่มีตัวมีตน คิดยึดที่วัตถุ ยังไม่เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสัญลักษณ์มากนัก ใน ขั้นนี้ ความดั่งเดิมยังต้องแปลงเป็นข้าวของที่เด็กพอใจอยากได้ ความไม่ดีเป็นวัตถุสิ่งของที่ไม่น่า ปรารถนา เช่น สกปรก มีกลิ่นเหม็น หรือสิ่งที่ไม่สวยงาม เป็นต้น เด็กวัยนี้ นิยมชมชอบคนอื่นที่รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย หรือการที่คน ๆ นั้น มีข้าวของเครื่องใช้ที่โก้หรู แต่เด็กยังไม่สามารถจะ เข้าใจความงดงามทางจิตใจ หรือคุณค่าที่ลึกซึ้งของศิลปะต่าง ๆ ได้มากนัก แต่ในช่วงอายุนี้นี้ เด็กสามารถ จะเข้าใจความสัมพันธ์ของวัตถุต่าง ๆ พร้อมกันที่ละหลายลักษณะ เช่น สี ขนาด และรูปร่าง จัด ประเภทโดยใช้ลักษณะที่หลายด้านของวัตถุเหล่านั้น พร้อมกัน นอกจากนี้ เด็กยังเข้าใจว่า วัตถุที่ เปลี่ยนรูปร่างไปนั้น ยังมีมวลสารหรือปริมาตรคงเดิม ซึ่งเป็นการเข้าใจสภาพแวดล้อมได้ลึกซึ้งกว่า เด็กเล็ก โดยเฉพาะการมองเห็นลำดับขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมนั้น เด็กจะทำได้ ชัดเจนขึ้นมาก

อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจของเด็กก่อนวัยรุ่นนี้ ก็ยังมีข้อจำกัด เด็กยังเข้าใจแจ่มชัด เฉพาะสิ่งที่เห็นอยู่รอบตัว และในขณะปัจจุบันเท่านั้น มากกว่าที่จะเข้าใจสิ่งที่ไกลตัว และมีลักษณะ เป็นนามธรรมอย่างลึกซึ้ง เด็กเข้าใจคำว่า “พวกของเรา” มากกว่าจะเข้าใจคำว่า “ส่วนรวม” ฉะนั้น เด็กในวัยนี้ จึงยังเห็นความสำคัญของกลุ่มเพื่อน และคนที่แวดล้อมรอบตน มากกว่าจะเห็นแก่ส่วนรวม หรือมนุษยชาติ ฉะนั้น การสอนเด็กเรื่องเหตุผลในระยะนี้ คือ การสอนให้เด็กลดความเห็นแก่ตัวลง ให้เห็นแก่ผู้อื่นให้มากยิ่งขึ้น และเริ่มแผ่ขยายวงออกไปไกลตัวเด็กยิ่งขึ้นทุกที เมื่อเด็กอายุมากขึ้น ฉะนั้น การสอนเด็กวัยนี้ ครูจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับธรรมชาติทางจิตใจของเด็ก ไม่ใช่วิธีที่ เหมาะสมกับเด็กเล็ก หรือวัยรุ่นมากเกินไปกับเด็กวัยนี้ การลงโทษเขียนตีหรือทำให้เจ็บกายในเด็กปกติ ในวัยนี้ควรลดน้อยลง ครูสอนจริยศึกษาที่มีได้คำนึงถึงขีดความสามารถในการเข้าใจของเด็ก ก็มักจะสั่ง สอนในสิ่งที่เป็นนามธรรมเกินไป เข้าระดับความเข้าใจของครูเอง จึงทำให้เด็กในวัยนี้ที่เข้าใจแต่ เรื่องรูปธรรม ไม่ได้รับประโยชน์จากการอบรมสั่งสอนของครูเท่าที่ควร

ในกรณีที่มีช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียนประถมปลาย และมีขมต้นทางด้านการใช้เหตุผล โดยที่ครูใช้เหตุผลที่อยู่ในขั้นสูงเกินไป หรือที่เป็นนามธรรมเกินไป นักเรียนรับไม่ได้มาก ควรให้เพื่อนที่มีจริยธรรมสูงกว่าแต่ใกล้เคียงกับเด็กเอง เป็นผู้พัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กด้วยกัน โดยการใช้วิธีการอภิปรายรายกลุ่ม โดยครูควบคุมให้กลุ่มพิจารณาเรื่องที่กำหนดให้ หรือจะใช้บทเรียนโดยตนเองที่สร้างและประเมินผลแล้วเป็นหลัก หรือเป็นกิจกรรมเสริมการสอนของครูก็ได้

2.8.6 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ครูอาจารย์ที่สอนในชั้นมัธยมปีที่ 3-มัธยมปีที่ 6 ควรปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมของเยาวชนในช่วงอายุ 14-19 ปี ในช่วงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้ เยาวชนเริ่มมีความสามารถทางการรู้ การคิด และสติปัญญาที่ใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ที่พัฒนาตามปกติ เยาวชนในช่วงอายุนี้นี้จะต้องเลือกวิชาเรียน หรือเลือกอาชีพ และท้ายที่สุด คือ จะต้องออกจากสถานศึกษา เป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ ขณะที่เยาวชนเหล่านี้ ยังอยู่ในสถานศึกษา เยาวชนเหล่านี้ ควรได้รับการพัฒนาทางจิตใจให้สูงขึ้น ทางด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจ สถานศึกษาควรพัฒนาจิตลักษณะดังต่อไปนี้

2.8.6.1 การเห็นแก่ส่วนรวมและมีมนุษยธรรม พัฒนาการของมนุษย์เริ่มตั้งแต่การเห็นแก่ตัวทำทุกอย่างเพื่อให้ตัวเองได้รับความสุขสบายและไม่โดนถูกรบกวนทางกายมาเป็นเห็นแก่พวกพ้อง และหมุ่คณะมากกว่าจะเห็นแก่ตัว จะทำให้คนรู้จักที่จะเสียสละเพื่อผู้ที่ตนเองใคร่ สนับสนุน ท้ายสุด คือ การเห็นแก่ส่วนรวม ประเทศชาติ และเห็นแก่มนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไกลตน แต่ก็รวมถึงตนเข้าไว้ด้วย ขั้นสุดท้ายนี้ จะปรากฏขึ้นในช่วงวัยรุ่นตอนกลางหรือตอนปลาย ถ้าบุคคลมีพัฒนาการทางจิตใจตามปกติมาโดยตลอด แต่การที่บุคคลจะมีความเจริญทางจิตใจถึงขั้นสูงนี้ ย่อมต้องอาศัยพื้นฐานทางจิตใจหลาย เช่น สติปัญญาถึงขั้นเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม และสัญลักษณ์ ประสบการณ์ทางสังคมที่กว้างขวางและลึกซึ้งและสุขภาพจิตที่ดี

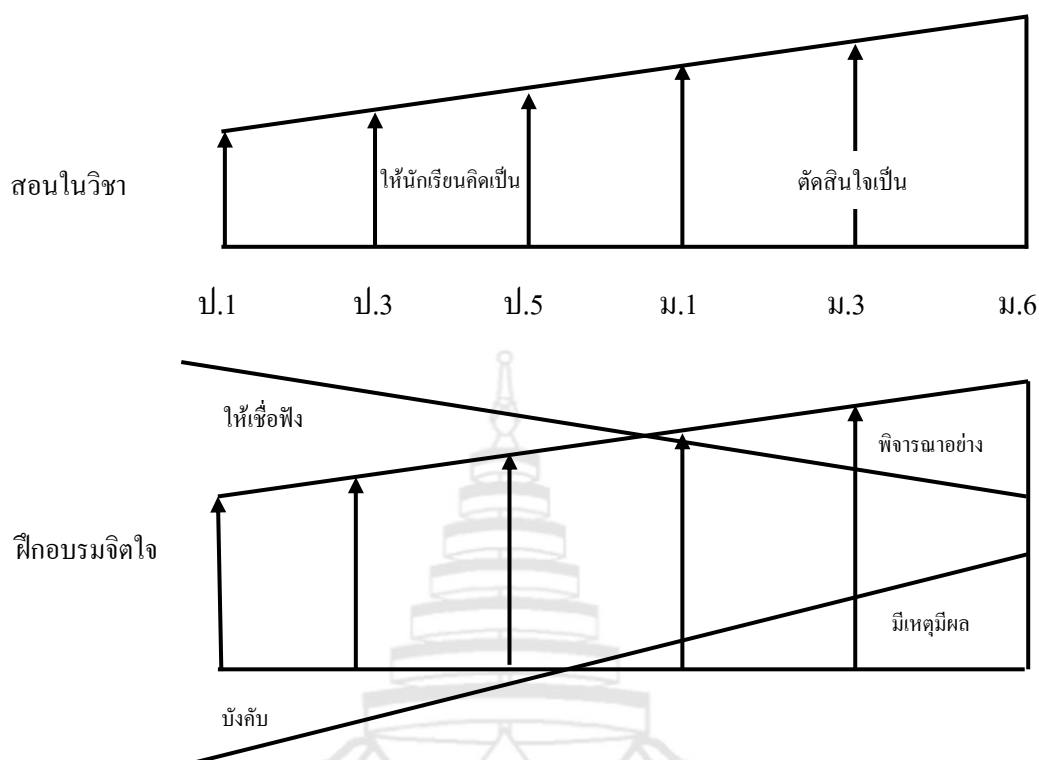
ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นนี้ ตามปกติจะเกิดการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางการรู้ การคิด และสติปัญญาสูงยิ่งขึ้น โดยในวัยก่อนวัยรุ่น เด็กจะเข้าใจสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมได้แจ่มชัดว่าทางด้านที่เป็นนามธรรมดังได้กล่าวมาแล้ว ในช่วงวัยรุ่นนี้ ความเข้าใจทางด้านนามธรรมจะชัดเจนยิ่งขึ้นทุกที วัยรุ่นจะสามารถเข้าใจคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างชัดเจนกว่าเดิมมาก สามารถตั้งข้อทักท้วงและตรวจสอบคำทำนายต่าง ๆ ได้ โดยมีหลักฐานในการพิสูจน์คำทำนายนั้น นอกจากนั้นยังสามารถคิดแบบสร้างหลักและแบบแตกจากหลัก เช่น ทราบว่าพฤติกรรมอะไรบ้างหมายถึงการประหยัด หรือการประหยัดนั้นในกาลเทศะหนึ่ง ๆ หมายถึงพฤติกรรมอะไร ความสามารถทางสติปัญญาในขั้นสูงนี้ จะทำให้บุคคลสามารถเข้าใจบุคคลอื่น สังคมและมนุษยชาติได้อย่างลึกซึ้ง ถ้าได้มีโอกาสรับรู้ รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์ทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ส่วนสุขภาพจิตที่ดี ก็เป็นสิ่งจำเป็นแก่การรับรู้สภาพแวดล้อมได้อย่าง

ถูกต้อง แม่นยำและเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมได้มาก แม้บุคคลจะมีสติปัญญา มีประสบการณ์ทางสังคมมาก แต่ถ้าสุขภาพจิตไม่ดี ก็จะไม่สามารถได้รับประโยชน์จากประสบการณ์นั้นอย่างเต็มที่

ในเรื่องของสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544) ได้ทำการวิจัยไว้ พบว่า นักเรียนวัยรุ่นในระดับมัธยมมักมีสุขภาพจิตไม่สู้ดีนัก สืบเนื่องจากความขัดแย้งทางความคิดเห็น และการใช้เหตุผลกับบิดามารดา โดยปรากฏว่านักเรียนวัยรุ่นหญิง นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาในระดับต่ำกว่านักเรียนเอง และวัยรุ่นตอนปลาย เป็นผู้ที่มีความขัดแย้งทางความคิดเห็นกับบิดามารดา และนักเรียนเหล่านี้มีสุขภาพจิตเสื่อมกว่านักเรียนวัยรุ่นประเภทอื่น ๆ ส่วนการวิจัยสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่น ทั้งสายสามัญและอาชีวศึกษา ก็พบว่า สภาพแวดล้อมทางโรงเรียนเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของนักเรียนด้วย

ฉะนั้น วัยรุ่นตอนกลางและตอนปลาย จึงอาจมีการหยุดชะงักของพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อยู่ในขั้นทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ และไม่ขึ้นไปสู่ขั้นการเห็นความสำคัญของประเทศชาติ ศาสนา กฎหมาย และมนุษยธรรม และไม่พัฒนาไปถึงขั้นการเคารพตนเอง และยึดหลักอุดมคติสากลเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้น ครูและโรงเรียนจึงควรส่งเสริมลักษณะพื้นฐานทางจิตใจและเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นด้วย

2.8.6.2 ความสามารถควบคุมตนเองอย่างเต็มที่ ถ้าเยาวชนได้รับการปลูกฝังความสามารถควบคุมตนเองตั้งแต่อ่อนวัยรุ่น โดยผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เด็กคิดและตัดสินใจกระทำด้วยตนเองในบางครั้ง และบ่มเพาะตามอายุที่มากขึ้น และผู้ใหญ่ทำตนเป็นคู่คิดคู่ปรึกษาของเด็ก มากกว่าจะเรียกร้องให้เด็กเชื่อฟังตนแต่ฝ่ายเดียว มาในช่วงวัยรุ่นนี้ จะต้องมีการผ่อนการควบคุมเยาวชนลงอีก (ดูภาพที่ 2.3) เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกการควบคุมตนเองได้อย่างเต็มที่ เพราะในช่วงอายุต่อจากนี้ไป เยาวชนเหล่านี้ จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีอิสระในตนเองอย่างสมบูรณ์ ผู้ที่ถูกควบคุมน้อยลงในวัยรุ่น จึงจะมีโอกาสพัฒนาความสามารถควบคุมตนเองมากขึ้น เพื่อเป็นใหญ่จะกลายเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพสูงไม่ต้องไปพึ่งกำลังตำรวจมาควบคุมอย่างเคร่งครัดแทนพ่อแม่และครู

จาก ดวงเดือน พันธุมนาวัน. (2544). **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารทางวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 92.

ภาพที่ 2.3 การบังคับให้นักเรียนเชื่อฟังและการฝึกให้เด็กคิดเอง ตัดสินใจเองอย่างมีเหตุผลตามระดับชั้นเรียน

ความสามารถควบคุมตนเองนี้ ประกอบด้วยลักษณะทางจิตใจหลายประการ คือ การมองเห็นความสำคัญของประโยชน์ที่จะมีมาในอนาคตมากกว่าประโยชน์ในปัจจุบัน การเลือกกระทำพฤติกรรมที่แสดงถึงการอดได้รอได้ เพราะเชื่อว่า การกระทำของตนจะส่งผลให้เกิดผลดีตามที่ตนต้องการได้ และนอกจากนั้น ความสามารถควบคุมตน ยังเกี่ยวกับการไม่หวังผลจากภายนอก แต่บุคคลสามารถให้รางวัลตนเอง และลงโทษตนเองได้ โดยรางวัลที่ให้แก่ตนเองอยู่ในรูปของความพอใจในตนเอง ความภาคภูมิใจในตน ส่วนการลงโทษตนเอง ก็คือการเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ วิตกกังวล และละอายใจ

ลักษณะความอดใจร้อได้ ลักษณะความเชื่อในผลแห่งความพยายามของตน และลักษณะการให้รางวัลและการลงโทษตนเองนั้น จะปรากฏในวัยรุ่นที่ได้รับการพัฒนาทางจิตใจอย่างเหมาะสมมาตั้งแต่เด็กจนปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกิดจากการได้รับรางวัลและการลงโทษอย่างเหมาะสมกับพฤติกรรม โดยผู้ใหญ่ที่มีเหตุมีผลและไม่ใช้อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง ลักษณะเหล่านี้ โรงเรียนสามารถจะช่วยพัฒนาได้เป็นอย่างดี ด้วยการจัดสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

2.8.6.3 การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นประชาธิปไตยทางบ้านและในโรงเรียน มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนมาก และเมื่อนักเรียนมีจริยธรรมในขั้นสูงก็จะกลายเป็นคนที่มีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยสูงด้วย นั่นก็คือ รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่พวกพ้อง มีวินัยในตนเอง โดยสามารถควบคุมตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งการควบคุมจากภายนอกมากนัก มุ่งอนาคตมากกว่ามุ่งปัจจุบัน รู้จักอดใจร้อได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รักความยุติธรรมและความเสมอภาค เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะที่น่าปรารถนาในสังคมไทย อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนไทยต่อไป

2.9 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง

ในระยะแรกของการพัฒนาเทคนิคการควบคุมตนเองนั้น ได้มีการเรียกชื่อการควบคุมตนเองไว้ในหลายลักษณะ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2549, หน้า 328) เช่น การเปลี่ยนแปลงตนเอง (self-change) การจัดการตนเอง (self-management) การปรับตัวเอง (self-modification) การกำกับตัวเอง (self-regulation) การบำบัดการบริหารพฤติกรรมตนเอง (self-administered behavior therapy) ซึ่งไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม กระบวนการที่สำคัญของเทคนิคเหล่านั้นก็คือ บุคคลจะเป็นผู้ดำเนินการปรับพฤติกรรมด้วยตนเองทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการเลือกเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการดำเนินการทั้งหมด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น อย่างไรก็ตามการควบคุมตนเองนั้นไม่ได้หมายความว่า จะไม่มีอิทธิพลจากภายนอกเลย ในบุคคลที่มีทักษะในการควบคุมตนเองได้ดี สิ่งเร้าภายนอกย่อมจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นน้อยมาก ในทางกลับกันบุคคลที่มีทักษะการควบคุมตนเองในระดับต่ำ สิ่งเร้าภายนอกย่อมจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นมาก

2.9.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการควบคุมตนเอง

การควบคุมตนเองที่มีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหนนั้น มิคุลาส (Mikulas, 1986, อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต 2549, หน้า 351-352) เชื่อว่าน่าจะมีปัจจัย 4 ประการ คือ

2.9.1.1 ความตระหนัก (Awareness) เป็นลักษณะของจิตวิสัย เป็นการรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในจิตสำนึก ซึ่งรวมทั้งการรับรู้ ความรู้สึกและความคิด ในการควบคุมตนเองนั้น บุคคลต้องตระหนักถึงพฤติกรรมเพื่อจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์

2.9.1.2 การดำเนินการ (Intervention) เป็นการดำเนินการควบคุมการกระทำของตนเอง โดยเริ่มต้นเมื่อบุคคลเกิดความตระหนักแล้วกระทำให้บางสิ่งบางอย่างเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง

2.9.1.3 ความรู้สึกแห่งตน (Sense of self) บุคคลที่มีความเชื่อในด้าน internal มักจะรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของเขาเองและอยู่ภายใต้การควบคุมของเขาเอง ส่วนบุคคลที่มีความเชื่อแบบ external จะมีการรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น ไม่เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง และอยู่ภายนอกเหนือการควบคุม ซึ่งในด้านการควบคุมตนเองนั้น บุคคลที่มีความเชื่อแบบ internal จะสามารถควบคุมตนเองได้ดีกว่า

2.9.1.4 ความรู้สึกแห่งความปรารถนา (Sense of will) เป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของการกระทำ นั่นคือ เมื่อคนเรามีความเชื่อว่าเขาสามารถทำได้ สิ่งต่อมาที่จะทำให้บุคคลเกิดการกระทำขึ้นอยู่กับความรู้สึกแห่งปรารถนานั้นเอง ความปรารถนานั้นสามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยผ่านการสร้างแรงจูงใจภายใน ซึ่งแรงจูงใจภายในอาจเพิ่มขึ้นได้ ถ้าบุคคลรับรู้ความสำเร็จต่างๆ ของเขานั้นเกี่ยวข้องกับการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง

2.9.2 เทคนิคการฝึกควบคุมตนเอง

การควบคุมตนเองนั้น ดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับวิธีการปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นั่นคือจะเริ่มต้นด้วยการกำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย และกำหนดตัวเสริมแรงและบันทึกพฤติกรรม เป็นต้น แต่ขั้นตอนเหล่านี้ ผู้รับการฝึกจะต้องกระทำด้วยตนเอง โดยครูหรือผู้ฝึกจะบอกขั้นตอนทั้งหมด และฝึกทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ซึ่งอาจใช้เวลาเพียง 1 ถึง 2 ครั้ง เท่านั้น เนื่องจากหลักการและขั้นตอนมีไม่มาก และไม่มีอะไรที่ซับซ้อน แต่ผู้รับการฝึกต้องตระหนักว่าต้องดำเนินการให้สำเร็จด้วยตนเองทั้งหมด เมื่อได้ลงมือปฏิบัติจริงแล้ว ความเข้าใจและทักษะต่าง ๆ จะเพิ่มขึ้น เทคนิคการฝึกควบคุมตนเองมีหลายวิธี ผู้วิจัยจะนำเสนอพอเป็นสังเขป ดังนี้ (สม โภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2549, หน้า 324-328)

2.9.2.1 การควบคุมสิ่งเร้า (Stimulus control)

การควบคุมสิ่งเร้า เป็นกระบวนการจัดเงื่อนไขสภาพแวดล้อม เพื่อที่จะทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งพฤติกรรมไม่พึงประสงค์มี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. พฤติกรรมที่ถูกควบคุมด้วยสิ่งเร้าหลายประเภท เช่น การสูบบุหรี่ อาจเกิดขึ้นเมื่อตื่นตอนเช้า หรือหลังจากการดื่มกาแฟ หรือเมื่ออยู่คนเดียว และหลังการรับประทานอาหาร เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ สามารถควบคุมได้โดยการกำจัดสิ่งเร้าที่ควบคุมพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้นเสีย เช่น การสูบบุหรี่เมื่ออยู่คนเดียว หรือนั่งโต๊ะอาหารหลังจากรับประทานอาหารแล้ว ดังนั้น วิธีการกำจัดสิ่งเร้าดังกล่าว ก็ต้องรีบหาเพื่อนมาคุย และจะต้องรีบลุกจากโต๊ะอาหารทันทีที่รับประทานอาหารเสร็จแล้ว พฤติกรรมสูบบุหรี่ก็ไม่อาจเกิดขึ้น

2. พฤติกรรมที่ไม่ถูกควบคุมโดยสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งเด่นชัด เช่น ในกรณีที่เด็กมีปัญหาในการอ่านหนังสือ มักจะพบว่าไม่มีสิ่งเร้า ไม่ว่าจะเป็นสภาพการณ์ เวลา หรือสถานที่ ที่จะเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการอ่านหนังสือเลย เนื่องจากพฤติกรรมการอ่านหนังสือไม่ได้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในสภาพสิ่งเร้าดังกล่าว เด็กจึงเกิดปัญหาได้ง่ายเมื่อต้องอ่านหนังสือที่โต๊ะ หรืออาจจะถูกรบกวนด้วยสิ่งเร้าอื่น ๆ แนวทางแก้ไขก็คือ กาพัฒนาสิ่งเร้าที่เฉพาะเจาะจง เพื่อควบคุมพฤติกรรมนั้น เช่น การกำหนดเวลาหรือสถานที่ที่แน่นอนในการอ่านหนังสือจะทำให้ปัญหาในการอ่านหนังสือลดลง

3. พฤติกรรมที่ถูกควบคุมด้วยสิ่งเร้าที่ไม่เหมาะสม เช่น พวกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ โดยเฉพาะพวกที่ชอบโชว์อวัยวะเพศของตนเอง หรือชอบใช้สิ่งของของเพศตรงข้าม พฤติกรรมเหล่านี้มักจะถูกควบคุมด้วยสิ่งเร้าที่เบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่เหมาะสมในสังคม แนวทางแก้ไขก็คือการเปลี่ยนแปลงสิ่งเร้าที่ควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวนี้เสีย

การควบคุมสิ่งเร้าเป็นเทคนิคที่เข้าใจง่าย อีกทั้งสามารถดำเนินการด้วยตนเอง เมื่อเข้าใจหลักการแล้วก็สามารถที่จะประยุกต์ใช้วิธีการดังกล่าวแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ เช่น ถ้าไม่ต้องการกระทำพฤติกรรมบางอย่าง หรือไม่อยากจะมีความรู้สึกละอายอย่าง ก็ สามารถทำได้โดยการแยกไปจากสิ่งเร้านั้นเสีย หรือกำจัดสิ่งเร้านั้น เช่น ถ้าไม่ยอกล้มเหลวที่บาร์เหล้า ก็ไม่ควรเดินผ่านบาร์เหล้าที่ชอบเข้าไปดื่ม หรือถ้าไม่ต้องการคิดถึงคู่รักก็เก็บภาพของคู่รักออกไปจากโต๊ะเสีย

2.9.2.2 การเตือนตนเอง (Self-monitoring)

การเตือนตนเองสามารถใช้เป็นเทคนิคหนึ่งของการควบคุมตนเอง หรืออาจจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการควบคุมทั้งหมดก็ได้ การเตือนตนเองประกอบด้วยกิจกรรม 2 ส่วน คือการสังเกตตนเอง (self-observation) และการบันทึกพฤติกรรมตนเอง (self-recording) การเตือนตนเองสามารถใช้ได้ในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อีกด้วย ทำให้การเตือนตนเองจึงได้ผล กูเทลลา (Cautela, 1971, อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2549, หน้า 338) ให้ข้อคิดว่า อาจเป็นเพราะว่าเกิดกระบวนการ ควบคุมความรู้สึกผิด (guilt control) ขึ้นเนื่องจากพบว่าพฤติกรรมที่

ตนเองบันทึกนั้นต่ำกว่าเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ ก็อาจจะพูดในใจให้ตนเองรู้สึกผิดขึ้นมา และการหลีกเลี่ยงความรู้สึกผิดก็คือ กระทำให้ตัวเองดีขึ้น

แม้ยังไม่รู้แน่นอนว่าจะอะไรเป็นสาเหตุทำให้การเตือนตนเองมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็ตาม วิธีการเตือนตนเองก็ได้รับความนิยมนำไปใช้กันมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ในการปรับพฤติกรรมของเด็กในชั้นเรียน เช่น การที่ครูประจำชั้นให้เด็กนักเรียนทุกคนที่เรียนภาษาอังกฤษ บันทึกพฤติกรรมตั้งใจเรียนของตนเองลงในกระดาษ 3x5 นิ้ว หลังจากหมดชั่วโมงเรียนแล้วเด็กนักเรียนก็นำแผ่นกระดาษที่บันทึกพฤติกรรมตั้งใจเรียนของตนเองไปให้ครูประเมินพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งครูจะประเมินและให้การเสริมแรงที่เหมาะสม ซึ่งได้ผลดีในการเพิ่มความตั้งใจเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน

2.9.2.3 การเสริมแรงตนเองและการลงโทษตนเอง (Self-reinforcement and self-punishment)

การเสริมแรงตนเองและการลงโทษตนเอง จัดเป็นอีกเทคนิคหนึ่งของการควบคุมตนเอง โดยที่บุคคลจะเป็นผู้ให้ผลการกระทำด้วยตนเองต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งหลักในการดำเนินการนั้นมีอยู่ 2 ขั้นตอน คือ

1. บุคคลจะต้องพิจารณาถึงการตอบสนองที่จะได้รับการเสริมแรง หรือการลงโทษ โดยจะต้องพิจารณาถึงเกณฑ์ในการเสริมแรงหรือการลงโทษด้วยตนเอง ซึ่งเรียกว่าเป็นการกำหนดตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษด้วยตนเอง

2. บุคคลจะต้องให้การเสริมแรง เมื่อการตอบสนองเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือให้การลงโทษด้วยตนเอง โดยตัวเสริมแรงที่นำมาใช้นั้น อาจจะเป็นตัวเสริมแรงที่หามาเอง หรือบุคคลอื่น (ครูหรือผู้ปกครอง) หามาให้ก็ได้ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้พิจารณาว่าเขาจะได้รับการเสริมแรงเมื่อใด และต่อพฤติกรรมอะไร ส่วนการลงโทษด้วยตนเองนั้น บุคคลก็ต้องจัดการให้การลงโทษด้วยตัวของเขาเอง และตัวลงโทษที่นำมาใช้นั้น เขาจะต้องเป็นผู้หาเอง ซึ่งการเสริมแรงตนเองและการลงโทษตนเองนั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง พร้อมทั้งประเมินตนเองว่า พฤติกรรมที่แสดงออกนั้น ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ดังนั้นวิธีการเตือนตนเอง จัดได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการเสริมแรงตนเองและการลงโทษตนเอง

2.9.2.4 การทำสัญญากับตนเอง (Self-contracting)

การทำสัญญากับตนเองเป็นวิธีการที่บุคคลสัญญากับตนเองว่าจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองเช่นใดบ้าง แต่แทนที่จะเก็บสัญญากับตนเองไว้ในใจ ก็เป็นการทำสัญญาแบบเป็นรูปธรรมทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ตนเองหลีกเลี่ยงจากสัญญาที่ทำไว้กับตนเอง ดังนั้นการทำสัญญากับตนเองจึงมีผู้อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่ต้องกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของ

แต่ละบุคคลที่ทำการตกลงกันได้ไว้ เช่น สมชายทำสัญญากับตนเองว่าจะลดการสูบบุหรี่ โดยมีสายสมรคู่รักของเขาทำหน้าที่ตามข้อตกลงว่าจะชมเชยเมื่อเขาไม่สูบบุหรี่ และจะไม่สนใจเมื่อเขาสูบบุหรี่ การทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการป้องกันการกระทำที่ไม่สม่ำเสมอ ถ้าคู่สัญญาแน่ใจว่าสามารถรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อกันได้อย่างไรก็ตามการทำสัญญาควรมีองค์ประกอบดังนี้ (1) กำหนดพฤติกรรมเป้าหมายชัดเจน (2) บอกสิ่งที่บุคคลจะต้องกระทำเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น (3) บอกถึงการเสริมแรงตนเอง เมื่อตนเองได้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่สัญญากับตนเองไว้ และลงโทษตนเอง เมื่อไม่สามารถดำเนินการได้ตามที่ตนเองกำหนดไว้ (4) ในกรณีที่บุคคลอื่นมาเกี่ยวข้องด้วยนั้น บุคคลจะมีหน้าที่ในการให้ผลการกระทำบางอย่างในกรณีที่บุคคลนั้นทำตามสัญญา และในกรณีที่บุคคลนั้นไม่ทำตามสัญญา (5) สัญญานั้นควรจะเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ได้ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนด วัน เวลาที่จะมีการทบทวนสัญญาไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อว่าบุคคลจะสามารถพิจารณาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป้าหมายและผลการกระทำของตนเองใหม่ได้

การทำสัญญากับตนเองสามารถใช้ในการเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือพัฒนาพฤติกรรมได้แทบทุกพฤติกรรม จึงนับเป็นวิธีการที่มีประโยชน์อย่างมาก สามารถนำไปใช้ได้กับบุคคลในหลายสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพการเรียนรู้การสอนที่ครูสามารถนำมาใช้กับนักเรียนเพื่อให้ นักเรียนนั้นมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในชั้นเรียนมากยิ่งขึ้น

2.9.3 วิธีการและขั้นตอนในการควบคุมตนเอง

การควบคุมตนเองอาจทำได้หลายวิธี ดังเช่น

2.9.3.1 การควบคุมตนเองโดยมีตัวแบบ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2548, หน้า 441-442) มีขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์ การควบคุมพฤติกรรมตนเองให้แก่บุคคลที่ประสงค์จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองในขั้นแรกควรให้บุคคลนั้นมีประสบการณ์ในการถูกบุคคลอื่น (อาทิ ผู้ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงหรือปรับพฤติกรรม) ควบคุมพฤติกรรมที่เขาประสงค์จะควบคุมเสียก่อน และหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ดำเนินจนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ผู้ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงหรือปรับพฤติกรรมจะค่อย ๆ ถอดถอนแรงเสริม ตลอดทั้งกระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นออกไป แล้วเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นได้เริ่มต้นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง โดยให้เขามีส่วนหรือได้กำหนดเป็นเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ๆ ของเขาเอง ให้เขาได้เลือกวิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยตนเอง แล้วได้ทดลองวิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ๆ พร้อมทั้งหาวิธีที่จะรักษาพฤติกรรมที่ได้เปลี่ยนแปลงแล้วให้คงอยู่ต่อไปด้วยตนเองอย่างไรก็ตามในระยะแรก ๆ

ผู้ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมควรจะทำให้ความสนใจ และอาจจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือสักระยะเวลาหนึ่ง และเมื่อพิจารณาแล้วว่าบุคคลนั้นสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ผู้ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจึงค่อย ๆ ถอนตัวออกจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น

2. การฝึกให้บุคคลที่มีประสงค์จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้รู้จักสังเกตพฤติกรรมเป้าหมายจากตัวแบบ (the model) และฝึกให้รู้จักเลือกเลียนแบบพฤติกรรมที่ต้องการจะเลียนแบบ จากตัวแบบให้ได้เหมาะสม ดังนั้นก่อนการฝึกให้รู้จักสังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบ และให้บุคคลนั้นมีโอกาสเรียนรู้ถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ตลอดจนทั้งผลของการกระทำหรือผลกรรมที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เพื่อว่าต่อไปในอนาคตบุคคลนั้นจะได้รู้จักสังเกต และเลือกเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบอื่น ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างเหมาะสม

3. การสังเกตตนเอง ในกรณีบุคคลที่ประสงค์จะปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง จะต้องกำหนดเป้าหมายพฤติกรรม ตามที่ตนคาดหวังและตั้งเป้าหมายไว้ ในการฝึกควบคุมตนเองนี้ จะต้องฝึกให้บุคคลนั้น รู้จักสังเกตการเปลี่ยนแปลงของตนเอง และเรียนรู้วิถีทางที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตนประสงค์ เช่น การควบคุมน้ำหนักของตนเองถ้าบุคคลนั้นประสงค์จะมีน้ำหนักมาตรฐาน โดยให้สอดคล้องกับความสูงตลอดทั้งวัยของตน บุคคลนั้นจะต้องกำหนดเกณฑ์ในเรื่องการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการพักผ่อนของตนเอง และจะต้องคอยตรวจสอบเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของตนเองทุก ๆ ระยะเวลาหรือทุก ๆ วัน และควรจะบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตนั้น ในรูปกราฟ เส้นกราฟที่ปรากฏจะเป็นข้อเตือนสติ เตือนใจให้เขาทราบว่าเขาพัฒนาการควบคุมน้ำหนักของตนเองมากน้อยเพียงใด หรือหากมีข้อบกพร่องเกิดขึ้น เขาจะได้พิจารณาตนเองว่าเขาได้ละเลยข้อกำหนดหรือเกณฑ์การปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประการใดบ้าง วิธีการฝึกควบคุมตนเองโดยการสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองนั้น จะช่วยให้บุคคลนั้นบรรลุพฤติกรรมเป้าหมายที่คาดหวังไว้ในที่สุด

4. การกำหนดเงื่อนไขให้ตนเอง เงื่อนไขของบุคคลที่ประสงค์จะปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้บรรลุเป้าหมายนั้นอาจ ได้แก่ เงื่อนไขการเสริมแรงแก่ตนเองและเงื่อนไขการลงโทษตนเอง ในกรณีที่บุคคลสามารถกระทำ หรือมีพฤติกรรมที่สมความคาดหวัง และบรรลุพฤติกรรมเป้าหมายที่ตนเองได้กำหนดไว้นั้น บุคคลนั้นจะให้แรงเสริมแก่ตนเองและแรงเสริมที่ให้แก่ตนเองนั้น จะมีค่าเป็นพลังกระตุ้นให้บุคคลนั้นกระทำ หรือมีพฤติกรรมในวิถีทางที่พึงประสงค์ต่อไป แต่หากว่าเขาไม่สามารถกระทำสิ่งใดตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ เขาจะต้องลงโทษตัวเอง ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การปรับตนเอง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลนั้นได้กำหนดเงื่อนไขใด ๆ

ให้ตนเองแล้ว บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น ๆ จะต้องไม่หลอกลวงตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองไว้อย่างเหมาะสม

5. การจัดพฤติกรรมบางประการที่บุคคลนั้นถูกควบคุมด้วยสิ่งเร้า หรือต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสิ่งเร้าบางประการในกรณีเช่นนี้ จะต้องอาศัยพลังใจที่เข้มแข็งของบุคคลนั้น ที่จะต้องหาทางถอยถอยสิ่งเร้านั้น ๆ แม้ว่าสิ่งเร้านั้นจะเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ตาม แต่สิ่งเร้านั้นก็ทำให้บุคคลไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้บรรลุเป้าประสงค์ได้ เพราะฉะนั้นบุคคลจึงจำเป็นต้องจัดพฤติกรรมบางประการที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมด้วยสิ่งเร้านั้นให้หมดไป

6. การจัดสิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยง และทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถบรรลุพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กรณีเช่นนี้ แสดงว่า พฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นพฤติกรรมเป้าหมายของบุคคลนั้นอาจจะยาก ไม่เชิญชวนให้กระทำ ไม่สนุกเพราะฉะนั้นบุคคลนั้นจึงหลีกเลี่ยงไปทำสิ่งอื่นที่ง่ายกว่า เป็นที่น่าพึงพอใจมากกว่า และสนุกกว่า เช่น สมมุติว่า การทำการบ้านเป็นพฤติกรรมที่นักเรียนไม่พึงประสงค์ ไม่ชอบ แต่เป็นพฤติกรรมเป้าหมายที่จะต้องให้เกิดขึ้น ส่วนการดูโทรทัศน์เป็นพฤติกรรมที่นักเรียนชอบและพึงพอใจ เมื่อเป็นเช่นนั้น นักเรียนก็หันมาดูโทรทัศน์และหลีกเลี่ยงการทำการบ้าน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือนำออกไปจากสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถควบคุมตนเอง ไม่เกิดความวอกแวก และไม่เกิดความรู้สึกอยากจะทำกิจกรรมงานใดงานหนึ่งที่ตนเองต้องรับผิดชอบ และเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่จะต้องเกิด

การควบคุมตนเองด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ จะเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นได้ใช้ความพยายามที่จะไปถึง มาตรฐานของตนเองมากเท่า ๆ กับจะไปถึงมาตรฐานที่บุคคลอื่น อาทิ ครู บิดา มารดา ฯลฯ ตั้งขึ้นสำหรับเขาอีกทั้งเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นได้บันทึกพฤติกรรมของตนเอง และได้ประเมินพฤติกรรมของตนเอง ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสให้เสริมแรงแก่ตัวเองด้วยการควบคุมตนเองโดยใช้แรงกระตุ้นจากภายใน

2.9.3.2 การควบคุมตนเองโดยใช้แรงกระตุ้นจากภายใน (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550, หน้า 417) มีขั้นตอน ดังนี้

1. การให้บุคคลนั้นสามารถตั้งเป้าหมายพฤติกรรมด้วยตนเองได้ นั่นคือ ครูหรือนักปรับพฤติกรรมจะต้องสอนให้ผู้ที่จะเข้าโปรแกรมการปรับพฤติกรรมสามารถตั้งเป้าหมายพฤติกรรม ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการชี้แนะและแยกแยะถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่บุคคลนั้น จะได้รับจากการแสดงพฤติกรรมดังกล่าว แล้วให้บุคคลนั้นตัดสินใจสร้างพฤติกรรมเป้าหมายด้วยตนเอง

2. ให้บุคคลนั้นสังเกตและบันทึกพฤติกรรมด้วยตนเอง วิธีการเช่นนี้ จะช่วยให้บุคคลนั้นเกิดความตระหนักถึงพฤติกรรมเป้าหมายตลอดเวลา ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้น คง

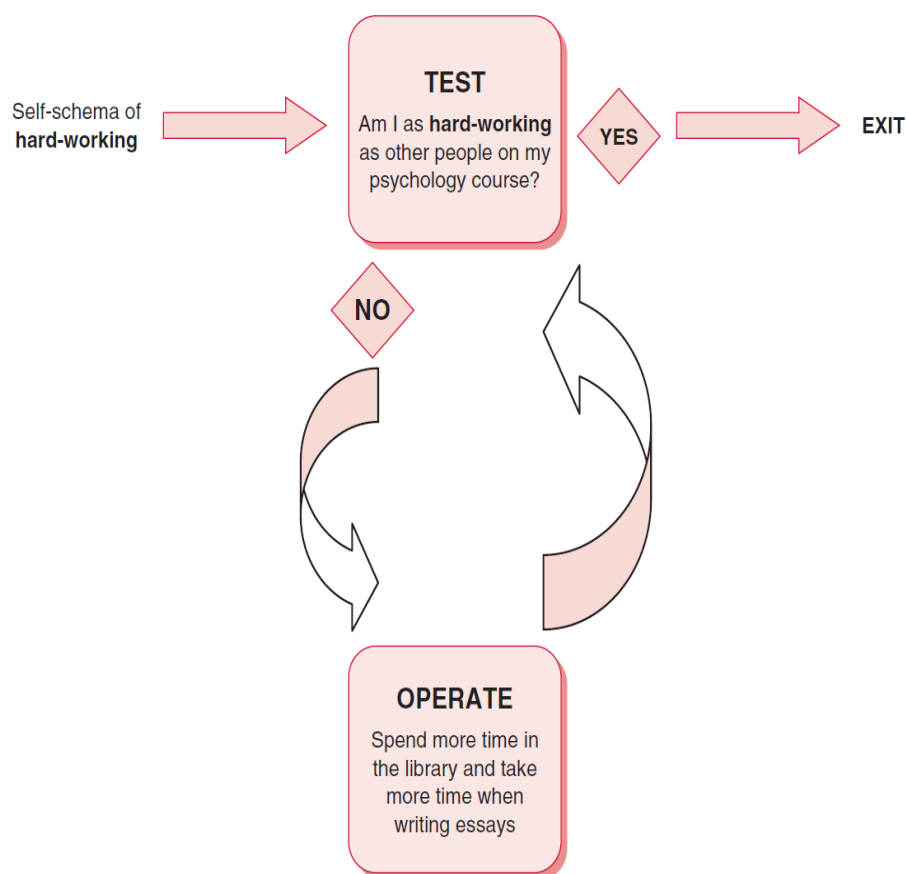
พฤติกรรมที่มีจริยธรรมไว้ได้นานขึ้นอีก ทั้งผลที่ได้จากการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของตนเอง จะเป็นกรณีนี้ ซึ่งถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในความพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมที่มีจริยธรรม อีกด้วย

3. ใ้บุคคลนั้น รู้จักประเมินพฤติกรรมตนเอง โดยใ้บุคคลนั้นนำเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาเปรียบเทียบกับผลที่ตนสังเกต และบันทึกพฤติกรรมตนเอง แล้วดูว่าตนเองทำพฤติกรรมได้บรรลุ เป้าหมายหรือไม่ ซึ่งถ้าบรรลุหรือไม่บรรลุก็จะนำไปสู่ขั้นที่ 4

4. การที่ใ้บุคคลนั้นเสริมแรงหรือลงโทษตนเอง ในกรณีที่ได้สำเร็จก็ให้เสริมแรง ตนเอง เช่น การไปเที่ยวพักผ่อน หรือซื้อของ เป็นต้น แต่ถ้าทำไม่สำเร็จก็ให้ลงโทษตนเอง เช่น ไม่ดู รายการโทรทัศน์ที่ตนเองชอบเป็นเวลา 1 สัปดาห์ เป็นต้น

จากทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวนี้ พบว่า การดำเนินการแต่เพียง 3 ข้อ ก็อาจจะให้ผลแล้ว ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าเมื่อบุคคลเริ่มหัดที่จะประเมินตนเอง จากข้อมูลเชิงประจักษ์ ก็จะทำให้เป็น ตัวจูงใจใ้บุคคลนั้น พยายามปรับปรุงตนเองตลอดเวลา แต่ถ้าจะให้ได้ผลดีก็ควรจะเพิ่มขั้นที่ 4 เข้า ไปด้วย

2.9.3.3 ทฤษฎี Control Theory of Self-Regulation ของ คาร์เวอร์ และชรีเวอร์ (Carver & Scheiver, 2011) ได้เสนอแนวคิดในหนังสือ On the Self-Regulation of Behavior ระบุว่าบุคคล สามารถควบคุมตนเองใ้กระทำพฤติกรรมเป้าหมายที่ตนเองต้องการได้โดยการปฏิบัติตามขั้นตอน Test-Operate- Test-Exit ซึ่งเป็นการควบคุมตนเองโดยใช้แรงกระตุ้นจากภายในและเป็นทฤษฎีที่ อธิบายการควบคุมตนเองใ้ได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมีขั้นตอนที่สามารถนำไปสู่ปฏิบัติได้ รายละเอียดดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 Carver and Scheier (1981, 1998)'s Control Theory of Self-regulation. Illustration of TEST-OPERATE-TEST-EXIT Feedback Loop

จากแนวคิดและวิธีการในการควบคุมตนเองจะพบว่า การควบคุมตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญของการปรับพฤติกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มีเป้าหมายในการพัฒนาให้นักเรียนสามารถกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีสิ่งภายนอกควบคุม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป้าหมายของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คือ การสร้างเด็กให้สามารถควบคุมตนเองได้นั่นเอง นอกจากนี้การควบคุมตนเอง ยังทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ทั้งในแง่ของทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง หรือความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ นอกจากนี้ยังทำให้มองโลกในแง่ดีอีกด้วย เพราะความเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น เพราะตนเองเป็นผู้กระทำทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง

การที่พฤติกรรมใดจะจัดได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่มีคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การยอมรับไม่ยอมรับของสังคมนั้น ๆ เป็นหลัก พฤติกรรมใดได้รับการยอมรับในสังคม

พฤติกรรมนั้นย่อมเป็นพฤติกรรมที่มีคุณธรรมจริยธรรม ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการยอมรับในสังคม พฤติกรรมนั้นย่อมเป็นพฤติกรรมที่ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550, หน้า 383) ดังนั้นการควบคุมตนเองเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและสร้างสรรค์พฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแทนเป็นการจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดสิ้นไป สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคือนักเรียนจะเกิดความเข้าใจตนเองมากขึ้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองดีขึ้น และหากว่าในอนาคตนักเรียนจะต้องเผชิญกับปัญหาอื่นอีกต่อไปหรือนักเรียนประสงค์จะสร้างสรรค์ให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ นักเรียนก็จะสามารถควบคุมตนเองให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการได้

เมื่อผนวกความคิดการควบคุมตนเองเพื่อสร้างสรรค์พฤติกรรมที่พึงประสงค์กับแนวคิดการปลูกฝังพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมโดยปฏิบัติให้เป็นนิสัยใน 21 วัน จะทำให้เกิดนวัตกรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยการฝึกให้นักเรียนประพฤติ ปฏิบัติพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมจนเป็นนิสัย ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ปัจจัยภายใน อันเป็นพฤติกรรมที่ยั่งยืนถาวรกว่าการปลูกฝังคุณธรรมจากปัจจัยภายนอก

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.10.1 งานวิจัยในประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2525, อ้างถึงใน ชำรง ชูทัพ, 2550, หน้า 875) โดยดำเนินการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิภาพต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยได้ทำการทดลองรูปแบบการสอน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการสอนวิธีเสริมสร้างเจตคติด้วยรายงานกลุ่ม และรูปแบบการสอนวิธีปรับพฤติกรรม โดยใช้เวลาทดลอง 2 เดือนครึ่ง ผลการทดลองปรากฏว่าประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับประถมศึกษา ซึ่งนักเรียนมีระดับคะแนนพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมสูงขึ้นมากกว่าการเรียนการสอนตามปกติ โดยระดับคุณธรรมจริยธรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในระดับประถมศึกษา คือ ความเมตตากรุณา สำหรับวิธีสอนนั้นในระดับประถมศึกษาใช้วิธีปรับพฤติกรรมได้ผลดีกว่าวิธีเสริมสร้างเจตคติ ส่วนระดับมัธยมศึกษาชั้นใช้วิธีสอนทั้งสองวิธีให้ผลไม่แตกต่างกัน เมื่อครูประเมินพฤติกรรมนักเรียนก่อนและหลังทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองระดับประถมศึกษาให้คุณธรรมจริยธรรมสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมในทุกเรื่องที่ทดลองสอน

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2550, หน้า 79-82) ได้ทดลองรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยทดลองที่โรงเรียนอนุบาลลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ใน

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มทดลอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 กลุ่มควบคุมชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ใช้เวลาทดลอง 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวม 9 ชั่วโมง เครื่องมือทดสอบ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้ประเมิน คือผู้ปกครองและครูประจำชั้น ทำการประเมินก่อนและหลังการทดลอง

วิธีการทดลอง ผู้วิจัยได้เข้าไปสอนแทนครูผู้สอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และพระพุทธศาสนา เป็นเวลา 9 ชั่วโมง ใช้วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนตกลงกันว่าอยากเรียนเรื่องอะไร สรุปว่า นักเรียนต้องการเรียนรู้ 8 เรื่อง คือ ภาพยนตร์เรื่องช้างหลังภาพและยานอวกาศไวคิงส์ที่ไปสำรวจดาวอังคาร การสอนจึงใช้หัวข้อทั้ง 2 เรื่องนี้ ขั้นตอนการสอนและหลักการมี ดังนี้ (1) เริ่มต้นทุกชั่วโมง ด้วยการสวดมนต์ นั่งสมาธิ (2) ใช้วิธีการสอนที่สร้างแรงบันดาลใจ (3) สร้างบรรยากาศของความสุข ความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร เสรีภาพ และความปลอดภัยในห้องเรียน (4) นักเรียนเป็นศูนย์กลางและมีอิสระที่จะถามหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อไรก็ได้ (5) การบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ตลอดเวลา (6) ไม่มีการสอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ แต่เป็นการดึงออกมาจากจิตใจของผู้เรียน (7) ส่งเสริมให้นักเรียน มีความสุข สนุกสนานในการเรียน หัวเราะยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนจะสนใจในการเรียน เพราะเป็นคนเลือกว่าอยากเรียนรู้เรื่องอะไร (8) ใช้วิธีโสเครติสในการตั้งคำถามเพื่อสนับสนุนการแสดงความคิดเห็น และการแนะนำคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกจากภายใน (9) สนับสนุนให้ใช้ระบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือให้นักเรียนได้ให้ความกระจ่างแก่ผู้อื่นในสิ่งที่ตนเองรู้และเข้าใจ

สรุปผลการทดลอง จากการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้ปกครองให้คะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.6 ในกลุ่มทดลอง ในขณะที่กลุ่มควบคุมคะแนนลดลงเล็กน้อยคือ ร้อยละ 2.9 ส่วนครูประจำชั้น จะคอยสังเกตชั้นเรียนของตนเองตลอดเวลาในกลุ่มทดลอง คะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.8 ในขณะที่กลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ร้อยละ 3.2 ดังนั้น กลุ่มทดลองจึงมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดี เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ควบคุม ซึ่งเกือบจะไม่มี การเปลี่ยนแปลง

งานวิจัยของ เสาวนิจ รัตนวิจิตร นิจอนันต์ชัย (2547, หน้า 199-207) ได้วิเคราะห์โครงสร้าง ความสัมพันธ์ในชุมชนที่เข้มข้นในการปลูกฝังคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ชุมชนพุทธ คริสต์ อิสลาม เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี ด้านจริยศาสตร์ คำสอนของศาสนา และแนวคิด กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นพื้นฐาน ใช้วิธีสัมภาษณ์ระดับลึก คนซื่อสัตย์ ตัวอย่างจำนวน 50 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากทุกภาคของประเทศ ผลการศึกษาปรากฏว่า ลักษณะของคนซื่อสัตย์ที่เป็น ตัวอย่างในการศึกษานี้ ชาวบ้านจะกล่าวถึงบุคคลเหล่านี้ว่าเป็นคนดี หมายความว่านอกจากจะมี คุณธรรม ความซื่อสัตย์แล้วยังมีคุณธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น เป็นผู้เอื้ออาทร ใจกว้าง อภัย อดทน ใฝ่ดี

มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมเสมอ มีความตรงไปตรงมา และทำประโยชน์ให้ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ผลการศึกษานี้ ชี้ให้เห็นว่าบุคคลมีความซื่อสัตย์ได้ต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชนมาสนับสนุนในทุกช่วงของเหตุการณ์สำคัญในชีวิต ตั้งแต่เด็ก วัยรุ่น จนถึงผู้ใหญ่ มีครอบครัว และจนถึงวัยสูงอายุในทุกช่วงวัย และทุกเหตุการณ์สำคัญ เห็นได้ว่ามีผู้สนับสนุนให้เขารักษาคุณธรรม ความซื่อสัตย์และคุณความดีต่าง ๆ ไว้ มีบางคนที่เคยทำผิดก็สามารถกลับใจทำได้ เพราะมีพ่อแม่ ภรรยา ลูก หรือสมาชิกในครอบครัวตักเตือนและคอยให้กำลังใจ

ส่วน ประพิมพร สันวษ์ (2551, หน้า 41-43) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อสร้างระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยทดลองแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลังการทำกิจกรรม ศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 คน ใช้กิจกรรมแนะแนว จำนวน 8 กิจกรรม เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ได้แก่ (1) สำนึกดีมีค่ายิ่ง (2) ทำอะไรดี (3) ไม่บรรทัดแสนกล (4) การเชื่อฟังและวินัยในการศึกษาเล่าเรียน (5) วินัยดีมีสุข (6) ความสำคัญของกิจกรรมในโรงเรียน (7) มารยาทที่ดีงาม และ (8) การแต่งกาย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมด้านความมีระเบียบวินัยก่อนและหลังและทำกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านความรับผิดชอบ การตรงเวลาของนักเรียน มีค่าคะแนนเพิ่มขึ้น 3-10 คะแนน มีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.11 เมื่อหาค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการใช้กิจกรรมแนะแนวมีค่าเท่ากับ 26.67 และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเท่ากับ 31.78 นอกจากนี้ก่อนการใช้กิจกรรมแนะแนวมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.91 หลังการใช้กิจกรรมเท่ากับ 2.65 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคะแนนความรับผิดชอบการตรงเวลาที่ได้หลังการใช้กิจกรรมแนะแนวมากกว่าก่อนใช้กิจกรรม

2. ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่ม ห้องเรียน โรงเรียน พบว่ามีค่าคะแนนเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 4-16 คะแนน มีเพียง 1 คนที่มีคะแนนคงที่ มีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.17 เมื่อหาค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการใช้กิจกรรมแนะแนวมีค่าเท่ากับ 36.17 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับ 44.33 นอกจากนี้ก่อนการใช้กิจกรรมแนะแนวมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.03 หลังการใช้มีค่าเท่ากับ 2.70 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคะแนนด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของกลุ่ม ห้องเรียน โรงเรียน หลังการใช้กิจกรรมแนะแนวมีค่าเพิ่มขึ้น

3. ด้านมารยาทที่ดีงาม พบว่าคะแนนเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 3-11 คะแนน มีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.67 เมื่อหาค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการใช้กิจกรรมแนะแนวเท่ากับ 29.11 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับ 35.78 นอกจากนี้การใช้กิจกรรมแนะแนว มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.47 หลังการใช้กิจกรรมมีค่าเท่ากับ 1.83 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคะแนนด้านมารยาทที่ดีของนักเรียนหลังการใช้กิจกรรมแนะแนวมีค่าเพิ่มขึ้น

ด้านบทบาทครูในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น ไพฑูรย์ การเพียร (2544, หน้า 61) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนในนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ 165 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ยร้อยละ โดยใช้หลักการบริหาร 4 ด้าน คือ (1) การวางแผน (2) การกระตุ้นและจูงใจ (3) การประสานงาน และ (4) การประเมินผล ผลการศึกษาพบว่าด้านการวางแผนครูผู้สอนกำหนดเป้าหมายในการส่งเสริมการดำเนินงาน โครงการและกิจกรรมที่รองรับ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้โดยจะส่งเสริมสถานการณ์ และโอกาส คำนึงถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาในปัจจุบันของนักเรียนเป็นหลัก ด้านกระตุ้นและจูงใจ ครูผู้สอนให้ความสำคัญในการรักษาความสะอาดของสถานศึกษา การมอบเกียรติบัตรและรางวัลให้กับนักเรียน ที่มีมารยาทดีงาม การทำโทษนักเรียนที่ทำผิดตามระเบียบวินัย โดยการว่ากล่าวตักเตือน และอบรมสั่งสอนให้เด็กรู้ผิด รู้ชอบ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน นอกจากนี้ยังกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้ปกครองทราบถึงความสำคัญของการมีวินัย ส่วนด้านการประสานงาน มีการประสานกับผู้ร่วมงานและผู้ปกครองนักเรียนตลอดจนฝ่ายปกครองในโรงเรียน เพื่อทราบปัญหาและการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาวุฒิกรรมของนักเรียน ด้านการประเมินผล ครูผู้สอนมีการประเมินผลโครงการส่งเสริมวินัยในตนเองอย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมแบบไม่เป็นทางการ และพบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายมากขึ้น

นอกจากนี้ได้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เช่น แสงตะวัน อ่อนพุทธา (2547, หน้า 79-84) ได้พัฒนากิจกรรมนักเรียนด้านการส่งเสริมความรับผิดชอบของนักเรียนในการดูแลรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อมโรงเรียนดงมะไฟพิทยาคม จังหวัดยโสธร โดยใช้กรอบสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน 3 ข้อ เป็นกรอบในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ (1) การจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน (2) การจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (3) การจัดกิจกรรมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์และแบบบันทึกการร่วมกิจกรรม มาตรวจสอบโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) วิพากษ์วิจารณ์ ระบุข้อเหมือน ข้อต่าง จัดหมวดหมู่ของข้อมูล นำเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) ปรากฏผลการศึกษาครั้งนี้ ก่อนการศึกษา ได้สรุปผลการปฏิบัติในรอบปี ตามระบบการติดตามดูแลนักเรียน และสมุดบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในทุกระดับชั้น พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในระดับต่ำ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นระดับที่ขาดความรับผิดชอบในการดูแลรักษาความสะอาด สภาพแวดล้อมของ

โรงเรียนมากที่สุด ผู้ศึกษาและกลุ่มร่วมศึกษา ได้แก่ หัวหน้าหมวดวิชาทั้ง 3 จึงได้ตกลงร่วมกัน ดำเนินการพัฒนาโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ตามกระบวนการ PAOR คือ วางแผน (planning) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observation) และการสะท้อนผล (reflection) โดยใช้หลัก 5ส มาเป็นวิธีในการดำเนินงาน ผลการพัฒนาพบว่า

1. การพัฒนาโดยใช้กิจกรรม 5ส เป็นรูปแบบการพัฒนานักเรียนในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม 5ส ดังนี้ ส1 สะสาง ส2 สะดวก ส3 สะอาด ส4 สุขลักษณะ และ ส5 สุขนิสัย ซึ่งได้จัดกระทำโดย จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ครูส่วนมากทบทวนการปฏิบัติกิจกรรม ส1 ถึง ส4 เป็นประจำทุกวัน มีการให้ความรู้ กำกับดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พัฒนาห้องเรียน สร้างบรรยากาศที่ช่วยให้นักเรียนมีความสนใจและมีแรงจูงใจในการเรียน ตลอดทั้งครูยังพยายามปรับปรุงแก้ไขนิสัยตนเองตลอดเวลา

2. ผลการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การเรียนรู้ภายในห้องเรียนตามแนวทางการจัดชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียน การสอน โดยใช้กิจกรรม 5ส ทำให้เกิดการพัฒนาและมีการปรับปรุงห้องเรียนอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน มีการรักษาสภาพห้องเรียนให้เป็นปัจจุบัน ทำให้นักเรียนมีความสนใจ และมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง มีความตั้งใจเรียนกระตือรือร้นในการทำงาน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มดีขึ้น ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เข้าร่วมกิจกรรมที่ครูสอนอย่างกระตือรือร้น กล้าซักถาม แสดงความคิดเห็น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อครูและเพื่อนร่วมห้องเรียน มีความสุขในการเรียน รู้จักพัฒนาภายใต้ความร่วมมือและการสนับสนุนจากครู นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อครูในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายเป็นนิสัย ทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ และความพึงพอใจในการเรียน เกิดสมาธิ เกิดปัญญา เกิดการเรียนรู้จากห้องเรียนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ในด้านการดำเนินกิจกรรมปรับปรุงห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอน นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีความเข้าใจถึงเหตุผล การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในด้านการดำเนินการสร้างบรรยากาศที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ และมีแรงจูงใจในการเรียน นักเรียนมีความเห็นในลักษณะเดียวกันคือ รูปแบบการจัดกิจกรรมมีความน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ นักเรียนมีความรู้สึกในความรับผิดชอบ ทำงานเป็นระบบ และมีระเบียบวินัยมากขึ้น มีความพึงพอใจเพราะมีโอกาสได้คิดวางแผน ทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนและครู

ในทำนองเดียวกัน ได้มีงานวิจัยและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยใช้กระบวนการ PAOR ซึ่งปรากฏผลการพัฒนาในลักษณะเดียวกันอีกหลายการวิจัย เช่น ไพฑูรย์ วชิรโลหพันธ์ (2547) ได้พัฒนาความมีวินัยตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านไค้งยาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และ

สมเดช ใจหวัง (2547) ซึ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านไทร อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น

นลินี ทวีสิน (2549, หน้า 31-35) ได้วิจัยรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม โดยการวิจัยเอกสาร การประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการทำเคลฟายเทคนิค ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ คือ

1. บริบทชุมชน เนื่องจากสภาพการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงและปัญหาของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน เช่น เด็กที่อยู่ในที่ชุมชนแออัด ที่มีปัญหาด้านยาเสพติด ก็ต้องมีการพัฒนา ด้านแก้ไขปัญหและป้องกันยาเสพติดเป็นสำคัญ เด็กในเมือง จะมุ่งเน้นการพัฒนาจิตสาธารณะ หรือการลดความเห็นแก่ตัวลง รวมถึงความสามารถเผชิญแรงกดดันต่าง ๆ ได้ดี ในขณะที่เด็กชนบท อาจต้องมุ่งเน้นการพัฒนาความมีวินัย หรือการมีวิจารณญาณรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ นอกจากนี้บริบทชุมชนยังต้องพิจารณาในด้านวัฒนธรรม วิถีดำเนินชีวิตชุมชน แหล่งเรียนรู้และปราชญ์ชุมชน ที่จะมีส่วนพัฒนาคุณธรรม ร่วมกับสถานศึกษา รวมถึงความร่วมมือของชุมชน ต่อการจัดการศึกษา เป็นต้น

2. กระแสโลกาภิวัตน์ เนื่องจากการเชื่อมโยงกันทั่วโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การศึกษา และรวมถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ไหลบ่าเข้าสู่ไทยผ่านสื่อต่างๆ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเข้าถึงกลุ่มคนได้ง่ายและรวดเร็ว รวมถึงการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว เชื่อมโยงถึงกัน ส่งผลให้ผู้คนได้รับข้อมูล ความคิด ค่านิยมต่าง ๆ รวมถึงการบริโภคเชิงจริยธรรมใหม่ ๆ เช่น การรณรงค์ การทำแท้งเสรี การอยู่ก่อนแต่ง

3. กระบวนการจัดการศึกษาสมัยใหม่ เนื่องจากระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีการเชื่อมต่อและพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยกระบวนการศึกษาสมัยใหม่ มีแนวโน้มไปในทิศทางของการบริหารจัดการที่โรงเรียนเป็นฐาน การทำงานเป็นทีม สร้างเครือข่ายการศึกษา การจัดการที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพความหลากหลายในการจัดการศึกษา การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนากระบวนการคิดแก่ผู้เรียน เป็นต้น

4. กระบวนการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากระบบการจัดการเรียนการสอนเป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนารูปแบบการสอน ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้สอน โดยมีการจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎี หลักการ การกำหนดเป้าหมายการวิเคราะห์ผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเนื้อหาการสอน การออกแบบการสอน การลงภาคปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ฯลฯ

5. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน เนื่องด้วยแต่ละสถานศึกษา ย่อมมีทรัพยากรที่จำกัด และมีความแตกต่างกัน จึงต้องกำหนดลำดับความจำเป็นและความจำกัดในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด และอาจต้องระดมทรัพยากรจากองค์กรในพื้นที่ เข้าร่วมการพัฒนาคุณธรรมให้ผู้เรียน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนคุณธรรม จำเป็นต้องหาวิธีสอนที่มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดขึ้นจริง เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับผลที่ได้ตามเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมในตัวผู้เรียนตามความต้องการของชุมชน

6. ตัวแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในตัวผู้เรียนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวคิด ค่านิยม ทักษะคิดและพฤติกรรม ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยมีนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ทั้งด้านจิตวิทยา ด้านพฤตินิสัย และด้านการศึกษา ได้ศึกษาเกี่ยวกับต้นแบบในการพัฒนาคุณธรรม (moral development model) ไว้จำนวนมาก เช่น แรทท์ ฮาร์มัน และไซมอน นำเสนอทฤษฎีพัฒนาการด้วยกระจำนัยนิยม พ็อจาเจต์ นำเสนอทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรมทางสติปัญญา โคลเบอร์ก นำเสนอทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรมดวงเดือน พันธมนาวิน นำเสนอต้นไม้อจริยธรรม เป็นต้น ดังนั้น การจัดการสอนคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องนำตัวแบบพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเหล่านี้ มาประยุกต์ใช้และบูรณาการในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมผู้เรียน

นอกจากนี้ยังพบว่า การพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรม มิได้มีเพียงปัจจัยด้านการสอนในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะปัจจัยด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษา ซึ่งมีบทบาทค่อนข้างมาก และได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ชัดเจน และถูกต้องเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมในผู้เรียนแต่ละวัยแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการสอนคุณธรรม จริยธรรม
2. การทบทวนและกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และมาตรฐานการพัฒนาการสอนคุณธรรมโดยอยู่บนพื้นฐานการประยุกต์ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา และองค์กรในชุมชนอย่างคุ้มค่า
3. การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและความเสี่ยงของสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรม
4. การกำหนดปฏิทินเวลาการปฏิบัติงานช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง สามารถบริหารจัดการตนทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวได้สมดุล

5. การปรับกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนารูปแบบ การสอนคุณธรรม จริยธรรม ที่มีประสิทธิภาพ เช่น การมีจุดเน้นที่ให้ความสำคัญพัฒนาคุณธรรม

ในด้านองค์ประกอบที่มีผลต่อระดับพัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2525, อ้างถึงใน ชำรง ชูทัพ 2550, หน้า 883) ได้ดำเนินการศึกษาหา เกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมและองค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลต่อระดับ พัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรม โดยสร้างเครื่องมือวัดและประเมินค่าคุณธรรมจริยธรรมหลัก 8 ประการ คือ (1) การใฝ่หาสัจธรรม (2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา (3) เมตตากรุณา (4) สติสัมปชัญญะ (5) ซื่อสัตย์สุจริต (6) ไม่ประมาท (7) ขยันหมั่นเพียร และ (8) หิริโอตตัปปะ เครื่องมือที่ ใช้วัด แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ทำดีเพื่อหวังผลตอบแทนให้กับตนเอง ระดับที่ 2 ทำดีเพื่อ ผลประโยชน์ของผู้ใกล้ชิด ระดับที่ 3 ทำดีเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ ระดับที่ 4 ทำดีเพื่อ ความถูกต้องดีงาม นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือวัดองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อพัฒนาการทางคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว องค์ประกอบของบุคลิกภาพ ระดับการศึกษา เพศ อายุ และสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 14,980 คน และประชาชน 2,632 คน

ผลการวิจัย พบว่า ทุกกลุ่มมีระดับคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในขั้นน่าพึงพอใจ กล่าวคือ เป็น ระดับที่มีการกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่เป็นหลัก ยกเว้นคุณธรรมจริยธรรมบางประการ คือ หิริโอตตัปปะ และการใฝ่หาสัจธรรม ซึ่งทุกกลุ่มยังอยู่ใน ระดับที่มีการกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด โดยคำนึงถึงประโยชน์ในสังคมแคบ ๆ ได้แก่ เพื่อน ญาติ พี่น้อง หรือผู้ใกล้ชิดเท่านั้น

สำหรับภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์นั้น เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 93-107) ได้วิจัยเอกสารเพื่อประมวลและวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนสังคมในอนาคต สภาพสังคมไทยในสองทศวรรษ และสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ในสองทศวรรษหน้า โดยเน้นที่ กลุ่มเด็กและเยาวชน (อายุ 0-20 ปี) โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงวัย ได้แก่ กลุ่มอายุต่ำกว่า 5 ปี และกลุ่มอายุ 6-14 ปี และกลุ่มเยาวชนอายุ 15-25 ปี ได้สรุปผลการวิจัย ด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ขยัน อดทน และทุ่มเททำงานหนัก ปัจจุบันสภาพสังคมไทย ยังมีค่านิยมในการ ทำงานหนักไม่มากพอ ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญอันจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต คน ที่จะประสบผลสำเร็จได้ในสภาพอนาคต ต้องเป็นคนขยัน อดทน และทำงานหนักมากขึ้นเพื่อเป็น ช่องทางในการสร้างโอกาสให้กับตนเองเพิ่มมากขึ้น

2. มีระเบียบวินัย คนที่มีระเบียบวินัยจะเป็นคนที่สามารถควบคุมตนเองให้ดำเนินการตามระเบียบ หรือตามกฎหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยอาจแสดงออกมาในด้านความมีระเบียบในชีวิต ความสะอาดเรียบร้อย หรือการตรงต่อเวลา ฯลฯ ความมีระเบียบวินัยจึงเป็นลักษณะชีวิตที่สำคัญ อันจะนำเราก้าวไปสู่เป้าหมายที่เราตั้งไว้ให้สำเร็จได้เป็นอย่างดี และเป็นการจัดระเบียบทางสังคมให้เราสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยไม่ควรปล่อยให้เกิดสภาพของ “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” ต่อไปมิเช่นนั้น จะเกิดความสับสนไร้ระเบียบ ก่อให้เกิดการขาดประสิทธิภาพ และขาดความน่าเชื่อถือ อันจะเป็นการยากที่จะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ตามเป้าหมาย

3. ความซื่อสัตย์ คนที่มีความซื่อสัตย์เป็นคนที่มีใจเที่ยงตรงและยึดมั่นในหลักการ ความถูกต้อง ตามคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เช่น การแสดงออกในรูปของการรักษาคำพูด การรักษาสัญญา ไม่โกหก การมีความยุติธรรม ในการดำเนินเรื่องต่าง ๆ การไม่เล่นพรรค เล่นพวก การมีความกล้าหาญ ในการทำความดีหรือทำในสิ่งที่ถูกต้อง การไม่รักษาหน้าแต่กล้าจะยอมรับผิดชอบ การไม่โยนความผิดให้กับผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น เพียงเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน รวมทั้งรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี

4. มีวิสัยทัศน์ คนที่มีวิสัยทัศน์ จะเป็นคนที่รู้จักมองการณ์ไกล และกำหนดเป้าหมายอนาคต โดยมีความปรารถนา ความใฝ่ฝัน ความตั้งใจ และการพยายามลงมือดำเนินการต่าง ๆ เพื่อจะไปถึงเป้าหมายที่ต้องการด้วยความเชื่อมั่นว่าจะทำได้

5. ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างดีเลิศ คนที่มีลักษณะนิสัยทำสิ่งต่าง ๆ อย่างดีเลิศ จะมีอาการของความกระตือรือร้น พากเพียรพยายามในการทำทุกสิ่งให้ดีที่สุดเสมอตลอดเวลา ด้วยความเอาใจจริง เอาใจ มีการอุทิศตัวลงแรงให้กับสิ่งที่ทำ มีความละเอียดรอบคอบ รับผิดชอบอย่างเต็มที่อย่าง ไม่ปล่อยปละละเลย

6. รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คนที่รักการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีใจปรารถนาที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ พาดำเองเข้าเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอและต่อเนื่องไปตลอดชีวิต โดยไม่ได้หยุดการเรียนรู้อยู่แค่เพียงวันที่สำเร็จการศึกษาแล้วเท่านั้น

7. มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คนไทยในอนาคตควรได้รับการปลูกฝังให้ยอมรับในสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสในการดำรงชีวิตอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน การรับรู้ในสิทธิของตนเองและผู้อื่น การมีความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

8. เห็นคุณค่าเอกลักษณ์ความเป็นไทย เห็นคุณค่าในความเป็นคนไทย หมายถึง ความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย และเกิดเป็นคนไทย ความตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ที่ดีของไทย

9. มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม หมายถึง การแสดงออกถึงการไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่แค่ตนเองอยู่รอดเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ มีความตระหนักถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมพร้อมกับความเต็มใจ และยินดีที่จะเสียสละสิทธิของตนออกไป ถ้าสิ่งนั้นส่งผลให้ภาพรวมออกมาดีขึ้น

10. ประหยัดและอดออม การประหยัดและอดออม เป็นเรื่องของการเห็นคุณค่า การใช้เวลา ความอดทน และจิตสำนึกชอบในการตัดสินใจใช้ทรัพย์สินและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งสิ่งที่เป็นของตนเองและของส่วนรวม

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2550) ที่ศึกษาจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ 26 โรงเรียน ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสาร พบว่า สถานภาพด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจระดับประถมศึกษา ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การประหยัดอดออม การมีสัมมาคารวะ ความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติตามหลักหรือคำสอนของศาสนา ความรับผิดชอบ เป็นต้น ส่วนระดับมัธยมศึกษา มีคุณธรรม ที่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ความมีวินัย ความมีสัมมาคารวะ ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ รักยี่สิบแฉก ล้อม เป็นต้น หากนำคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาไปเปรียบเทียบกับระดับประถมศึกษา จะพบว่าเป็นคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะเดียวกัน ทำให้ประเมินได้ว่าการกำหนดคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนไม่ได้ยึดหลักการพัฒนามาตามวัย

1. กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมทุกกิจกรรมของโรงเรียน มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณธรรม ของนักเรียนทั้งสิ้น กิจกรรมที่จัดหมุนเวียนทั้งปี ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และวันสำคัญตามคตินิยมของชาติ เช่น การทำบุญใส่บาตร การนิมนต์พระเป็นองค์บรรยายธรรม การจัดกิจกรรมวันสำคัญ เป็นต้น โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษา จะเปิดโอกาสให้นักเรียนมีบทบาทในการจัดกีฬา ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ที่นักเรียนรอคอย จึงลงมือทำเต็มที่ ตั้งแต่การเตรียมการ ไปจนถึงช่วงเวลาจัดกิจกรรม โดยทั่วไปโรงเรียนใช้เวลาใกล้วันปีใหม่ ทำให้บรรยากาศคล่องตัว กิจกรรมนี้ หากโรงเรียนเข้าใจ จะทำให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาคุณธรรม เกือบทุกด้านแต่ข้อเสีย คือ หลังจากจบกิจกรรมนี้แล้ว ความสนใจ เอาใจใส่การเรียนจะคลายตัวลงในชั้นเรียนที่ไม่ใช่ชั้นเรียนสุดท้าย เนื่องจากเป็นช่วงใกล้หมดภาคเรียนที่สอง

เวทีหรือพื้นที่ที่นำมาใช้ในการปลูกฝัง ส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม อย่างสำคัญ คือ ช่วงเวลากิจกรรมหน้าเสาธง การประกาศความดี ประกาศความไม่ดี การแก้พฤติกรรมการส่งเสริมพฤติกรรม โรงเรียนกระทำในช่วงเวลานี้ทั้งสิ้น ทำให้นักเรียนเห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ และตอกย้ำอำนาจของครู และความสำคัญของการเรียนหนังสืออย่างตรงเวลา เพราะหากนักเรียนคนใดมาไม่ทัน

ช่วงของการเริ่มต้นกิจกรรมนี้ จะถูกทำโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินการลักษณะนี้ เป็นสิ่งที่ตกทอดมาอย่างยาวนาน มาตั้งแต่มีระบบโรงเรียน

โรงเรียนมีกิจกรรมใหม่ ๆ ในการสร้างเสริมนักเรียนมากขึ้น เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความสามารถ แสดงความคิดของตนเองมากขึ้น เช่น โครงการยวทูตความดี โครงการเด็กดี ศรี ... (ชื่อโรงเรียน) ... โครงการของหาไม่สูญ โครงการพบพระชำระใจ เป็นต้น แต่หลายโครงการเป็นโครงการลักษณะแยกส่วน คือ เน้นการฝึกอบรมเป็นด้าน ๆ และให้ความสำคัญกับพิธีการหรือ งานเชิงเอกสาร มากกว่าเนื้อแท้ของคุณธรรม

การเรียนรู้ในห้องเรียน แม้ว่าครูจะบอกว่าการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามวัย และ/หรือ การใช้การพัฒนาสมองเป็นฐาน คือ เน้นการใช้เหตุผล การร่วมแสดงความคิดเห็น แต่ในภาคปฏิบัติจริง การเรียนการสอนในห้องเรียนยังคงอยู่ในรูปแบบเดิม คือ ยังเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการบรรยายเป็นหลัก การอบรมคุณธรรม อยู่ในลักษณะ “ว่ากล่าวสั่งสอน” แทรกเข้าไปในเวลาที่สอน หรือเวลาที่เห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่ทำการบ้านส่ง ไม่นำหนังสือเรียนมา หรือพูดคุยกับเพื่อนเวลาครูสอน โดยครู ไม่มีแผนการสอนที่ชัดเจน แม้ว่า บางโรงเรียนจะมีข้อกำหนด ให้ครูเขียนแผนการสอน มีการตรวจแผนการสอน โดยหัวหน้ากลุ่มสาระวิชา แต่ครูส่วนใหญ่ยอมรับว่า ไม่ได้ดำเนินการตามแผน ด้วยมีเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น มีวันหยุด หรือมีกิจกรรมพิเศษเข้ามาแทรก แม้ว่าจะไม่ยึดถือแผนการสอนเป็นหลัก แต่ครูส่วนใหญ่ เอาใจใส่พฤติกรรมของนักเรียน หากนักเรียนขาดหายไป ไม่มาเรียนหรือมีปัญหา ครูยินดีให้ความช่วยเหลือ ติดตามถามถึง หรือไปเยี่ยมถึงบ้าน หรืออย่างน้อย มีการประสานกับผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม จากการพูดคุยกับครูพบว่า ขวัญกำลังใจของครูค่อนข้างลดน้อยลง เนื่องจากครูในปัจจุบันรู้สึกทำงานหนักขึ้น อันเป็นผลมาจากโครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด ทำให้จำนวนครูลดลง มีครูไม่น้อยเริ่มถามถึงโครงการอีกครั้ง โดยเฉพาะครูที่รับผิดชอบสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา และศาสนา เนื่องจากคิดว่า นักเรียนปัจจุบันสอนยาก ครูต้องเผชิญกับความไม่เอาใจใส่ในการเรียนของนักเรียนมากขึ้น

โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่นำเอากระบวนการเรียนรู้ที่ใช้การพัฒนาตามวัยและ/หรือพัฒนาสมอง มาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม หากนักเรียนจะมีโอกาสได้คิด ได้ใช้เหตุผลในการทำงาน มักจะปรากฏในการทำโครงการพิเศษนอกห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมกีฬาสี เป็นต้น และนักเรียนที่มีโอกาสในการพัฒนาความสามารถในการคิดมากกว่าผู้อื่น คือ นักเรียนที่ทำหน้าที่หัวหน้ากิจกรรมในส่วนต่าง ๆ เช่น ประธานนักเรียน หัวหน้าห้อง และผู้นำในชมรมนักเรียน

2. ปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่าอุปสรรคสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือ ผู้ปกครองและชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดคุณธรรมของสถานศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นจะได้เข้ามามีส่วนร่วมใน

กิจกรรมของสถานศึกษาก็เฉพาะในกิจกรรมวันสำคัญ ๆ ตามที่โรงเรียนเชิญเท่านั้น ส่วนการร่วมกิจกรรม ในการปลูกฝัง พัฒนาคุณธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา และที่บ้านทำได้บ้างตามสมควร แต่ขาดแนวทางหรือวิธีปฏิบัติในการปลูกฝังคุณธรรม ที่สถานศึกษากำหนดอย่างชัดเจน

ผู้บริหารและครูในหลายโรงเรียนมีทรรศนะว่า ปัญหาของนักเรียนมาจากผู้ปกครอง ไม่ดูแลเอาใจใส่ หรือมาจากปัญหาครอบครัว บางครอบครัวให้แต่เงินแก่บุตรหลาน แต่ไม่เคยให้ความรักและความอบอุ่น นอกจากนั้น ทรรศนะของครูส่วนใหญ่ ยังคิดว่า เด็กดี คือ เด็กที่เชื่อฟังและอยู่ในโอวาทของตนเอง ถ้านักเรียนประพฤติดีในเรื่องต่าง ๆ แต่หากแสดงความแข็งกระด้างกับครูผู้สอน ก็อาจถูกตัดสินว่าเป็นเด็กไม่ดีได้

ครูผู้สอน ยังคุ้นเคยกับการอบรมแบบเดิม คือ ใช้อำนาจบังคับให้นักเรียนประพฤติตามที่ตนต้องการ มากกว่าเปิดโอกาสให้นักเรียนแสวงหาการกระทำด้วยตนเอง ภาระงาน ในหน้าที่ของครูมีมากเกินไป โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง แม้ว่าชั่วโมงสอนของครู เฉลี่ย 16-20 ชั่วโมง แต่ครูต้องมีการะงานอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง เช่น งานทะเบียน งานวัดผล งานจัดทำข้อสอบ งานควบคุมดูแลความสะอาดของชั้นเรียน

เยาวชนมีค่านิยมที่เปลี่ยนไปหลายเรื่อง ในขณะที่เยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ยังคงค่านิยมของความเป็นเด็กดี ในรูปแบบเดิมไว้อย่างมั่นคง แต่บางส่วนก็เปลี่ยนไป ลักษณะที่เปลี่ยนไปของ นักเรียน คือ การคิดในค่านิยมฟุ้งเฟ้อ นิยมของโก้หรู ไม่สนใจอะไรจริงจัง ชอบเที่ยวชอบคบเพื่อน ชอบที่จะอยู่เฉย ๆ โดยไม่ต้องทำอะไร มีลักษณะเป็นคนหนักไม่เอาเบาไม่สู้ เน้นตัวเองเป็นสำคัญ การยอมรับนับถือผู้ใหญ่มีน้อยลง นักเรียนมีทรรศนะว่า สามารถหาความรู้เองได้ เรื่องความดีความเลว เป็นเรื่องที่เขารู้แล้ว ครูที่พูดเรื่องเหล่านี้ เป็นคนเชย จุกจิก ขี้บ่น หากไม่มีการบังคับให้เข้าชั้นเรียน เขาคงไม่เข้าชั้นเรียน

การจัดระบบโรงเรียนที่ตารางเวลาทุกอย่างแน่นอนตายตัว เช่น เวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ เวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระ เวลากิจกรรม ความแน่นอนตายตัวเช่นนี้ ทำให้เกิดความอึดอัดขัดข้อง ไม่สามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ นักเรียนรู้สึกถูกควบคุมมากเกินไป จึงแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่อต้าน เบี่ยงเบน เกิดพฤติกรรมซ้อน 2 ลักษณะ ต่อหน้าครู กระทำอย่างหนึ่งลับหลังกระทำอีกอย่างหนึ่ง

กิจกรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการรับรูปแบบที่คล้ายกัน เช่น กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหลายแห่งจัดโรงเรียนวิถีพุทธ ในลักษณะที่เป็นพิธีกรรมมากกว่าเนื้อหา โรงเรียนเกือบทุกแห่งจัดค่ายพุทธบุตร ค่ายจริยธรรม นิมนต์พระมาเป็นผู้สอน มีกิจกรรมใส่บาตร มีการฝึกเดินอย่างมีสติ กินอย่างมีสติ จัดการเรียนตามหลักไตรสิกขา แต่สิ่งเหล่านี้

จำกัดอยู่เพียงรูปแบบ ไม่นำสู่ชีวิตจริง ๆ และอาจขัดกับจิตแท้จริงของนักเรียน เช่น การเดินอย่างมีสติ เมื่อล้มตาคู นักเรียนก็วิ่งกันโครมคราม

ปัญหาด้านสื่อสารมวลชนในทศวรรษครู และผู้บริหารบางคนมีความเห็นว่า สื่อมวลชนนอกจากไม่ช่วยในการพัฒนาคุณธรรมของเยาวชนแล้วยังเป็นแหล่งเผยแพร่ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ และค่านิยมที่ตรงข้ามกับการสอนในโรงเรียนอย่างเต็มที่ มีอิทธิพลชักจูงนักเรียนไปในทางที่ไม่สมควร เช่น ค่านิยมด้านการแต่งกาย ค่านิยมในการใช้ของราคาแพง ใช้ของใช้ที่ไม่จำเป็น ค่านิยมในความงามด้วยเครื่องสำอางราคาแพง การติดอยู่กับค่านิยมทางวัตถุ มากกว่าค่านิยมทางจิตใจ มีการเผยแพร่ข่าวที่เป็นมุมนลบของชีวิตมากกว่ามุมนบวก จนกลายเป็นกระตุ้นให้นักเรียน นำไปใช้เป็นแบบอย่าง เช่น การรวมกลุ่มตั้งตนเป็นแก๊ง เป็นกลุ่มนิยมความเท่ ความสะใจ จากการประลองความเร็วในการขับขีรถจักรยานยนต์ เป็นต้น

ปัญหาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เด็กนักเรียนสนใจเกมคอมพิวเตอร์ มากกว่าการค้นคว้าหาความรู้ และหากมอบหมายให้ค้นคว้าความรู้ นักเรียนจะใช้วิธีคัดลอกเนื้อหาจากเว็บเพจต่าง ๆ โดยไม่สามารถนำมาเรียบเรียง สร้างสรรค์ เป็นงานของตนเองได้

นอกจากนี้ คูจเดือน พันธุมนาวิน (2550, หน้า 54-93) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยศึกษาจากงานวิจัย 350 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วยรายงานการวิจัยไทย 230 เรื่อง และรายงานการวิจัยต่างประเทศ 120 เรื่อง ผลการวิจัยเป็นเชิงเหตุของพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า การวิจัยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ถึงแม้จะมีความหลากหลายเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ศึกษามาก แต่ยังคงนิยมศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมในระดับประถมศึกษา ซึ่งประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา รวมทั้งสิ้น 5 กลุ่มพฤติกรรม ดังนี้

1. พฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัด การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาให้คงสภาพเดิม การอนุรักษ์สามารถทำได้กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการลดปริมาณขยะ หรือการรักษาความสะอาด โดยการไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ การอนุรักษ์ป่าไม้ไม่ให้ถูกทำลาย ตลอดจนอนุรักษ์สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ โดยการไม่ทำร้ายหรือทำลาย เป็นต้น ส่วนการประหยัด หมายถึง การมีความยับยั้ง ระวังระมัดระวังในการกระทำหรือการใช้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การประหยัดค่าใช้จ่าย การประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ เช่น น้ำ ไฟฟ้า เป็นต้น

การวัดพฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัดของนักเรียนมัธยมศึกษาสามารถทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่นิยมมากที่สุด คือ การให้นักเรียนตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยประโยคที่แสดงพฤติกรรมการอนุรักษ์ หรือประหยัด แล้วให้นักเรียนตอบว่าประโยคเหล่านี้เป็นความจริงที่นักเรียน

ปฏิบัติในระดับใด โดยมีมาตร 6 หน่วย ประกอบจาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” นอกจากนี้ยังมีการวัดพฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัด 3 ระดับ ได้แก่ (1) พฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัดที่ตนเองเป็นผู้กระทำ เช่น เรื่องการใช้สิ่งของด้วยความคุ้มค่า เมื่อเสียหายเล็กน้อยก็ซ่อมแซมไม่ทิ้งขว้างให้กลายเป็นขยะหรือการไม่ทำร้ายสัตว์ เป็นต้น (2) พฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัดในระดับครอบครัว เช่น ช่วยบุคคลในครอบครัว ปิดไฟ ปิดน้ำ เมื่อบุคคลนั้นใช้แล้วลืมปิด และ (3) พฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัดที่กระทำในสังคม เช่น การช่วยรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ เป็นต้น

ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัด ได้แก่ (1) การที่นักเรียนสามารถคาดการณ์ไกลถึงผลดีของพฤติกรรมต่าง ๆ และสามารถควบคุมตนให้เหมาะสมได้มาก (2) การที่นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ดีมากมีความวิตกกังวลอย่างพอเหมาะ (3) การที่นักเรียนมีความมานะบากบั่นในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จโดยไม่ย่อท้อ และอดทน และ (4) การที่นักเรียนเชื่อว่าผลที่เกิดขึ้นที่ตนหรือคนอื่นประสบอยู่ มาจากการกระทำของตนหรือบุคคลนั้น ๆ มิใช่เกิดจากโชคชะตาหรือโชคร้าย

สำหรับผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ จากรายงานการวิจัยหลายเรื่องสรุปได้ว่า ตัวทำนายที่สำคัญและพบว่าเป็นตัวทำนายที่ปรากฏบ่อยครั้งของพฤติกรรมอนุรักษ์ และประหยัดของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ (1) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (2) ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัด (3) การรับข่าวสาร และ (4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยตัวทำนายเหล่านี้สามารถทำนายพฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัดได้ ร้อยละ 29.50-57.40

2. พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ วินัย การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ วินัย ในระดับมัธยมศึกษา ได้ถูกศึกษาในพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนเป็นสำคัญ โดยหมายถึงการแสดงออกของนักเรียนทั้งที่อยู่ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ในการที่จะปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน เช่น การเข้าชั้นเรียนตรงเวลา การไม่หลบหนีเรียน เป็นต้น โดยเป็นการควบคุมตนเองทั้งทางด้านอารมณ์ และด้านกายด้วย นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายในลักษณะอื่น เช่น การปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ของสังคม การปฏิบัติตามกฎจราจรในการขับขี่ เป็นต้น

การวัดพฤติกรรมการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ วินัยของนักเรียนโดยส่วนใหญ่แล้วยังคงเป็นการวัดโดยใช้แบบวัดในลักษณะมาตราประเมินรวมค่าประกอบด้วยหน่วยในการวัดตั้งแต่ 4 ถึง 6 หน่วย

ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ วินัย ที่สำคัญพบว่า (1) สถานการณ์ในโรงเรียน เช่น การถูกลงโทษจากครูและโรงเรียน กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน และสภาพในโรงเรียน มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนี้ โดยพบว่า เมื่อนักเรียนรายงานว่าตน

อยู่ในสถานการณ์ในโรงเรียนที่เอื้ออำนวย เช่น ครูลงโทษน้อย มีกิจกรรมในโรงเรียนที่เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้มาก เป็นผู้ที่มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ วินัย มากกว่านักเรียนที่รายงานตรงข้าม (2) นักเรียนที่มีความพร้อมทางจิตสูง คือมีจิตลักษณะที่น่าปรารถนาสูงหลายประการพร้อมกัน เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมสูง นักเรียนเหล่านี้มักเป็นผู้มีคะแนนพฤติกรรมปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ วินัย สูงกว่านักเรียนที่มีความพร้อมทางจิตใญ่หรือมีจิตลักษณะที่น่าปรารถนาในปริมาณที่น้อย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณในหลายงานวิจัย สรุปได้ว่า ตัวทำนายที่สำคัญ 3 ลำดับแรกของพฤติกรรมการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ วินัย คือ (1) ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรม การปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ วินัย (2) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และ (3) ผลการเรียนรู้มีอำนาจการทำนายพฤติกรรมอยู่ระหว่างร้อยละ 14.40 -46.30

3. พฤติกรรมก้าวร้าว ความก้าวร้าว หมายถึง การแสดงในทางหยาบคายที่เป็นการล่วงละเมิด ทำร้าย ทำลาย พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นที่น่าสนใจของนักวิจัย โดยได้การศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวหลายรูปแบบ ซึ่ง สามารถสรุปได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) พฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย เช่น การทำร้าย ทำลาย ขว้างปาสิ่งของ (2) พฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา เช่น การพูดจาคำทอ พูดคำหยาบ (3) ความก้าวร้าวทางใจ เช่น การนินทาแซ่ นึกในทางไม่ดีกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ยังมีมิติในการศึกษาอีก 2 มิติ ได้แก่ (1) พฤติกรรมก้าวร้าวบุคคลอื่น หรือสิ่งมีชีวิตอื่น เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งมีการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ (2) พฤติกรรมก้าวร้าวตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำร้ายตนเอง รวมทั้งการคิดและพยายามฆ่าตัวตาย

การวัดพฤติกรรมก้าวร้าวอาจจะทำได้หลายวิธีการ ส่วนใหญ่เป็นการให้นักเรียนตอบแบบวัดที่ถามถึงพฤติกรรมเหล่านี้ โดยมากมักอยู่ในรูปของแบบวัดมาตราประเมินค่ารวม ส่วนการวัดด้วยวิธีอื่น เช่น การสอบถามพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนจากคนรอบข้าง ได้แก่ การสอบถามจากผู้ปกครอง หรือครู เป็นต้น ตลอดจนการให้นักเรียนรายงานปริมาณการกระทำพฤติกรรมก้าวร้าวของตนเอง เช่น รายงานความถี่ของการพยายามฆ่าตัวตาย เป็นต้น

ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่สถานการณ์ในโรงเรียน โดยบุคคล 2 กลุ่ม ที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน คือ (1) ครู โดยการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและความเป็นประชาธิปไตยระหว่างครูกับนักเรียน เป็นปัจจัยเชิงเหตุที่สำคัญประการหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าว โดยนักเรียนที่รายงานว่า ครูยึดตนเองเป็นสำคัญ ไม่ฟังความคิดเห็นของนักเรียน บังคับจิตใจนักเรียน รวมทั้งสภาพแออัดในโรงเรียนมาก เป็นผู้ที่มีการพฤติกรรมก้าวร้าวมากด้วย (2) เพื่อน โดยพบว่า การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม และการมีแบบอย่างการประพฤติ ปฏิบัติที่ดีจากเพื่อนมาก จะช่วยให้นักเรียนมีความก้าวร่ว้น้อยลง

นอกจากนี้ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า การอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครองและจากโรงเรียน เช่น การฝึกให้ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะที่ดีสวดมนต์ ไหว้พระ ใสบาตร นั่งสมาธิ ตลอดจนอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับพระธรรมที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนได้ ในขณะที่ การมีแบบอย่างความก้าวร้าวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน เมื่อเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างแบบอย่างความก้าวร้าวในรูปแบบต่างกันแล้ว จะพบว่าแบบอย่างความก้าวร้าวจากตัวแบบจริง เช่น การเห็นแบบอย่างความรุนแรงในครอบครัว แบบอย่างจากครูในโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งกายและวาจาของนักเรียนมากกว่าแบบอย่างความก้าวร้าวในรูปแบบอื่น เช่น ภาพยนตร์ เกม และคอมพิวเตอร์

ปัจจัยเชิงเหตุ สรุปได้ว่า นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวมาก เห็นว่าพฤติกรรมก้าวร้าวนี้เป็นประโยชน์ เป็นทางระบายออกหรือเป็นการแสดงออกให้ผู้อื่นยอมรับ นักเรียนที่มีความคิดเช่นนี้มักเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมาก จิตลักษณะที่สำคัญรองลงมา คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองโดยปรากฏงานวิจัย 2 เรื่องว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองมากเป็นผู้ที่มีความก้าวร้าวในเชิงการทำลายตนเองน้อยกว่าและมีพฤติกรรมสุภาพเรียบร้อยกับผู้อื่นมากกว่านักเรียนที่มีจิตลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองน้อย นอกจากนี้ผลการวิจัยในนักเรียน ปวช. และนักเรียนอาชีวศึกษา 2 เรื่อง ปรากฏผลที่สอดคล้องกันว่า นักเรียนที่มีเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมสูงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร่ววน้อย โดยเหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมสามารถทำนายพฤติกรรมก้าวร้าวได้ถึงร้อยละ 45.60

4. พฤติกรรมรับผิดชอบ หมายถึง การกระทำโดยเห็นว่าเป็นหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ติดตามผลการดำเนินการ และยอมรับทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดจากการกระทำนั้น เป็นคุณสมบัติของผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง นอกจากนี้ ผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงมักเป็นผู้ที่มีความระมัดระวัง ขยันอดทน ต่อสู้เพื่อฝ่าฟันอุปสรรคในการกระทำสิ่งหนึ่ง ๆ ให้สำเร็จด้วย

การศึกษาพฤติกรรมรับผิดชอบในงานวิจัยไทยนั้น สามารถแบ่งพฤติกรรมรับผิดชอบในหลายบริบท เช่น พฤติกรรมรับผิดชอบดูแลครอบครัว พฤติกรรมรับผิดชอบในการเรียนและงานเป็นต้น นอกจากนี้ ยังอาจแบ่งในลักษณะขอบเขตความรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องของตนเองกับพฤติกรรมรับผิดชอบเรื่องของบุคคลอื่น

สำหรับการวัดพฤติกรรมรับผิดชอบ มักนิยมวัดด้วยแบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่า ที่มีมาตราวัดตั้งแต่ 4-6 หน่วย โดยให้นักเรียนเป็นผู้รายงานพฤติกรรมของตน

ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมรับผิดชอบ สรุปได้ว่าจิตลักษณะที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญในระดับค่อนข้างมากกับพฤติกรรมรับผิดชอบ ได้แก่ (1) แรงจูงใจใฝ่

สัมฤทธิ์ (2) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (3) ความเชื่ออำนาจในตน และ (4) ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.50 ถึง 0.68

ส่วนปัจจัยเชิงสถานการณ์ที่สำคัญ ได้แก่ สภาพแวดล้อมและการรับรู้ การสนับสนุนส่งเสริมจากครู นักเรียนที่รายงานว่าอยู่ในสภาพเอื้ออำนวยเช่นนี้มาก มักเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมรับผิดชอบมาก

การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ตัวทำนาย ได้แก่ จิตลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรมสามารถทำนายพฤติกรรมรับผิดชอบได้ระหว่างร้อยละ 46.90-53.90

5. พฤติกรรมพลเมืองดี พลเมืองดีเป็นคุณลักษณะที่ครอบคลุมพฤติกรรมหลายด้าน ที่เป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งผลของการกระทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยเริ่มตั้งแต่พฤติกรรมที่แคบที่สุด คือ พฤติกรรมการเสพสารเสพติด ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เบียดเบียนตนเองที่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคมไปจนถึงพฤติกรรมที่กว้างขึ้น คือ พฤติกรรมการกระทำเพื่อส่วนรวม เช่น พฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าเพื่อส่วนรวม และไปสู่พฤติกรรมที่กว้างขึ้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลอื่นเป็นพลเมืองดี โดยการสนับสนุนให้บุคคลอื่นทำความดีในรูปแบบต่าง ๆ

ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมพลเมืองดี สรุปผลได้ว่าปัจจัยเชิงเหตุทางด้านจิตลักษณะที่พบบ่งชี้ว่า มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมพลเมืองดีเรียงลำดับจากการพบบ่อยมาไปหาน้อย ดังนี้ (1) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก (2) ความเชื่ออำนาจในตนมาก (3) สุขภาพจิตดีมาก (4) ทักษะดีต่อพฤติกรรมที่น่าปรารถนามาก (5) เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมสูง

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ปรากฏว่า จิตลักษณะ 3 ประการที่มักเป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมพลเมืองดี ได้แก่ (1) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (2) ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรมที่น่าปรารถนา และ (3) ความเชื่ออำนาจในตน

2.10.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มาร์ค (Marks, 1994, pp. 926-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการจัดทำโครงการบริการชุมชนของโรงเรียนที่มีต่อทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ครู อาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ทำหน้าที่ประสานงานด้านการบริการชุมชนของโรงเรียนจำนวน 60 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีการจัดโครงการบริการชุมชนที่แตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชนกับนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชน มีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชนแบบบังคับกับนักเรียนที่เข้าร่วมบริการ

ชุมชนแบบอาสาสมัครมีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน โดยปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ เพศ ความสามารถ และความเชื่อในแนวคิดแบบเสรีนิยม

เอลลิส (Ellis, 1998, pp. 33-A) ได้วิจัยการรับรู้ของนักเรียนในเรื่องการได้รับความนับถือจากครูและความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับความนับถือและไว้วางใจจากครูกับความสำเร็จในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยม ความสำเร็จในที่นี้หมายถึง นักเรียนขาดเรียนจำนวนน้อยอยู่ในระเบียบวินัยและระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามนักเรียน 3,201 คนจากโรงเรียนรัฐบาลในเมือง ซานเมือง และชนบทของรัฐเท็กซัส ผลการวิจัยพบว่า การได้รับความนับถือและไว้วางใจจากครู เป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักเรียน และสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความสำเร็จในการเรียน และมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับการขาดเรียนและการกระทำผิดระเบียบของโรงเรียน ซึ่งทฤษฎีการได้รับความนับถือหรือไว้วางใจจากครู ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1) มองเห็นฉัน (2) รู้จักฉัน (3) มีความสัมพันธ์กับฉัน และ (4) ช่วยฉัน ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนได้

บาลาคริชแมน (Balakrishnan, 2009) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการ (participatory action research) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 แห่ง ในประเทศมาเลเซีย เรื่อง การสอนจริยศึกษาในโรงเรียนโดยใช้การตัดสินใจในชีวิตจริง (real-life dilemmas) พบว่านักเรียนตระหนักและรับรู้ประเด็นทางด้านคุณค่าและจริยธรรมที่ไม่ได้รับการบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน และยังพบว่าภายใต้ระบบการเลี้ยงดูที่เข้มแข็งทางเลือกของนักเรียนได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ วัฒนธรรม ศาสนา การนำไปใช้ประโยชน์ การทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์ที่ดี และได้มีข้อเสนอว่า การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทำให้นักเรียนมีความสนใจและมีความเข้าใจยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรม

ซูมารี, หวยฮัน และสิราจ (Sumari, Hussin & Siraj, 2010) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในมุมมองของผู้ปกครอง โดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูง จำนวน 20 คนในประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า พันธุกรรม การมีคำมั่นสัญญาเป็นข้อผูกมัด การมองมุมบวก และการนับถือศาสนา มีผลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แต่ไม่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

สมอาจ วงษ์ขมทอง, บุพา คลังสุวรรณ, พรอนงค์ นิยมคำ, วรินทร์ วุวงศ์ และธัญญา ผลอนันต์ (2547) ได้ศึกษาคุณลักษณะและวิธีการเรียนรู้ของคนญี่ปุ่นผลการศึกษา พบว่า ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศแรกในเอเชียที่สามารถพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การคมนาคม ดนตรี กีฬา และอื่น ๆ จนมีความเจริญรุ่งเรืองเท่าเทียมกับประเทศในยุโรป และสหรัฐอเมริกา ทั้ง ๆ ที่เป็นประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญ การที่ประเทศญี่ปุ่น

สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและมั่นคงเช่นนี้ เป็นเพราะญี่ปุ่นให้ความสำคัญอย่างมากกับการพัฒนาคนนั่นเอง จากการศึกษา และการสัมมนาระดมสมองในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่องของประเทศญี่ปุ่น พบว่า พื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งที่มีผลต่อคุณลักษณะและการเรียนรู้ของคนญี่ปุ่น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของคนในชาตินั้น ได้แก่ รากฐานทางวัฒนธรรม และระบบการศึกษา ซึ่งรวมถึงการเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาในระบบโรงเรียนและการฝึกอบรมในสถานที่ทำงาน พื้นฐานทางวัฒนธรรมและการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ได้รับอิทธิพลจากแหล่งใหญ่ 4 แห่ง คือ อิทธิพลจากประเทศจีน เป็นเวลากว่าหนึ่งพันปี อิทธิพลจากระบบศักดินา ที่มีชาโมโร ครองเมืองเป็นเวลา 268 ปี อิทธิพลจากยุโรป เป็นเวลา 80 ปี และอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นเวลา 50 ปี พื้นฐานทางวัฒนธรรมเหล่านี้ และระบบการศึกษา ช่วยหล่อหลอมให้เกิดคุณลักษณะที่สำคัญของชาวญี่ปุ่น 10 ประการ คือ (1) การตรงต่อเวลา (2) การรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย (3) การทำงานอย่างกระตือรือร้น (4) ความสะอาดเป็นระเบียบ (5) การอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่พุดโอ้อวด (6) ความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง จงรักภักดี และระลึกถึงบุญคุณ (7) การประหยัดรู้คุณค่าของเงิน สิ่งของและเครื่องใช้ต่าง ๆ (8) พิถีพิถัน ใส่ใจในรายละเอียด (9) แยกแยะเรื่องส่วนตัว และความรับผิดชอบในหน้าที่ (10) การทำงานเป็นทีม ใช้ชีวิตรวมกลุ่ม การที่จะหล่อหลอมให้มีคุณลักษณะดังกล่าวมีการหล่อหลอมมาตั้งแต่ในครอบครัว ในสถาบันการศึกษาและในที่ทำงาน ดังนี้

การเลี้ยงดูและการฝึกอบรมในครอบครัว วัฒนธรรม และประเพณีญี่ปุ่นกำหนดให้ผู้หญิงรับภาระหน้าที่ในบ้าน ดูแลบ้าน ดูแลบุตรและทุกข์สุขของคนในครอบครัว ในขณะที่ผู้ชาย เป็นฝ่ายทำงานอาชีพนอกบ้าน เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว หน้าที่สำคัญของครอบครัวญี่ปุ่น คือ การฝึกสุนิสัยของเด็ก การฝึกให้ลูกรับผิดชอบ ดูแลตัวเองและพึ่งตนเอง เช่น การแปรงฟัน การล้างหน้า อาบน้ำ อย่างถูกวิธี ฝึกการขับถ่าย การสวมใส่เสื้อผ้า รองเท้า การล้างมือ การบ้วนปาก มารยาทในการรับประทานอาหาร การใช้ตะเกียบ และใช้ช้อนส้อม การรับประทานอาหารอย่างสมดุล การดื่มนอน และการนอนให้เป็นเวลา นอกจากนี้ ครอบครัวญี่ปุ่นยังเน้นการอบรมเรื่องการทักทาย ปราศรัย การแสดงความขอบคุณ รวมถึงการรู้จักสมาคมกับเพื่อนฝูงและผู้อื่น การเคารพผู้สูงวัย และครูบาอาจารย์ ความมีน้ำใจเมตตา มีความจริงใจและความรับผิดชอบ ที่สำคัญ คือ ห้ามก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการสอนลูกที่บ้าน คือ การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งเหมาะกับอุปนิสัย และความสามารถของตัวเอง ฝึกให้เด็กมีสมาธิในการทำงาน

การหล่อหลอมในสถาบันการศึกษา การเรียนรู้ในระดับอนุบาลเป็นรากฐานชีวิตที่สำคัญของเด็ก เป็นสถาบันแห่งแรกที่เด็กได้สัมผัสการเรียนรู้ในโรงเรียนอนุบาล มีวัตถุประสงค์ที่จะฝึกเด็กให้รู้จักใช้คำทักทาย และกิริยาที่เหมาะสมต่อคนภายนอก มีมนุษยสัมพันธ์ และการแสดงออกที่ดีต่อ

เพื่อน รู้จักรับผิดชอบ โดยเด็กทุกคนต้องเดินไปโรงเรียนเอง รู้จักช่วยตนเอง เรียนรู้ที่จะให้ความปรานีต่อสัตว์ รักธรรมชาติ และรักที่จะเรียนรู้จากการอ่าน

การเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผู้ป็นเชื่อว่าเด็กทุกคนเกิดมาอย่างสะอาดบริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น คนผู้ป็นจึงอดทน และใจกว้างที่จะอบรมให้เด็กเป็นคนดี เด็กในโรงเรียนจะทำเสียงดังอย่างไร ครูผู้ป็นก็อดทน ไม่ดุ คนผู้ป็นให้ความสำคัญกับความพยายาม และให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม ที่จะสร้างให้เด็กเป็นคนดี และเป็นคนเก่ง โดยให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียน ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเนื้อหาของบทเรียน ในขณะที่เรียนรู้ในระดับนี้ ครูและนักเรียนจะร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการศึกษาเป็นเป้าหมายประจำปี ประจำเดือน และประจำวัน เด็กเรียนรู้ที่จะทำงานเป็นหมู่คณะ มีการฝึกการปกครองตนเอง ฝึกการวิจารณ์ตนเองในเรื่องที่ตนรับผิดชอบ ทั้งในด้านที่ทำสำเร็จ และไม่สำเร็จ โรงเรียนให้ความสำคัญกับการอบรม บ่มนิสัยเด็กมากพอ ๆ ความสำเร็จทางเนื้อหาวิชา มีการฝึกโดยเน้นการปฏิบัติเป็นหลักทั้งสิ้น เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การจัดอาหารกลางวัน การจัดประชุมเพื่อวิจารณ์ตนเองในชั้นเรียนตอนเย็นก่อนกลับบ้าน และการทำกิจกรรมชมรมดนตรี กีฬา เลี้ยงสัตว์ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น

ไฮคิลลา-ฮอร์น (2009) ได้ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของประเทศฟินแลนด์ ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวเป็นผู้ฝึกสอนบุตรธิดาให้เป็นคนซื่อสัตย์อย่างแท้จริง มีวินัยในตนเองและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เด็กเล็กจะได้ฝึกความรับผิดชอบเริ่มจากการบริหารเงินค่าขนมรายสัปดาห์ การตัดสินใจเลือกซื้อเสื้อผ้า การเลือกว่าจะใส่ชุดอะไรไปโรงเรียนอนุบาล เด็กจะได้รับการฝึกให้มีวินัยในตนเองอย่างเข้มงวด เช่น การได้รับอนุญาตให้ซื้อขนมหวานได้ สัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ปกติผู้ปกครองจะกันบุตรธิดาไม่ให้ดูโทรทัศน์และเล่นเกมคอมพิวเตอร์ ผู้ปกครองจะอ่านหนังสือให้ฟังแทน หรือพาไปทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น วาดรูป เล่นสกี เล่นสเก็ตน้ำแข็ง ฝึกลูกเสือหรือเนตรนารี หรือไปเรียนดนตรี เด็กทุกคนจะได้รับบัตรห้องสมุดสาธารณะเมื่อเริ่มอ่านหนังสือได้ และจะมีการกระตุ้นให้เด็กไปแผนกหนังสือเด็กในห้องสมุดสาธารณะซึ่งมีอยู่ในทุกเมือง ชานเมือง และหมู่บ้าน

โรงเรียนมีการเน้นให้เด็กมีความซื่อสัตย์อย่างแท้จริง การโกงไม่ว่ารูปแบบใด ๆ เป็นเรื่องที่สังคมไม่ยอมรับ ผู้ปกครองจะไม่จ่ายเงินค่าน้ำร้อนน้ำชา หรือจ่ายเงินใต้โต๊ะให้แก่ครู การสอบวัดความรู้ระดับชาติก็เป็นกลไกสำคัญที่ประกันว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนต้องได้มาตรฐานเดียวกันเพื่อที่ว่าเด็กนักเรียนทุกคนสามารถสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายได้ และโดยที่โรงเรียนทั้งหมด ใฝ่เมียงไปทางสอบวัดความรู้ การเรียนการสอนในโรงเรียนจึงต้องมีมาตรฐานทัดเทียมกันทุกโรงเรียนและทุกพื้นที่ของประเทศ

ฟินแลนด์ ถือได้ว่าเป็นดินแดนแห่งความหวังขององค์กรต่าง ๆ เพราะง่ายมากที่จะจัดตั้งองค์กร ขอเพียงมีบุคคล 3 คน ก็จัดตั้งและจดทะเบียนองค์กรได้แล้ว และมีสิทธิที่จะได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีองค์กรต่าง ๆ เกี่ยวกับเยาวชนมากมาย ตั้งแต่องค์กรลูกเสือจนถึงชมรมพลศึกษาและองค์กรทางอุดมคติอื่น ๆ

จากรายงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มีการศึกษาวิจัยเป็นไปตามองค์ประกอบของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) องค์ประกอบด้านปัญญาหรือความรู้ (2) องค์ประกอบด้านพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัย และ (3) องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก หรือจิตใจ ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนั้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า การควบคุมตนเองเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากภายในและเป็นเป้าหมายขั้นสูงของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ดังนั้น การควบคุมตนเองจึงมีความสำคัญและ ควรใช้เป็นตัวแปรต้นในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน แต่จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยไม่พบการใช้การควบคุมตนเองเป็นตัวแปรต้นในการศึกษาวิจัย ด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงจัดทำรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน แล้วนำไปทดลองใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเพื่อเป็นการนำร่องการศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมตนเองในลักษณะตัวแปรต้นในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายขั้นสูงของการพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจากภายใน (autonomous morality)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่มีการฝึกควบคุมตนเองอย่างต่อเนื่อง 21 วันตามรูปแบบกับนักเรียนที่ไม่ได้ฝึกควบคุมตนเอง

3.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง จากการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแห่งหนึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ซึ่งมีห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 2 ห้อง และมีการจัดห้องเรียนแบบคละชั้น นักเรียนมีส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันจึงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน และเรียนกับคณะครูกลุ่มเดียวกัน โดยแยกเป็น

3.1.1 นักเรียนกลุ่มควบคุม ห้อง ม. 2/1 จำนวน 23 คน

3.1.2 นักเรียนกลุ่มทดลอง ห้อง ม. 2/2 จำนวน 23 คน

3.2 ขั้นตอนการวิจัย

ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเอง และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

3.2.2 จัดทำรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน รายละเอียดตามภาคผนวก ก

3.2.3 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจงตามคุณลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 2 ห้อง แยกเป็นนักเรียนกลุ่มควบคุม 1 ห้อง กลุ่มทดลอง 1 ห้อง

3.2.4 ประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างเพื่อควบคุมปัจจัยภายนอกที่อาจมีอิทธิพลต่อการทดลอง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มทดลองให้เข้าใจในบทบาทของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

3.2.4.1 นักเรียนกลุ่มทดลอง เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมด้วยตนเองโดยการตัดสินใจเลือกและกระทำพฤติกรรมเป้าหมายตามรูปแบบด้วยความสมัครใจ

3.2.4.2 ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามปกติของโรงเรียน

3.2.5 ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนักเรียนกลุ่มควบคุมและนักเรียนกลุ่มทดลองเป็นการประเมินก่อนการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบ

3.2.6 ดำเนินการทดลอง ดังนี้

3.2.6.1 นักเรียนกลุ่มควบคุม ร่วมกิจกรรมตามปกติของโรงเรียน

3.2.6.2 นักเรียนกลุ่มทดลอง ร่วมกิจกรรมตามปกติของโรงเรียนและเพิ่มการฝึกควบคุมตนเอง ตามรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วันให้ทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ 10 รายการ ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอน อย่างจริงจังต่อเนื่องเป็นเวลา 21 วัน

3.2.7 ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองเป็นการประเมินหลังสิ้นสุดการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบ 21 วัน

3.2.8 ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง หลังสิ้นสุดการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบ 2 เดือน

3.2.9 เปรียบเทียบผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

3.2.10 วิเคราะห์ผล สรุปผลการวิจัย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแยกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และส่วนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลหลังการทดลอง 2 เดือน

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.3.1.1 แบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียน ตามภาคผนวก ข มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการพฤติกรรมความดีเบื้องต้น 10 รายการ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอนเป็นเครื่องมือ สำหรับนักเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกควบคุมตนเองเป็นเวลา 21 วัน

3.3.1.2 แบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามภาคผนวก ข โดยมีเนื้อหาครอบคลุมพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 6 ด้าน จำนวน 36 รายการ เป็นเครื่องมือสำหรับครูประจำชั้นและครูผู้สอนใช้ในการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนก่อนการฝึกควบคุมตนเอง หลังการฝึกครบ 21 วัน และหลังการสิ้นสุดการทดลองได้ 2 เดือน

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ซึ่งเป็นรูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยการฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำความดีเบื้องต้นจนเป็นนิสัย ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันเป็นเวลา 21 วัน ประกอบด้วย กระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การสร้างภาพลักษณ์คนดีไว้ในจิตใจแล้วเลือกเป้าหมายพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้น (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เพื่อฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำความดีเบื้องต้นตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันเป็นเวลา 21 วัน รายละเอียดตามภาคผนวก ก

3.3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามประเมินผลหลังการทดลอง 2 เดือน ประกอบด้วย

3.3.3.1 แบบสอบถามการทำความดีเบื้องต้นของนักเรียน หลังการทดลองสองเดือน รายละเอียดตามภาคผนวก ข

3.3.3.2 แบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ตามข้อ 3.3.1.2

3.4 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

3.4.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1.1 การสร้างแบบบันทึกการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียน ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการควบคุมตนเอง และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แล้วจัดทำรายการพฤติกรรมความดีเบื้องต้น ที่สามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน และเป็นพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้เป็นประจำทุกวัน โดยเน้นพฤติกรรมที่สามารถทำได้ 10 รายการ แล้วจัดทำเป็นแบบบันทึกผลการควบคุมตนเอง สำหรับนักเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการตั้งเป้าหมายพฤติกรรม และบันทึกผลการปฏิบัติพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง ตามขั้นตอนของรูปแบบในการควบคุมตนเอง

3.4.1.2 แบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ตามมาตรฐานด้านผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพภายนอก (องค์การมหาชน) (ม.ป.ป., หน้า 9) ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) มีวินัย มีความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (5) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (6) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มาจัดทำแบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยมีเนื้อหาในการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 6 ด้าน และประเมินจากพฤติกรรมย่อย 36 รายการ ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น

3.4.2 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองดำเนินการ ดังนี้

3.4.2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

1. การเกิดคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของ พียาเจต์ (Piaget, 1976 อ้างถึงใน สุรางค์ โคว์ตระกูล, 2550, หน้า 66) ได้แบ่งพัฒนาการการเกิดคุณธรรมจริยธรรมเป็น 2 ระดับ ได้แก่ เกิดจากภายนอก (heteronomous) และเกิดจากภายใน (autonomous) ส่วนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนั้น ในเด็กเล็กควรฝึกให้เชื่อฟังและทำตาม แต่เมื่อเด็กโตขึ้นในระดับมัธยมค่อย ๆ ลดการบังคับพฤติกรรมและเพิ่มการฝึกให้เด็กรู้จักการควบคุมตนเอง (จุจเดือน พันธุมนาวาน, 2550)

2. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมีองค์ประกอบ 3 ส่วน (โกวิท ประวาลพุกษ์ และ ภณิดา กุสกูล, 2550, หน้า 9; ธีระพร อูวรรณโน และปรีชา วิทหกโต, 2548ก, หน้า 541) ได้แก่ ด้านปัญญาหรือความรู้ ด้านพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัย และด้านอารมณ์ความรู้สึก หรือด้านจิตใจ ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ให้ผลเป็นพฤติกรรมถาวรนั้น องค์ประกอบด้านจิตใจมีบทบาทสำคัญ

3. แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม 3 แนวทาง (โกวิท ประวาลพุกษ์ และ ภณิดา คุสกูล, 2550, หน้า 20) ได้แก่ การพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม การพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรม และการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงประยุกต์แนวคิดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อมุ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากภายใน (autonomous morality) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นพฤติกรรมถาวร โดยใช้เทคนิคการควบคุมตนเองในการปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

3.4.2.2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง

1. เทคนิคในการควบคุมตนเอง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550, หน้า 334-348) เช่น การควบคุมสิ่งเร้า การเตือนตนเอง การเสริมแรงและการลงโทษตนเอง การทำสัญญากับตนเอง สำหรับการเตือนตนเองมี 2 กิจกรรม คือ การสังเกตตนเอง และการบันทึกพฤติกรรมตนเอง

2. นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนการควบคุมตนเองโดยมีตัวแบบ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2548, หน้า 441-44) และขั้นตอนการควบคุมตนเองที่เกิดจากแรงกระตุ้นภายใน (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550, หน้า 417) รวมทั้งศึกษาแนวคิดของ คาร์เวอร์ และชรีเวอร์ (Carver & Scheier, 2011) ซึ่งเสนอแนวคิดว่าคุณคนสามารถกระทำพฤติกรรมเป้าหมายที่ตนเองต้องการได้โดยการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามขั้นตอน Test-Operate-Test-Exit

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงประยุกต์แนวคิด แล้วจัดทำขั้นตอนการควบคุมตนเอง 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ตั้งเป้าหมายพฤติกรรม (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินและบันทึกผล ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

3.4.2.3 ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีการสร้างนิสัยภายใน 21 วัน และคุณสมบัติของคนดี

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการสร้างนิสัยภายใน 21 วันของ มอลต์ (Maltz, 1969) ที่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของตัวตนในจิตใจ (self-image) ซึ่งการกระทำ ความรู้สึก พฤติกรรม ตลอดจนความสามารถของคนจะสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของตัวเขาในจิตใจ เทคนิคสำคัญคือ การสร้างภาพลักษณ์ของตัวตนที่บุคคลต้องการจะเป็นไว้ในจิตใจ ภาพลักษณ์ของตัวตนจะเป็นแรงผลักดันให้กระทำพฤติกรรมที่ต้องการ และเมื่อการทำงานครบ 21 วัน ภาพลักษณ์และพฤติกรรมนั้นจะถูกจดจำทำให้ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ นั้นเรียกว่า “นิสัย”

2. ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

(องค์การมหาชน) (2553) ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ได้แก่ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และการเป็นคนดีของสังคม สรุปเป็นภาพลักษณ์ของคนดีเพื่อให้นักเรียนสร้างไว้ในจิตใจแล้วจัดทำพฤติกรรมความดีเบื้องต้นง่าย ๆ ซึ่งปฏิบัติได้เป็นกิจวัตรประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน โดยประยุกต์จากกิจกรรม 5 ห่วงชีวิต (พระภิกษุญาณวชิโรดม, 2553) แล้วจัดทำเป็นพฤติกรรมความดีเบื้องต้น 10 รายการ ได้แก่ ตื่นนอนแต่เช้า เก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก โอบอ้อมอารีไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น ยิ้มใส ๆ ใจดีสวย ๆ ประหยัดและอดออม อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ สวดมนต์ก่อนนอน และทำสมาธิ 5 นาที ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดดังกล่าวแล้วบูรณาการกับขั้นตอนการควบคุมตนเองที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นในข้อ 3.4.2.2 เพื่อจัดทำเป็นรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) สร้างภาพลักษณ์ของคนดีไว้ในจิตใจแล้วเลือกเป้าหมายพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้น (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำความดีเบื้องต้นจนเป็นนิสัย ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันเป็นเวลา 21 วัน

3.4.3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลหลังการทดลอง 2 เดือน ดำเนินการดังนี้

3.4.3.1 ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อติดตามประเมินผลการทำความดีเบื้องต้นของนักเรียนกลุ่มทดลองว่ามีสภาพการปฏิบัติจริงเป็นอย่างไรใน 3 ระดับ ได้แก่ ไม่ปฏิบัติเลย ปฏิบัติเป็นครั้งคราว และปฏิบัติเกือบตลอดเวลา

3.4.3.2 นำแบบประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จากข้อ 3.4.3.2 มาประเมินซ้ำ เพื่อติดตามประเมินผลพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ

3.5.1 ผู้วิจัยคัดเลือกเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีการจัดห้องเรียนแบบคละชั้น มีครูผู้สอนกลุ่มเดียวกัน มีสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน จำนวน 2 ห้อง แยกเป็นนักเรียนกลุ่มควบคุม 1 ห้อง และนักเรียนกลุ่มทดลอง 1 ห้อง ห้องละ 23 คน

3.5.2 ผู้วิจัยนำหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตามหนังสือ ที่ ศธ 04046/2033 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2554

3.5.3 ผู้วิจัยประชุมชี้แจงผู้บริหาร โรงเรียนและคณะครูผู้สอนประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีทั้งหมด 6 คน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกรอบแนวคิดในการวิจัย และขอความอนุเคราะห์ครูผู้สอนและครูประจำชั้นดำเนินการตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ในวันที่ 23 มิถุนายน 2554

3.5.4 ผู้วิจัยและคณะครูประชุมชี้แจงนักเรียนกลุ่มทดลองเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกควบคุมตนเอง ให้ทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ กระตุ้นและจูงใจให้นักเรียนอยากเป็นเด็กดีด้วยการควบคุมตนเองแล้วให้นักเรียนทดลองเลือกเป้าหมายพฤติกรรมตามแบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเอง เพื่อทดสอบความเข้าใจ ปรากฏว่านักเรียนบางคนเข้าใจผิดคิดว่าพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติได้แล้วไม่ต้องเลือกเป็นเป้าหมาย จึงได้อธิบายจนเข้าใจตรงกัน นอกจากนี้ยังมีนักเรียนอีก 6 คน ที่นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามถึงประเด็นการสวดมนต์ก่อนนอน ซึ่งนักเรียนทั้ง 6 คน ยืนยันว่าสามารถปฏิบัติได้ด้วยการอธิษฐาน และในนักเรียนกลุ่มทดลองมีนักเรียนซึ่งเป็นเด็กพิเศษบกพร่องทางการได้ยินและอุปกรณ์ช่วยการฟังชำรุด กำลังส่งซ่อมเข้ามาเรียนร่วม 1 คน ซึ่งครูประจำชั้นได้ช่วยอธิบายทำความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง และนักเรียนมีความเข้าใจสามารถเลือกเป้าหมายและควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามขั้นตอนการควบคุมตนเองได้

3.5.5 ครูผู้สอน จำนวน 5 คน เป็นผู้ประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองเป็นการประเมินก่อนเริ่มการฝึกควบคุมตนเอง โดยทำการประเมินในวันที่ 24 มิถุนายน 2554 ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนโดยครูทั้ง 5 คน ไปตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้ประเมินและความน่าเชื่อถือของคำถามในแบบประเมินพฤติกรรม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา ของครอนบัค (Cronbachs' alpha coefficient) (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2550, หน้า 34) พบว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ประเมินมีค่าเท่ากับ 0.6788 มีความน่าเชื่อถืออย่างนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนค่าความน่าเชื่อถือของคำถามในแบบประเมิน 36 ข้อ มีค่าความน่าเชื่อถือเท่ากับ 0.9845 มีความน่าเชื่อถืออย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับผลการประเมินพฤติกรรมก่อนการทดลองใน 36 รายการ ส่วนใหญ่พบว่าคะแนนพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มควบคุมมากกว่ากลุ่มทดลอง และมีนัยสำคัญ 4 รายการ ได้แก่ (1) นักเรียนแสดงความเคารพ (2) นักเรียนแสดงตนเหมาะสมตามกาลเทศะ (3) นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และ (4) นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด รายละเอียดตามภาคผนวก

3.5.6 ดำเนินการทดลอง ดังนี้

3.5.6.1 นักเรียนกลุ่มควบคุมดำเนินกิจกรรมตามปกติของโรงเรียน

3.5.6.2 ครูประจำชั้นและนักเรียนกลุ่มทดลอง ดำเนินการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบเป็นเวลา 21 วัน ตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน 2554 ถึงวันที่ 18 กรกฎาคม 2554 ตามขั้นตอน 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจัดกิจกรรมในคาบโฮมรูมตามขั้นตอนดังนี้

1. ครูกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมั่น ศรัทธาในการเป็นคนดี เน้นย้ำให้นักเรียนเห็นว่าคนเราเลือกเกิดไม่ได้แต่เลือกเป็นคนดีได้ และชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจว่า คนดีสามารถสร้างได้ภายใน 21 วัน รวมทั้งอธิบายถึงการเป็นคนดีด้วยการควบคุมตนเองซึ่งเป็นพลัทธิธรรมชาติจากภายใน จะทำให้นักเรียนมีความดีที่มั่นคง ยั่งยืนกว่าการเป็นคนดีที่เกิดจากการบังคับของครู หรือข้อกำหนดตามกฎระเบียบของโรงเรียน

2. ครูชี้แนะแยกแยะถึงผลที่นักเรียนจะได้รับจากการฝึกควบคุมตนเองให้เป็นคนดี จะทำให้นักเรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งหมายถึง การเป็นคนดีในทุกสถานการณ์ ทำให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. ครูอธิบายถึงวิธีการเป็นคนดีตามรูปแบบ สามารถสร้างได้ด้วยการทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ 10 รายการทุกวันเป็นเวลา 21 วัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ได้แก่ ตื่นนอนแต่เช้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน พูดย่อความจริงไม่โกหก โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น ยิ้มใส ๆ หัวเราะสวย ๆ ประหยัดและอดออม อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ สวดมนต์ก่อนนอน และทำสมาธิ 5 นาที

4. ครูแนะนำรูปแบบในการควบคุมตนเอง 21 วันแก่นักเรียนรวมทั้งแนะนำขั้นตอนการควบคุมตนเอง 3 ขั้นตอนโดยอธิบายตามแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองของนักเรียน และแนะนำให้นักเรียนใช้แบบฝึกดังกล่าว เป็นเครื่องมือในการฝึกควบคุมตนเองทุกวันเป็นเวลา 21 วัน โดยให้นักเรียนเริ่มต้นนับถอยหลังสู่ความสำเร็จ 21 วัน ตามขั้นตอนดังนี้

1) ให้นักเรียนสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีที่นักเรียนต้องการจะเป็นไว้ในจิตใจ หลังจากนั้นครูให้นักเรียนเลือกเป้าหมายพฤติกรรมที่นักเรียนต้องการทำทุกวันเป็นเวลา 21 วัน จากพฤติกรรมความดีเบื้องต้น 10 รายการ ซึ่งครูควรแนะนำให้นักเรียนตั้งเป้าหมายพฤติกรรมให้มากที่สุดเท่าที่นักเรียนจะสามารถทำได้แล้วบันทึกเป้าหมายพฤติกรรมในแบบบันทึกผลการควบคุมตนเอง

2) ตรวจสอบ และควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมายโดยนักเรียนคิดถึงภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีแล้ว ตรวจสอบว่าตนเองได้ทำความดีตามเป้าหมายหรือยัง และควบคุมตนเองให้ลงมือทำความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายที่เลือกไว้ ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันให้ทำต่อเนื่องไป แม้จะไม่คุ้นเคยหรือไม่เป็นธรรมชาติ เมื่อครบ 21 วัน แล้วภาพลักษณ์ และพฤติกรรมนั้นจะถูกจดจำทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่สามารถทำได้โดยอัตโนมัตินี้เรียกว่า เป็นนิสัย และการที่นักเรียนตรวจสอบและควบคุมตนเองนี้ยังทำให้นักเรียนตระหนักถึงภาพลักษณ์และพฤติกรรมเป้าหมายตลอดเวลา

3) ประเมินผลการปฏิบัติจริง โดยนักเรียนสังเกตและประเมินผล พฤติกรรม ความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายกับพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง แล้วบันทึกผลการปฏิบัติ ซึ่งในการปฏิบัตินี้ ครูควรแนะนำให้นักเรียนบันทึกผลการปฏิบัติแต่ละพฤติกรรมให้ตรงกับความเป็นจริงด้วยความซื่อสัตย์ เพราะการฝึกควบคุมนี้เป็นเพียงการฝึกฝนตนเองของนักเรียนเท่านั้น ไม่มีผลต่อการตัดสินผลการเรียนของนักเรียนแต่อย่างใด และครูควรแนะนำให้นักเรียนใช้เวลาก่อนนอนวันละ 5 นาที เพื่อประเมินผลการปฏิบัติพฤติกรรมของตนเองที่ผ่านมาตลอดทั้งวันว่าได้ปฏิบัติจริงตามเป้าหมายหรือไม่ และยังเป็นเวลาที่ทำให้นักเรียนได้ทบทวนถึงเป้าหมายพฤติกรรมที่นักเรียนเลือกไว้ เพื่อวางแผนการกระทำพฤติกรรมในวันถัดไป ซึ่งปฏิบัติการทั้ง 3 ขั้นตอนดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่หากนักเรียนปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่องเป็นเวลา 21 วัน จะทำให้นักเรียนเป็นคนดีตามภาพลักษณ์ที่นักเรียนต้องการจะเป็น

4) ครูเสริมแรงนักเรียนเป็นระยะตามความเหมาะสม เช่น เมื่อนักเรียนทำได้ตามเป้าหมายพฤติกรรม หรือเมื่อฝึกได้ 7 วัน คิดเป็น 1 ใน 3 ส่วน เมื่อครบ 14 วัน คิดเป็น 2 ใน 3 ส่วน จนถึงวันสุดท้าย วันที่ 21

ขั้นที่ 2 ขั้นฝึก นักเรียนรับแบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองจากครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา คนละ 21 ชุด เพื่อใช้ในการฝึกควบคุมตนเอง แล้วเริ่มต้นนับถอยหลังสู่ความสำเร็จในการสร้างตนเองให้เป็นคนดี ด้วยการทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน เป็นเวลา 21 วัน ดังนี้

1. การเตรียมตัว ก่อนเริ่มต้นการฝึกควบคุมตนเองให้นักเรียนตั้งเป้าหมายพฤติกรรม โดยสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีที่นักเรียนต้องการจะเป็นไว้ในจิตใจ เช่น ภาพลักษณ์ของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ภาพลักษณ์ของการเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน หรือภาพลักษณ์ของการเป็นคนที่ดีของสังคม แล้วตัดสินใจด้วยตนเองเลือกพฤติกรรมเป้าหมายที่นักเรียนต้องการทำทุกวันเป็นเวลา 21 วัน จากพฤติกรรมความดีเบื้องต้นง่าย ๆ 10 รายการ โดยนักเรียนควรตั้งเป้าหมายพฤติกรรมให้มาก

ที่สุดเท่าที่นักเรียนจะสามารถทำได้แล้วบันทึกเป้าหมายพฤติกรรมในแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองของนักเรียน

2. เริ่มต้นนับถอยหลังสู่ความสำเร็จ เริ่มต้นการฝึกควบคุมตนเองให้ทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ ตามพฤติกรรมเป้าหมายของนักเรียนด้วยการระลึกถึงภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีแล้วตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอนโดยการตรวจสอบตนเองว่าได้ทำความดีตามภาพลักษณ์และเป้าหมายหรือยัง แล้วควบคุมตนเองให้ทำพฤติกรรมเป้าหมายทุกวัน แม้จะไม่คุ้นเคย หรือไม่เป็นธรรมชาติให้ทำต่อเนื่องไป เริ่มต้นจากวันที่ 21 แล้วนับถอยหลังไปให้ถึงวันที่ 1 ปฏิบัติการนับถอยหลังสู่ความสำเร็จจะทำให้นักเรียนมีกำลังใจและความมุ่งมั่นเพิ่มมากขึ้น

ในแต่ละวันให้นักเรียนใช้เวลาก่อนนอน 5 นาที ในการประเมินผลการทำความดีเบื้องต้นของตนเองที่ผ่านมาตลอดทั้งวันว่าได้ทำความดีตามเป้าหมายหรือไม่ แล้วบันทึกพฤติกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงรวมทั้งบันทึกความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการฝึกควบคุมตนเองในแต่ละวันในการบันทึกผลนี้นักเรียนควรบันทึกให้ตรงกับความจริงด้วยความซื่อสัตย์ เพราะการฝึกควบคุมตนเองนี้เป็นเพียงการฝึกฝนตนเองของนักเรียนเท่านั้น ไม่มีผลต่อคะแนนหรือการตัดสินผลการเรียนแต่อย่างใด และให้นักเรียนทบทวนถึงเป้าหมายพฤติกรรมที่นักเรียนเลือกไว้เพื่อวางแผนการทำความดีตามเป้าหมายในวันถัดไป

3. ให้นักเรียนนำแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองที่บันทึกแล้วในแต่ละวันส่งให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเก็บรวบรวมไว้ในวันรุ่งขึ้น สำหรับแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ให้นำส่งครูในเช้าวันจันทร์

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาดูตามและประเมินผลเพื่อสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่องจนครบ 21 วัน

3.5.7 ครูผู้สอน จำนวน 5 คน ประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง เป็นการประเมินหลังสิ้นสุดการฝึกควบคุมตนเอง โดยประเมินวันที่ 19 กรกฎาคม 2554

3.5.8 ผู้วิจัยตามเก็บแบบประเมินคืนด้วยตนเอง ได้รับคืนครบ จำนวน 230 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และเก็บแบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียนคืนครบ จำนวน 46 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

3.5.9 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินและแบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียน เพื่อนำไปเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการฝึกควบคุมตนเอง พบว่าแบบประเมิน

พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มควบคุมมีความสมบูรณ์ $5 \times 23 = 115$ ชุด สำหรับกลุ่มทดลองมีความสมบูรณ์ $5 \times 21 = 105$ ชุด

3.5.10 ครูผู้สอน ประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง หลังสิ้นสุดการฝึกควบคุมตนเอง 2 เดือน เพื่อเป็นการติดตามผล โดยประเมินวันที่ 19 กันยายน 2554

3.5.11 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการศึกษา

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 วิเคราะห์ข้อมูลแบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองโดยวิธีการหาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

3.6.2 เนื่องจากระดับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมโดยใช้ผลต่างของระดับพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองโดยเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง โดย paired t-test (ธวัชชัย วรพงศธร, 2538, หน้า 345-347) และเปรียบเทียบผลต่างของระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของนักเรียน ระหว่างกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง โดย independent samples t-test (ธวัชชัย วรพงศธร, 2538, หน้า 351-353) ตามภาคผนวก ค นำเสนอในรูปตารางและความเรียง

3.6.3 วิเคราะห์ขนาดของความแตกต่าง (Effect size) ของระดับพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นของนักเรียน โดยคำนวณจากค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หาดด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Posavac & Carey, 2003, pp. 158-159) ตามสูตร ดังนี้ $\text{effect size} = (\text{mean}_1 - \text{mean}_2)/S$

3.6.4 หลังการทดลอง 2 เดือน ในวันที่ 19 กันยายน 2554 ผู้วิจัยได้สอบถามนักเรียนกลุ่มทดลองเกี่ยวกับการปฏิบัติพฤติกรรมความดีเบื้องต้น โดยใช้แบบสอบถามและประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองโดยครูผู้สอน เพื่อเป็นการติดตามและประเมินผล นักเรียนกลุ่มควบคุมสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบ 23 คน นักเรียนกลุ่มทดลองขาดเรียน 2 คน จึงเก็บแบบสอบถามนักเรียนได้ 21 ชุด แต่ประเมินผลพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมได้ครบ 23 คน สำหรับครูผู้สอน ประเมินพฤติกรรมเพียง 3 คน เนื่องจากครูย้ายที่ทำการสอน จำนวน 2 คน ซึ่งความน่าเชื่อถือของผู้ประเมิน 3 คน มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.4719 มีความน่าเชื่อถืออย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการทำความดีเบื้องต้น โดยใช้ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วน

การเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยหลังการทดลอง 2 เดือน และหลังการทดลองทันที วิเคราะห์ข้อมูลโดย t-test รายละเอียดยตามภาคผนวก ค

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
2. ผลการควบคุมตนเอง 21 วัน ตามรูปแบบ
3. ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
4. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักเรียน
5. ผลการติดตามประเมินผลหลังการทดลอง 2 เดือน

4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 นักเรียนกลุ่มควบคุม 23 คน ประกอบด้วย นักเรียน ชาย 15 คน คิดเป็นร้อยละ 65.22 หญิง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 34.78 มีอายุระหว่าง 13-15 ปี อาชีพของบิดามารดาได้แก่ รับจ้าง 17 คน คิดเป็นร้อยละ 73.91 ทำไร่นา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.35 ค้าขาย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.35 และบิดามารดาเสียชีวิต 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 รายได้ต่อเดือนของบิดามารดาอยู่ระหว่าง 4,000-9,000 บาท ดังแสดงในตารางที่ 4.1

4.1.2 นักเรียนกลุ่มทดลอง 21 คน ประกอบด้วย นักเรียน ชาย 10 คน คิดเป็นร้อยละ 47.62 หญิง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 52.38 มีอายุระหว่าง 12-17 ปี อาชีพของบิดามารดาได้แก่ รับจ้าง 17 คน คิดเป็นร้อยละ 80.95 ทำไร่นา 3 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 และบิดามารดาเสียชีวิต 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.76 รายได้ต่อเดือนของบิดามารดาอยู่ระหว่าง 3,000-14,000 บาท ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ลักษณะทั่วไปของนักเรียน

ลักษณะ	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง
1. เพศ		
ชาย	15 (65.22%)	10 (47.62%)
หญิง	8 (34.78%)	11 (52.38%)
2. อายุ		
ต่ำสุด	13	12
สูงสุด	15	17
มัธยฐาน	13	14
3. อาชีพของบิดามารดา		
บิดาและมารดาเสียชีวิต	4 (17.39%)	1 (4.76%)
รับจ้าง	17 (73.91%)	17 (80.95%)
ทำไร่ ทำนา	1 (4.35%)	3 (14.29%)
ค้าขาย	1 (4.35%)	0 (0.00%)
4. รายได้ของบิดามารดา		
ต่ำสุด	4,000	3,000
สูงสุด	9,000	14,000
เฉลี่ย	7,079	7,400

หมายเหตุ. จำนวนนักเรียนของกลุ่มทดลองลดลงจาก 23 คนเป็น 21 คนเพราะแบบประเมินไม่ครบ

4.2 ผลการควบคุมตนเอง 21 วัน ตามรูปแบบ

ผลการควบคุมตนเอง 21 วัน ในการทำความดีเบื้องต้นประเมินพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้นของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในการควบคุมตนเอง 3 ขั้นตอน ได้แก่ ตั้งเป้าหมายพฤติกรรม ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำ ประเมินพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้จริง โดยนักเรียนกลุ่มทดลอง 1 ห้อง จำนวน 21 คน ดำเนินการฝึกควบคุมตนเองทำความดีเบื้องต้น 10

รายการ เป็นเวลา 21 วัน ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้นำเสนอผลการควบคุมตนเองในรูปแบบร้อยละ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของนักเรียนในการเลือกเป้าหมายพฤติกรรมความดีเบื้องต้น

จำนวนเป้าหมายพฤติกรรมในการทำความดี เบื้องต้นจากทั้งหมด 10 ข้อ	จำนวนนักเรียน	
	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ตั้งเป้าหมายพฤติกรรม 6 ข้อ	2	9.52
2. ตั้งเป้าหมายพฤติกรรม 7 ข้อ	1	4.76
3. ตั้งเป้าหมายพฤติกรรม 8 ข้อ	4	19.05
4. ตั้งเป้าหมายพฤติกรรม 9 ข้อ	1	4.76
5. ตั้งเป้าหมายพฤติกรรม 10 ข้อ	13	61.90
รวม	21	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่าร้อยละของนักเรียนที่เลือกเป้าหมายพฤติกรรมความดีเบื้องต้น สูงสุดเลือก 10 ข้อ เป็นจำนวนร้อยละ 61.90

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของนักเรียนที่เลือกพฤติกรรมแต่ละรายการเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติ

รายการพฤติกรรม	จำนวนนักเรียน	
	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ตื่นแต่เช้าเก็บที่นอน	21	100.00
2. แต่งกายสุภาพ	21	100.00
3. ช่วยงานบ้านและโรงเรียน	21	100.00
4. พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก	16	76.19
5. โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น	18	85.71
6. ยิ้มใส ๆ ใจดีสวย ๆ	19	90.48
7. ประหยัดและอดออม	18	85.71
8. อ่านหนังสือที่มีประโยชน์	18	85.71
9. สวดมนต์ก่อนนอน	19	90.48
10. ทำสมาธิ 5 นาที	19	90.48

จากตารางที่ 4.3 นักเรียนร้อยละ 100 เลือกพฤติกรรม ตั้งแต่เช้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน รองลงมา ร้อยละ 90.48 เลือกพฤติกรรม ยิ้มใส ๆ ใ่วัสวย ๆ สวดมนต์ก่อนนอน ทำสมาธิ 5 นาที รายการที่นักเรียนเลือกต่ำสุด ร้อยละ 76.19 ได้แก่ พูดความจริงไม่พูดโกหก

ตารางที่ 4.4 ร้อยละพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงเมื่อครบ 21 วันเทียบกับเป้าหมายในการทำความดี

รายการพฤติกรรม	จำนวนเป้าหมาย	จำนวนที่ปฏิบัติได้จริง	
		จำนวนเป้าหมาย	ร้อยละ
1. ตั้งแต่เช้าเก็บที่นอน	441	407	91.05
2. แต่งกายสุภาพ	441	411	93.20
3. ช่วยงานบ้านและโรงเรียน	441	425	96.37
4. พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก	336	267	79.46
5. โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น	378	291	76.98
6. ยิ้มใส ๆ ใ่วัสวย ๆ	399	324	81.20
7. ประหยัดและอดออม	378	343	90.74
8. อ่านหนังสือที่มีประโยชน์	378	290	76.72
9. สวดมนต์ก่อนนอน	399	294	73.68
10. ทำสมาธิ 5 นาที	399	229	57.39
รวม			82.23

จากตารางที่ 4.4 พบว่าพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง เมื่อเทียบกับเป้าหมาย ปฏิบัติได้ สูงสุด ร้อยละ 96.37 รายการช่วยงานบ้านและโรงเรียน รองลงมา ร้อยละ 93.20 แต่งกายสุภาพ และร้อยละ 91.05 ตั้งแต่เช้าเก็บ ที่นอน รายการที่ปฏิบัติได้ต่ำสุด ร้อยละ 57.39 ได้แก่ ทำสมาธิ 5 นาที

ตารางที่ 4.5 ร้อยละพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่นักเรียนตั้งเป้าหมายไว้ 21 วัน และปฏิบัติได้ครบ

รายการพฤติกรรม	จำนวน นักเรียน	ปฏิบัติได้ครบ 21 วัน	
		จำนวนคน	ร้อยละ
1. ตื่นแต่เช้าเก็บที่นอน	21	6	28.57
2. แต่งกายสุภาพ	21	15	71.43
3. ช่วยงานบ้านและโรงเรียน	21	14	66.67
4. พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก	16	0	0.00
5. โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น	18	7	38.89
6. ยิ้มใส ๆ ไหวสวຍ ๆ	19	8	42.11
7. ประหยัดและอดออม	18	9	50.00
8. อ่านหนังสือที่มีประโยชน์	18	3	16.67
9. สวดมนต์ก่อนนอน	19	2	10.53
10. ทำสมาธิ 5 นาที	19	2	10.53

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ร้อยละพฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ครบ 21 วัน สูงสุด ร้อยละ 71.43 ได้แก่ แต่งกายสุภาพ รองลงมา ช่วยงานบ้านและโรงเรียน ร้อยละ 66.67 ประหยัดและอดออม ร้อยละ 50.00 รายการพฤติกรรมที่ไม่มีนักเรียนปฏิบัติได้ครบ 21 วัน ได้แก่ พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก ร้อยละ 0.00

4.3 ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

ผลการวิจัยตอนนี้ ประเมินจากพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งหมด 6 ด้าน รวมจำนวน 36 รายการ ประเมินโดยครูผู้สอน 5 คน ประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน 4 ระดับ ได้แก่ปรับปรุง (1) พอใช้ (2) ดี (3) และ ดีมาก (4) โดยนักเรียนกลุ่มควบคุม 1 ห้อง มีนักเรียน 23 คน และนักเรียนกลุ่มทดลอง 1 ห้อง มีนักเรียน 21 คน ดังนั้นผลการประเมินของกลุ่มควบคุม คือ 115 (5 คน x 23 คน) สำหรับจำนวนผลการประเมินของกลุ่มทดลอง คือ 105 (5 คน x 21 คน) ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตอนนี้ นำเสนอผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ในรูปแบบร้อยละและเปรียบเทียบ

ผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุมและตัวอย่างในกลุ่มทดลองในรูปแบบร้อยละ และการเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุมและกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มทดลองโดยใช้ t-test หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ค่าขนาดของผลต่าง (effect size) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียน
กลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบ

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนดูแลสภาพร่างกายของตนเองอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	16.52	29.57	37.39	16.52	2.54	0.958
	หลัง	0.00	16.52	31.30	52.17	3.36	0.752
2. นักเรียนกระตือรือร้นไปโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	12.17	30.43	33.91	23.48	2.69	0.968
	หลัง	0.00	11.30	32.17	56.52	3.45	0.691
3. นักเรียนเข้าแถวในการรับบริการต่าง ๆ	ก่อน	13.91	24.35	53.91	7.83	2.56	0.829
	หลัง	0.00	13.04	26.96	60.00	3.47	0.717
4. นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน	ก่อน	12.17	26.96	42.61	18.26	2.67	0.915
	หลัง	0.87	10.43	29.57	59.13	3.47	0.717
5. นักเรียนส่งการบ้านหรือรายงานได้ทันตามเวลาที่ครูกำหนด	ก่อน	20.00	40.00	35.65	4.35	2.24	0.823
	หลัง	0.87	18.26	42.61	38.26	3.18	0.756
6. นักเรียนอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	25.22	53.91	18.26	2.61	1.98	0.737
	หลัง	0.87	24.35	53.04	21.74	2.96	0.706
7. นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า	ก่อน	19.13	54.78	17.39	8.70	2.16	0.833
	หลัง	0.87	18.26	53.91	26.96	3.07	0.697
8. นักเรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง	ก่อน	17.39	35.65	35.65	11.30	2.41	0.907
	หลัง	0.87	14.78	36.52	47.83	3.31	0.754
9. นักเรียนตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	ก่อน	17.39	34.78	32.17	15.65	2.46	0.958
	หลัง	0.87	15.65	35.65	47.83	3.30	0.763
10. นักเรียนทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้อย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	18.26	33.91	35.65	12.17	2.42	0.927
	หลัง	0.87	17.39	34.78	46.96	3.28	0.779

จากตารางที่ 4.6 พบว่าผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านวินัยและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมใน 10 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.69 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 1.98 โดยส่วนใหญ่อยู่ระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 64-68 ส่วนหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.47 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.96 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นในระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 75-89

ตารางที่ 4.7 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้านซื่อสัตย์สุจริต

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติ กิจกรรมในเวลาเรียน	ก่อน	19.13	34.78	37.39	8.70	2.36	0.890
	หลัง	0.87	16.52	33.91	48.70	3.30	0.774
2. นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง	ก่อน	17.39	29.57	33.04	20.00	2.56	1.002
	หลัง	0.87	17.39	27.83	53.91	3.35	0.795
3. นักเรียนรักษากฎ กติกาในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น	ก่อน	16.52	26.96	35.65	20.87	2.61	0.997
	หลัง	0.87	15.65	28.70	54.78	3.37	0.778
4. นักเรียนพูดความจริง ไม่โกหก	ก่อน	10.43	33.04	47.83	8.70	2.56	0.797
	หลัง	0.00	7.83	36.52	55.65	3.48	0.640

จากตารางที่ 4.7 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมใน 4 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.61 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.36 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 62-81 ส่วนหลังการทดลองมีคะแนน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.48 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.30 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นในระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 82-92

ตารางที่ 4.8 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียนกลุ่มควบคุม
ด้านกตัญญู กตเวที

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนแสดงความเคารพต่อพ่อ แม่ ครู และผู้อาวุโส	ก่อน	12.17	28.70	31.30	27.83	2.75	0.999
	หลัง	0.00	11.30	29.57	59.13	3.48	0.693
2. นักเรียนเสนอตัวช่วยเหลืองาน ของครูอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	19.13	34.78	37.39	8.70	2.36	0.890
	หลัง	0.87	22.61	30.43	46.09	3.22	0.825
3. นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรม เบื้องต้นของศาสนาที่นับถือ	ก่อน	10.43	37.39	36.52	15.65	2.57	0.879
	หลัง	0.87	10.43	38.26	50.43	3.38	0.708
4. นักเรียนปฏิบัติตามในการตอบ แทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ	ก่อน	6.96	39.13	33.04	20.87	2.68	0.884
	หลัง	0.00	6.96	36.52	56.52	3.50	0.627
5. นักเรียนแสดงออกในการรักษา ศาสนา และพระมหากษัตริย์	ก่อน	6.09	40.00	37.39	16.52	2.64	0.829
	หลัง	0.87	5.22	43.48	50.43	3.43	0.637

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านกตัญญู กตเวที ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมใน 5 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.75 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.36 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 60-77 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.50 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.22 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นในระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 76-94

ตารางที่ 4.9 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียนกลุ่มควบคุม
ด้านเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนมีจิตใจโอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอไม่ เบียดเบียน ข่มเหงรังแกผู้อื่น	ก่อน	16.52	29.57	41.74	12.17	2.50	0.912
	หลัง	0.87	13.91	31.30	53.91	3.38	0.756

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
2. นักเรียนกล่าวให้กำลังใจ และ คำแนะนำเพื่อนในการปฏิบัติ กิจกรรมที่ครูกำหนด	ก่อน	15.65	36.52	39.13	8.70	2.41	0.857
	หลัง	0.00	13.91	34.78	51.30	3.37	0.719
3. นักเรียนพูดจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน	ก่อน	14.78	40.00	36.52	8.70	2.39	0.845
	หลัง	0.00	18.26	38.26	43.48	3.25	0.747
4. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น	ก่อน	15.65	34.78	40.87	8.70	2.43	0.859
	หลัง	0.87	12.17	37.39	49.57	3.36	0.728
5. นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นอย่าง สม่ำเสมอ	ก่อน	17.39	37.39	39.13	6.09	2.34	0.837
	หลัง	0.87	17.39	33.91	47.83	3.29	0.781
6. นักเรียนปฏิบัติตนเหมาะสม ตามกาลเทศะ และมารยาท ไทย	ก่อน	15.65	33.04	39.13	12.17	2.48	0.902
	หลัง	0.00	14.78	35.65	49.57	3.35	0.726

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมใน 6 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.50 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.34 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 72-77 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.38 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.25 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นในระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 82-87

ตารางที่ 4.10 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียนกลุ่มควบคุม
ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนนักเรียนมีการประหยัดและ อดออม	ก่อน	20.87	39.13	35.65	4.35	2.23	0.831
	หลัง	0.00	17.39	42.61	40.00	3.23	0.726

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
2. นักเรียนซ่อมแซมอุปกรณ์ นำกลับมาใช้ใหม่ เมื่อเกิดการชำรุด	ก่อน	20.00	45.22	21.74	13.04	2.28	0.932
	หลัง	0.00	24.35	40.00	35.65	3.11	0.770
3. นักเรียนเลือกซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์	ก่อน	15.65	42.61	31.30	10.43	2.37	0.872
	หลัง	0.00	16.52	42.61	40.87	3.24	0.721

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมใน 3 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.37 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.23 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 67-75 ส่วนหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.24 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.11 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น ระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 76-83

ตารางที่ 4.11 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนเตือนเพื่อนที่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ	ก่อน	18.26	40.87	28.70	12.17	2.35	0.918
	หลัง	0.00	18.26	39.13	42.61	3.24	0.744
2. นักเรียนรู้สึกผิดเมื่อทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	ก่อน	20.00	37.39	21.74	20.87	2.43	1.036
	หลัง	0.00	20.87	36.52	42.61	3.22	0.770
3. นักเรียนเก็บอุปกรณ์หลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง	ก่อน	13.04	43.48	33.91	9.57	2.40	0.836
	หลัง	0.00	13.91	46.09	40.00	3.26	0.689
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน	ก่อน	7.83	48.70	30.43	13.04	2.49	0.820
	หลัง	0.00	8.70	45.22	46.09	3.37	0.642

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
5. นักเรียนดักเตือนเพื่อนหรือแจ้งให้ครูทราบเมื่อพบเห็นผู้ที่ทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	ก่อน	20.87	38.26	26.09	14.78	2.35	0.974
	หลัง	0.00	20.87	38.26	40.87	3.20	0.763
6. นักเรียนมีส่วนร่วมและชี้แนะบุคคลอื่นให้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	ก่อน	21.74	39.13	26.09	13.04	2.30	0.957
	หลัง	0.00	20.00	40.00	40.00	3.20	0.752
7. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนรวม	ก่อน	16.52	41.74	35.65	6.09	2.31	0.820
	หลัง	0.00	16.52	40.00	43.48	3.27	0.729
8. นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด	ก่อน	9.57	34.78	20.87	34.78	2.81	1.025
	หลัง	0.00	10.43	35.65	53.91	3.43	0.677

จากตารางที่ 4.11 พบว่าผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมใน 8 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.81 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.30 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 59-79 ส่วนหลังการทดลองค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.43 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.20 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 79-91

ตารางที่ 4.12 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้านวินัยและความรับผิดชอบ

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	6.67	35.24	53.33	4.76	2.56	0.692
	หลัง	0.00	6.67	35.24	58.10	3.51	0.622
2. นักเรียนกระตือรือร้นไปโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	14.29	22.86	45.71	17.14	2.66	0.928
	หลัง	0.00	14.29	22.86	62.86	3.49	0.735

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
3. นักเรียนเข้าแถวในการรับบริการต่าง ๆ	ก่อน	7.62	39.05	43.81	9.52	2.55	0.772
	หลัง	0.00	7.62	39.05	53.33	3.46	0.636
4. นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน	ก่อน	4.76	29.52	52.38	13.33	2.74	0.747
	หลัง	0.00	3.81	30.48	65.71	3.62	0.561
5. นักเรียนส่งการบ้านหรือรายงานได้ทันตามเวลาที่ครูกำหนด	ก่อน	17.14	44.76	37.14	0.95	2.22	0.734
	หลัง	0.00	18.10	42.86	39.05	3.21	0.730
6. นักเรียนอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	21.90	58.10	19.05	0.95	1.99	0.672
	หลัง	0.00	22.86	58.10	19.05	2.96	0.649
7. นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า	ก่อน	21.90	53.33	20.00	4.76	2.08	0.781
	หลัง	0.00	22.86	53.33	23.81	3.01	0.686
8. นักเรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง	ก่อน	15.24	42.86	40.95	0.95	2.28	0.727
	หลัง	0.00	16.19	40.95	42.86	3.27	0.724
9. นักเรียนตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	ก่อน	15.24	40.95	32.38	11.43	2.40	0.884
	หลัง	0.00	16.19	40.00	43.81	3.28	0.727
10. นักเรียนทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้ได้อย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	14.29	49.52	34.29	1.90	2.24	0.714
	หลัง	0.00	13.33	51.43	35.24	3.22	0.665

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านวินัยและความรับผิดชอบก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองใน 10 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.74 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 1.99 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 67-89 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.62 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.96 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 77-96

ตารางที่ 4.13 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและ หลังของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้านซื่อสัตย์สุจริต

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ กิจกรรมในเวลาเรียน	ก่อน	16.19	49.52	30.48	3.81	2.22	0.759
	หลัง	0.00	17.14	44.76	38.10	3.21	0.716
2. นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง	ก่อน	18.10	37.14	39.05	5.71	2.32	0.838
	หลัง	0.00	16.19	37.14	46.67	3.30	0.735
3. นักเรียนรักษากฎ กติกาในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น	ก่อน	12.38	33.33	40.95	13.33	2.55	0.877
	หลัง	0.00	11.43	30.48	58.10	3.47	0.694
4. นักเรียนพูดความจริง ไม่โกหก	ก่อน	11.43	43.81	42.86	1.90	2.35	0.707
	หลัง	0.00	12.38	43.81	43.81	3.31	0.684

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมด้านซื่อสัตย์ สุจริต ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองใน 4 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.55 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.22 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 74-86 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.47 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.21 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 83-88

ตารางที่ 4.14 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูกตเวที

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครู และผู้อาวุโส	ก่อน	7.62	45.71	37.14	9.52	2.49	0.774
	หลัง	0.00	8.57	43.81	47.62	3.39	0.643
2. นักเรียนเสนอตัวช่วยเหลืองานของครูอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	9.52	52.38	35.24	2.86	2.31	0.684
	หลัง	0.00	6.67	53.33	40.00	3.33	0.599

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
3. นักเรียนปฏิบัติตามหลัก	ก่อน	3.81	54.29	33.33	8.57	2.47	0.708
ธรรมเนียมเบื้องต้นของศาสนาที่	หลัง	0.00	3.81	54.29	41.90	3.38	0.561
นับถือ							
4. นักเรียนปฏิบัติตามในการตอบ	ก่อน	0.95	54.29	38.10	6.67	2.50	0.637
แทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ	หลัง	0.00	0.95	53.33	45.71	3.45	0.519
5. นักเรียนแสดงออกในการรักชาติ	ก่อน	1.90	51.43	33.33	13.33	2.58	0.744
ศาสนาและพระมหากษัตริย์	หลัง	0.00	2.86	52.38	44.76	3.42	0.551

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านกตัญญูทศเวที ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองใน 5 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.58 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.31 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 83-92 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.45 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.33 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 91-99

ตารางที่ 4.15 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนมีจิตใจโอบอ้อมอารี	ก่อน	7.62	58.10	31.43	2.86	2.30	0.649
เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอไม่	หลัง	0.00	9.52	56.19	34.29	3.25	0.617
เบียดเบียน ช่มเหรงรังแกผู้อื่น							
2. นักเรียนกล่าวให้กำลังใจ และ	ก่อน	8.57	58.10	26.67	6.67	2.31	0.725
คำแนะนำเพื่อนในการปฏิบัติ	หลัง	0.00	9.52	56.19	34.29	3.25	0.617
กิจกรรมที่ครูกำหนด							
3. นักเรียนพูดจาสุภาพ ไพเราะ	ก่อน	11.43	54.29	32.38	1.90	2.25	0.676
อ่อนหวาน	หลัง	0.00	10.48	55.24	34.29	3.24	0.628

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
4. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น	ก่อน	15.24	51.43	25.71	7.62	2.26	0.809
	หลัง	0.00	10.48	56.19	33.33	3.23	0.624
5. นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ	ก่อน	13.33	55.24	29.52	1.90	2.20	0.685
	หลัง	0.00	15.24	53.33	31.43	3.16	0.667
6. นักเรียนปฏิบัติตนเหมาะสมตามกาลเทศะ และมารยาทไทย	ก่อน	18.10	46.67	29.52	5.71	2.23	0.812
	หลัง	0.00	16.19	47.62	36.19	3.20	0.699

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง ใน 6 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.31 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.20 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 76-89 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.25 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.16 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 85-90

ตารางที่ 4.16 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนนักเรียนมีการประหยัดและอดออม	ก่อน	19.05	53.33	20.00	7.62	2.16	0.822
	หลัง	0.00	18.10	51.43	30.48	3.12	0.689
2. นักเรียนซ่อมแซมอุปกรณ์ นำกลับมาใช้ใหม่ เมื่อเกิดการชำรุด	ก่อน	12.38	66.67	19.05	1.90	2.10	0.619
	หลัง	0.00	12.38	65.71	21.90	3.10	0.581
3. นักเรียนเลือกซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์	ก่อน	9.52	61.90	21.90	6.67	2.26	0.721
	หลัง	0.00	9.52	61.90	28.57	3.19	0.590

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองใน 3 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.26 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.10 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 73-86 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.19 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.10 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 82-90

ตารางที่ 4.17 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลัง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนเตือนเพื่อนที่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ	ก่อน	13.33	57.14	23.81	5.71	2.22	0.747
	หลัง	0.00	13.33	55.24	31.43	3.18	0.647
2. นักเรียนรู้สึกผิดเมื่อทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	ก่อน	12.38	53.33	27.62	6.67	2.29	0.769
	หลัง	0.00	12.38	55.24	32.38	3.20	0.642
3. นักเรียนเก็บอุปกรณ์หลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง	ก่อน	13.33	56.19	23.81	6.67	2.24	0.766
	หลัง	0.00	11.43	56.19	32.38	3.21	0.631
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน	ก่อน	11.43	60.00	20.00	8.57	2.26	0.772
	หลัง	0.00	12.38	59.05	28.57	3.16	0.622
5. นักเรียนตักเตือนเพื่อนหรือแจ้งให้ครูทราบเมื่อพบเห็นผู้ที่ทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	ก่อน	19.05	56.19	18.10	6.67	2.12	0.793
	หลัง	0.00	16.19	58.10	25.71	3.10	0.643
6. นักเรียนมีส่วนร่วมและชี้แนะบุคคลอื่นให้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	ก่อน	18.10	57.14	17.14	7.62	2.14	0.802
	หลัง	0.00	16.19	54.29	29.52	3.13	0.666
7. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนรวมอย่างรู้คุณค่า	ก่อน	13.33	61.90	20.00	4.76	2.16	0.709
	หลัง	0.00	14.29	59.05	26.67	3.12	0.631
8. นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด	ก่อน	7.62	58.10	16.19	18.10	2.45	0.877
	หลัง	0.00	7.62	58.10	34.29	3.27	0.593

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองใน 8 รายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.45 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.12 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ระหว่างร้อยละ 74-82 ส่วนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.27 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.10 โดยส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น ระดับ 3 และ 4 ระหว่างร้อยละ 84-92

ตารางที่ 4.18 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านวินัยและความรับผิดชอบ

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ส่วน		ส่วน		t	Sig
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน		
1. นักเรียนดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองอย่างสม่ำเสมอ	0.82	0.431	0.95	0.214	2.98	0.00*
2. นักเรียนกระตือรือร้นไปโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติอย่างสม่ำเสมอ	0.77	0.446	0.83	0.379	1.14	0.26
3. นักเรียนเข้าแถวในการรับบริการต่าง ๆ	0.91	0.312	0.90	0.295	-0.20	0.84
4. นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน	0.80	0.499	0.88	0.359	1.31	0.19
5. นักเรียนส่งการบ้านหรือรายงานได้ทันตามเวลาที่ครูกำหนด	0.94	0.305	0.99	0.170	1.56	0.12
6. นักเรียนอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ	0.97	0.246	0.97	0.167	-0.09	0.93
7. นักเรียนวางแผนการเรียนไว้ล่วงหน้า	0.91	0.312	0.93	0.374	0.44	0.66
8. นักเรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง	0.90	0.458	0.99	0.170	1.88	0.62
9. นักเรียนตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	0.84	0.470	0.88	0.331	0.60	0.55
10. นักเรียนทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้ได้อย่างสม่ำเสมอ	0.86	0.437	0.98	0.277	2.46	0.02*

- หมายเหตุ. 1. ผลต่างก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง
2. * หมายถึงผลต่างก่อนและหลังของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้านวินัยและความรับผิดชอบใน 10 รายการ เพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในข้อที่ 1 และ 10

ตารางที่ 4.19 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านซื่อสัตย์สุจริต

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ส่วน		ส่วน		t	Sig
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน		
1. นักเรียนกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติ กิจกรรมในเวลาเรียน	0.95	0.436	0.99	3.25	0.83	0.41
2. นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง	0.79	0.438	0.98	0.339	3.46	0.00*
3. นักเรียนรักษากฎ กติกาในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น	0.77	0.501	0.91	0.419	2.40	0.02*
4. นักเรียนพูดความจริง ไม่โกหก	0.93	0.368	0.96	0.308	0.68	0.49

- หมายเหตุ. 1. ผลต่างก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง
2. * หมายถึงผลต่างก่อนและหลังของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ระดับของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านซื่อสัตย์สุจริต ใน 4 รายการ เพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในข้อที่ 2 และ 3

ตารางที่ 4.20 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียน กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูกตเวที

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ส่วน		ส่วน		t	Sig
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบน		
	มาตรฐาน	มาตรฐาน	มาตรฐาน	มาตรฐาน		
1. นักเรียนแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครู และผู้อาวุโส	0.73	0.551	0.90	0.380	2.75	0.01*
2. นักเรียนเสนอตัวช่วยเหลืองานของครู อย่างสม่ำเสมอ	0.86	0.395	1.02	0.339	3.17	0.00*
3. นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรม เบื้องต้นของศาสนาที่นับถือ	0.81	0.457	0.91	0.314	2.01	0.05*
4. นักเรียนปฏิบัติตามในการตอบแทน บุญคุณของผู้มีพระคุณ	0.82	0.451	0.94	0.305	2.44	0.02*
5. นักเรียนแสดงออกในการรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	0.79	0.487	0.84	0.370	0.81	0.42

หมายเหตุ. 1. ผลต่างก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. * หมายถึงผลต่างก่อนและหลังของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ระดับของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้านกตัญญูใน 5 รายการ เพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในข้อที่ 1, 2, 3 และ 4

ตารางที่ 4.21 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านเมตตากรุณาโอปอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ส่วน		ส่วน		t	Sig
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน		
1. นักเรียนมีจิตใจโอปอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอไม่เบียดเบียน ช่มเหรงรังแกผู้อื่น	0.89	0.414	0.95	0.255	1.40	0.16
2. นักเรียนกล่าวให้กำลังใจ และคำแนะนำเพื่อนในการปฏิบัติกิจกรรมที่ครูกำหนด	0.97	0.438	0.93	0.347	-0.60	0.55
3. นักเรียนพูดจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน	0.86	0.475	0.99	0.325	2.34	0.02*
4. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น	0.93	0.413	0.97	0.379	0.77	0.45
5. นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ	0.95	0.475	0.96	0.308	0.26	0.79
6. นักเรียนปฏิบัติตนเหมาะสมตามกาลเทศะ และมารยาทไทย	0.87	0.538	0.97	0.426	1.56	0.12

หมายเหตุ. 1. ผลต่างก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. * หมายถึงผลต่างก่อนและหลังของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ระดับของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ใน 6 รายการ เพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในข้อที่ 3

ตารางที่ 4.22 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านประหัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ส่วน		ส่วน		t	Sig
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบน		
	มาตรฐาน	มาตรฐาน	มาตรฐาน	มาตรฐาน		
1. นักเรียนนักเรียนมีการประหัดและอดออม	0.99	0.512	0.96	0.390	-0.47	0.64
2. นักเรียนซ่อมแซมอุปกรณ์ นำกลับมาใช้ใหม่ เมื่อเกิดการชำรุด	0.83	0.475	0.99	0.353	2.84	0.00*
3. นักเรียนเลือกซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์	0.88	0.442	0.93	0.347	1.03	0.30

- หมายเหตุ. 1. ผลต่างก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง
2. * หมายถึงผลต่างก่อนและหลังของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ระดับของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมกลุ่มทดลอง ด้านประหัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ใน 3 รายการมีเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในข้อที่ 2

ตารางที่ 4.23 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียน
กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	t	Sig
		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		
1. นักเรียนเตือนเพื่อนที่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ	0.90	0.466	0.96	0.365	1.18	0.24
2. นักเรียนรู้สึกผิดเมื่อทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	0.78	0.543	0.91	0.395	2.07	0.04*
3. นักเรียนเก็บอุปกรณ์หลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง	0.86	0.475	0.97	0.426	1.82	0.07
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน	0.89	0.491	0.90	0.405	0.29	0.77
5. นักเรียนตักเตือนเพื่อนหรือแจ้งให้ครูทราบเมื่อพบเห็นผู้ที่ทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	0.85	0.482	0.97	0.426	1.95	0.05*
6. นักเรียนมีส่วนร่วมและชี้แนะบุคคลอื่นให้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	0.90	0.536	0.99	0.404	1.49	0.14
7. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนรวมอย่างรู้คุณค่า	0.96	0.427	0.96	0.390	0.1	0.92
8. นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด	0.63	0.537	0.82	0.533	2.67	0.00*

หมายเหตุ. 1. ผลต่างก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. * หมายถึงผลต่างก่อนและหลังของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ระดับของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมใน 8 รายการเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในข้อที่ 2, 5 และ 8

ตารางที่ 4.24 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองในภาพรวม

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	t	Sig
		เบี่ยงเบนมาตรฐาน		เบี่ยงเบนมาตรฐาน		
1. ด้านวินัยและความรับผิดชอบ	8.73	2.284	9.30	1.647	2.15	0.03*
2. ด้านซื่อสัตย์สุจริต	3.43	1.101	3.85	0.841	3.14	0.00*
3. ด้านกตัญญูกตเวที	4.01	1.678	4.62	1.138	3.18	0.00*
4. ด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว	5.46	1.574	5.78	1.038	1.80	0.07
5. ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	2.70	0.701	2.89	0.751	1.85	0.07
6. ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	6.76	2.101	7.50	2.001	2.67	0.00*
7. ผลต่างในภาพรวม (ทั้งหมด 36 ข้อ)	31.10	7.712	33.93	6.058	3.05	0.00*

หมายเหตุ. * หมายถึงผลต่างก่อนและหลังของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมในทุกด้าน แต่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านวินัยและความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูกตเวที ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และในภาพรวม

ตารางที่ 4.25 ขนาดของความแตกต่าง (Effect Size) ของระดับพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นหลังการทดลอง
ของนักเรียนกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ขนาดของความ แตกต่าง
1. ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของ กลุ่มทดลอง	33.93	6.058	0.411
2. ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของ กลุ่มควบคุม	31.10	7.712	

จากตารางที่ 4.25 พบว่าขนาดของความแตกต่างของระดับพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นหลังการทดลอง
ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีค่าเท่ากับ 0.411 เมื่อใช้ค่าเฉลี่ยของผลต่างระดับพฤติกรรม
คุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง ลบด้วยกลุ่มควบคุม แล้วหารด้วยส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง (Posavac & Carey, 2003, p. 159) โดย
คำนวณตามสูตร ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{effect size} &= \frac{\text{mean}_1 - \text{mean}_2}{S} \\
 &= \frac{33.93 - 31.10}{(6.058 + 7.712)/2} \\
 &= \frac{2.83}{6.885} \\
 &= 0.411
 \end{aligned}$$

ขนาดของความแตกต่างมีค่าเท่ากับ 0.411 ซึ่งใกล้เคียงกับค่ามัธยฐาน 0.44 ตามการศึกษา
ของ ลิปเซย์ และวิลสัน (Lipsey & Wilson, 1993) แสดงความแตกต่างมีขนาดปานกลาง

4.4 ความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักเรียน

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ซึ่งมีการบันทึกเพิ่มเติมจากแบบบันทึกการควบคุมตนเองของนักเรียนพบว่า

4.4.1 การฝึกพฤติกรรมด้านการพูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก ที่นักเรียนบันทึกข้อคิดเห็นจำนวน 9 คน ดังนี้

4.4.1.1 นักเรียนจำนวน 4 คน บันทึกเกี่ยวกับการพูดแต่ความจริงไม่พูดโกหกกว่าเป็นเรื่องยากมากเป็นไปไม่ได้ และไม่มีใครทำได้ แต่นักเรียน 1 คน บันทึกว่า ไม่ได้พูดโกหกเพราะเป็นวันเสาร์ไปเลี้ยงวัวเลยไม่ได้พูดโกหก

4.4.1.2 สาเหตุที่ทำให้พูดโกหกนักเรียน 3 คน บันทึกว่าเพื่อนชวนโม้ และมีบางอย่างมารบกวน ส่วนอีก 1 คนบันทึกว่า ไปเล่นเกมแต่โกหกแม่ว่าไปทำการบ้าน มีนักเรียนบันทึกเหตุผลของการพูดโกหกไว้หลายกรณี เช่น “เพื่อน โม้กับเรา เราทนไม่ไหวจึงโม้ไปจนจบชั่วโมง” “ในบางวันชีวิตเราก็จำเป็นต้องโกหก เพื่อปกป้องคนอื่น เดือนสตคนอื่น ผมจึงจำเป็นต้องโกหก”

4.4.1.3 นักเรียนที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจฝึกการไม่พูดโกหก ในที่สุดจะฝึกได้สำเร็จ โดยมีนักเรียน 2 คน ได้แก่ เด็กหญิง ก บันทึกผลต่อเนื่อง ดังนี้

“การที่เราพยายามไม่พูดโกหกบ้างทั้งวันมันยากมาก และเป็นไปไม่ได้”

“การที่พูดแต่ความจริงทั้งวันคงเป็นไปไม่ได้”

“อันอื่นทำง่ายแต่การพูดความจริงไม่พูดโกหกยากมากเลย”

“พยายามแล้ว แต่มีบางสิ่งบางอย่างมาล่อลวงเลยทำไม่สำเร็จ”

“พยายามแล้วแต่ก็ทำไม่สำเร็จ เพราะมีบางสิ่งมาชวนทำให้ไม่พูดความจริงออกไป”

“อันอื่นหนูว่ามันทำง่ายมากเลย แต่การพูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก หนูว่าไม่มีใครสามารถทำได้หรอกค่ะ เพราะมันยากและมันมีหลายอย่างมาล่อลวงไม่พูดความจริง และสิ่งนี้ต้องมีทุกคนที่พูดโกหกบ้างเล็กน้อย”

“วันนี้หนูคิดว่าจะไม่พูดโกหกแต่ลืมตัวผลอพุดออกไปโดยไม่ได้ตั้งใจ”

ในที่สุดวันที่ 9 ของการฝึก เด็กหญิง ก ก็บันทึกผลการฝึกพูดแต่ความจริงไม่พูดโกหกว่าสามารถปฏิบัติได้จริง และปฏิบัติต่อเนื่อง ส่วน เด็กหญิง ข บันทึกดังนี้

“พยายามก็ครั้งก็ทำไม่ได้ แต่รู้สึกพูดโกหกน้อยลง”

“พูดโกหกน้อยลง แต่ก็พยายาม”

“มันติดอยู่ที่ว่ามีคนมาล่อลวงพูดโกหกไป”

“มีคนมาชวนคุย เลยพูดโกหกจนได้”

“เหมือนเดิมทำไมทำไมไม่ได้ล่ะ”

“พยายามแล้วที่จะไม่พูดโกหกแต่ทำไมไม่ได้”

“ทำได้แล้วค่ะ”

การปฏิบัติได้จริงของเด็กหญิง ข สามารถควบคุมตนเองให้พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหกได้ในวันที่ 10 และปฏิบัติได้จริงต่อเนื่อง ส่วนบทบาทของครูได้บันทึกให้กำลังใจนักเรียนทุกวัน เช่น พยายามอีกนิดจะทำได้ พยายามใหม่ ทำบ่อย ๆ เดียวก็ทำได้เอง พยายามทำให้ดีที่สุดเพื่อจะเกิดผลดีต่อเรา และเมื่อนักเรียนปฏิบัติได้จริงตามเป้าหมาย ครูเสริมแรงโดยการบันทึกว่าดีและดีมาก

4.4.2 การฝึกพฤติกรรมด้านการทำสมาธิ 5 นาที มีนักเรียนบันทึกข้อคิดเห็น จำนวน 8 คน บันทึกความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกทำสมาธิ โดยนักเรียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่ไม่ได้ฝึกทำสมาธิเพราะคู่วินอดิกทำให้ลึ้มและไม่เคยทำเป็นประจำมาก่อน และนักเรียนบางส่วนบันทึกว่าทำสมาธิได้ไม่ถึง 5 นาที เพราะเหตุผลต่าง ๆ เช่น ง่วงนอน ปวดหลัง เป็นต้น มีกรณี เด็กหญิง ค ที่บันทึกแสดงให้เห็นพัฒนาการของการฝึกทำสมาธิ ตั้งแต่วันแรกของการฝึก และสามารถทำได้ในวันที่ 19 ของการฝึก จึงสามารถปฏิบัติได้โดยได้บันทึกไว้ดังนี้

“ทำสมาธิไม่ถึง 1 นาที วันต่อไปจะทำให้ได้มากกว่านี้”

“นั่งสมาธิไม่ได้เพราะนั่งแล้วง่วงนอน วันต่อไปจะนั่งให้ได้ และจะมีความอดทน”

“นั่งสมาธิได้แค่ 2 นาที เพราะเจ็บหลัง วันต่อไปจะทำให้ดีที่สุดค่ะ”

“ทำสมาธิได้แค่ 3 นาที วันต่อไปจะทำสำเร็จค่ะ”

“ทำสมาธิได้แค่ 3 นาที เพราะปวดหลัง”

“ในที่สุดก็ทำได้ทุกอย่าง ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น”

ส่วนกรณี เด็กหญิง ง บันทึกไว้ตั้งแต่วันแรกของการฝึกถึงวันที่ 10 ของการฝึก ดังนี้

“สวดมนต์ทำได้แค่คนเดียว ได้แต่แผ่เมตตา ทำสมาธิยังไม่ได้”

“ทำสมาธิได้แค่ไม่กี่นาทีไม่ถึง 5 นาที ก็ง่วงนอนเลยนอน”

“พยายามนั่งสมาธิแล้ว แต่ทำไมไม่ได้ แค่ไม่กี่นาที”

“ทำสมาธิไม่ได้สักที”

“ทำสมาธิได้ 3 นาที

“วันนี้ทำสมาธิและสวดมนต์ได้แล้วดีใจมาก”

4.4.3 ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการทำแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองที่นักเรียนต้องทำทุกวันมีนักเรียนบันทึกความคิดเห็น 3 คน ดังนี้

กรณีเด็กชาย ง มีความสงสัยและไม่เข้าใจว่าทำไมต้องต้องบันทึก แต่ก็ทำทุกวันจนกระทั่งวันที่ 9 ของการฝึกนักเรียนจึงมีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ของการบันทึก และมีความมุ่งมั่นที่จะทำต่อไป ซึ่งนักเรียนได้บันทึกไว้ ดังนี้

“ผมไม่รู้ว่า ผมจะทำแบบบันทึกนี้ไปทำไม ใครช่วยบอกผมหน่อยสิครับ”

“ถึงวันนี้ผมก็ยังไม่เข้าใจอยู่ดีว่าแบบบันทึกนี้ทำไปทำไม เพื่อส่งครูหรือ แล้วมีประโยชน์อะไรที่ต้องทำ”

“วันนี้ผมเข้าใจแล้วว่า แบบทดสอบนี้มีประโยชน์อะไรบ้าง ผมจะทำให้เสร็จครับ”

ซึ่งกรณี เด็กชาย ง มีครู 2 คนบันทึกความเห็นไว้ดังนี้

“การบันทึกจะทำให้เรารู้จักการใช้ชีวิตมากขึ้น”

“แบบบันทึกเป็นการฝึกควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น”

4.4.4 การแผ่ขยายพฤติกรรม จากบันทึกความคิดเห็นของนักเรียนพบว่า มีการแผ่ขยาย (generalization) ในพฤติกรรมอื่น ๆ ดังกรณี นักเรียน 4 คน บันทึกไว้ ดังนี้

“วันนี้ทำได้เกือบครบแล้ว การเชื่อนี้มีประโยชน์มากมาย ได้ฝึกการมีความรับผิดชอบ ในหน้าที่การงานรวมถึงกิจวัตรประจำวันมากยิ่งขึ้น และก็ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของพ่อแม่ด้วย”

“ฮ่า ๆ วันนี้ทำได้ 7 อย่างแล้วได้ประโยชน์มากมาย และได้มีความรับผิดชอบ”

“ช่วยทำให้มีความรับผิดชอบ และทำให้มีพฤติกรรมและวินัยมากขึ้น”

“ช่วยทำให้เตือนความจำ ในการที่เราทำความดีไว้ และการมีมารยาทมากขึ้น”

“ช่วยทำให้เราได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลายอย่างได้ดี และทำให้มีพฤติกรรมดีขึ้น”

“ทำให้เราเป็นเด็กที่เรียบร้อย และเป็นเด็กดีของพ่อแม่”

“หลับคิดจนไม่ได้อ่านหนังสือ วันต่อไปจะทำการบ้านให้เร็ว และตรงต่อเวลา”

“เฮ้! ทำตามเป้าหมายได้ครบทุกข้อ ดีใจจังเลย ขอให้ทำได้แบบนี้ทั้งวันเถอะ เป็นคนดีแน่”

4.4.5 นักเรียนส่วนใหญ่มีบันทึกการเสริมแรง และจงใจตนเองให้มีความมุ่งมั่นในการฝึก เช่น สูดยอดเลขวันนี้ ดีมาก เจ๋ง เยี่ยม ไม่มีข้อบกพร่อง เฮ้! ดีใจจังทำตามเป้าหมายได้ครบ นอกจากนี้มีนักเรียนบางคนจะบันทึกแสดงพัฒนาการของตนเองในแต่ละวัน เช่น กรณี เด็กชาย จ บันทึกไว้ ดังนี้

“ทำได้ดีครับ ผมจะพยายาม”

“ผมเริ่มดีขึ้น”

“ดีขึ้นมากทีเดียวครับ”

“ผมเริ่มทำดีขึ้นเรื่อย ๆ ครับ”

“ผมจะพยายามให้ดีขึ้นต่อไป”

“ผมจะทำดีให้ถึงที่สุด”

ในทำนองเดียวกัน เด็กหญิง ข ก็บันทึกไว้ ดังนี้

“ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น”

“ความสำเร็จมาเยือนแล้วค่ะ”

ในขณะที่เดียวกันมีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่กระทำพฤติกรรมตามเป้าหมายได้แล้ว วันต่อมาทำไม่ได้ ดังกรณี เด็กชาย ช บันทึกไว้ดังนี้

“วันนี้ดีมาก เหลืออีก 5 ข้อ ยังปฏิบัติไม่ได้”

“ดีมาก เหลืออีก 2 ข้อ ต้องทำให้ได้”

“สุดยอดเลยวันนี้”

“วันนี้แยจ้จ”

“ทำไม่ได้อีกแล้ว เหลืออีกข้อเดียว”

“เฮ้! ทำได้แล้ว”

นอกจากนี้ยังมีนักเรียน (6 คน) บันทึกว่าตั้งใจทำ นักเรียน 1 คน บันทึกว่า สนุกมาก และอีก 1 คน ที่บันทึกความคิดเห็นว่าชอบมากทุกวัน ตั้งแต่วันที่ 1 ถึงวันที่ 21 ของการฝึกควบคุมตนเอง

4.5 ผลการติดตามประเมินผลหลังการทดลอง

หลังการทดลอง 2 เดือน ผู้วิจัยได้ติดตามประเมินผลการทำความดีเบื้องต้นของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติความดีเบื้องต้นใน 3 ระดับได้แก่ ไม่ปฏิบัติเลย (0) ปฏิบัติเป็นครั้งคราว (1) และปฏิบัติเกือบตลอดเวลา (2) ผลการติดตามประเมินผลรายละเอียดตามตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 ร้อยละของการทำความดีเบื้องต้นของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการทดลองสองเดือน

รายการพฤติกรรม	จำนวนคน	ร้อยละการปฏิบัติจริง		
		0	1	2
1. ดินแต่เช้าเก็บที่นอน	21	4.76	23.81	71.43
2. แต่งกายสุภาพ	21	0.00	14.29	85.71
3. ช่วยงานบ้านและโรงเรียน	21	0.00	19.05	80.95
4. พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก	21	9.52	90.48	0.00
5. โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น	21	4.76	61.90	33.33
6. ยิ้มใส ๆ ไหว้สวย ๆ	21	9.52	28.57	61.90
7. ประหยัดและอดออม	21	4.76	38.10	57.14
8. อ่านหนังสือที่มีประโยชน์	21	0.00	85.71	14.29
9. สวดมนต์ก่อนนอน	21	14.29	42.86	42.86
10. ทำสมาธิ 5 นาที	21	19.05	80.95	0.00

จากตารางที่ 4.26 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติพฤติกรรมการทำความดีเบื้องต้น โดยมีการปฏิบัติเกือบตลอดเวลาสูงสุด ในรายการแต่งกายสุภาพ คิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมา ได้แก่ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.95 และดินแต่เช้าเก็บที่นอน ร้อยละ 71.43

นอกจากนี้ นักเรียนได้บันทึกเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม ซึ่งสามารถสรุปข้อคิดเห็นเพิ่มเติมได้ว่า นักเรียน จำนวน 6 คน มีความเห็นว่า จะพยายามทำเป็นประจำให้ดีที่สุด และจะทำทุกวัน และนักเรียนจำนวน 2 คน มีความเห็นว่า ดีมาก ๆ และนักเรียนที่ระบุว่าชีวิตเปลี่ยนไป ดีขึ้นมาก จำนวน 2 คน หลังการทดลอง 2 เดือน ผู้วิจัยได้ติดตามและประเมินผลพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยให้ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรมของนักเรียนใน 4 ระดับ ได้แก่ ปรับปรุง (1) พอใช้ (2) ดี (3) และ ดีมาก (4) ผลการประเมินนำเสนอตามตารางที่ 4.27-4.39

ตารางที่ 4.27 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียน
กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านวินัยและความรับผิดชอบ

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองอย่างสม่ำเสมอ	ควบคุม	1.45	42.03	53.62	2.90	2.58	0.579
	ทดลอง	0.00	0.00	7.94	92.06	3.92	0.272
2. นักเรียนกระตือรือร้นไปโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติอย่างสม่ำเสมอ	ควบคุม	1.45	43.48	49.28	5.80	2.59	0.626
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
	ควบคุม	5.80	34.78	53.62	5.80	2.59	0.693
3. นักเรียนเข้าแถวในการรับบริการต่าง ๆ	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
4. นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน	ควบคุม	2.90	31.88	62.32	2.90	2.65	0.590
	ทดลอง	0.00	0.00	7.94	92.06	3.92	0.272
5. นักเรียนส่งการบ้านหรือรายงานได้ทันตามเวลาที่ครูกำหนด	ควบคุม	1.45	46.38	50.72	1.45	2.52	0.559
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.317
6. นักเรียนอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ	ควบคุม	1.45	49.28	47.83	1.45	2.49	0.559
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
	ควบคุม	0.00	50.72	46.38	2.90	2.52	0.559
7. นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า	ทดลอง	0.00	0.00	12.70	87.30	3.87	0.336
8. นักเรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง	ควบคุม	2.90	44.93	50.72	1.45	2.51	0.585
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
9. นักเรียนตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	ควบคุม	2.90	46.38	46.38	4.35	2.52	0.633
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
10. นักเรียนทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้อย่างสม่ำเสมอ	ควบคุม	2.90	43.48	50.72	2.90	2.54	0.608
	ทดลอง	0.00	0.00	12.70	87.30	3.87	0.336

หมายเหตุ. 1. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง 2 เดือน น้อยกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

2. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มทดลองหลังการทดลอง 2 เดือน มากกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

จากตารางที่ 4.27 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมหลังการทดลองสองเดือนด้านวินัยและความรับผิดชอบ ของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.92 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.87 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 4 ร้อยละ 87-92 ส่วนนักเรียนกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.65 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.49 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ร้อยละ 92-97

ตารางที่ 4.28 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมในเวลาเรียน	ควบคุม	1.45	52.17	44.93	1.45	2.46	0.558
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.317
2. นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง	ควบคุม	0.00	36.23	56.52	7.25	2.71	0.597
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
3. นักเรียนรักษากฎ กติกาในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น	ควบคุม	1.45	33.33	60.87	4.35	2.68	0.581
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
4. นักเรียนพูดความจริง ไม่โกหก	ควบคุม	0.00	39.13	53.62	7.25	2.68	0.606
	ทดลอง	0.00	0.00	7.94	92.06	3.92	0.272

- หมายเหตุ.** 1. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง 2 เดือน ต่ำกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม
2. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มทดลองหลังการทดลอง 2 เดือน สูงกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

จากตารางที่ 4.28 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมหลังการทดลองสองเดือน ด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.92 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.89 โดยส่วนใหญ่

อยู่ในระดับ 4 ร้อยละ 89-92 ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.71 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.46 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ร้อยละ 93-97

ตารางที่ 4.29 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือนของนักเรียน กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูทดเวท

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนแสดงความเคารพต่อพ่อ	ควบคุม	2.90	43.48	44.93	8.70	2.59	0.693
แม่ ครู และผู้อาวุโส	ทดลอง	0.00	0.00	7.94	92.06	3.92	0.272
2. นักเรียนเสนอตัวช่วยเหลืองาน	ควบคุม	0.00	44.93	52.17	2.90	2.58	0.553
ของครูอย่างสม่ำเสมอ	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.88	3.89	0.317
3. นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรม	ควบคุม	0.00	39.13	53.62	7.25	2.68	0.606
เบื้องต้นของศาสนาที่นับถือ	ทดลอง	0.00	0.00	7.94	92.06	3.92	0.272
4. นักเรียนปฏิบัติตามในการตอบ	ควบคุม	0.00	30.43	62.32	7.25	2.77	0.573
แทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
5. นักเรียนแสดงออกในการรักชาติ	ควบคุม	0.00	49.28	46.38	4.35	2.55	0.582
ศาสนา และพระมหากษัตริย์	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.88	3.89	0.317

หมายเหตุ. 1. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง 2 เดือน น้อยกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

2. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มทดลองหลังการทดลอง 2 เดือน มากกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

จากตารางที่ 4.29 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมหลังการทดลองสองเดือน ด้านกตัญญูทดเวทของนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.92 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.89 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 4 ร้อยละ 89-92 ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.77 และค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.55 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ร้อยละ 88-97

ตารางที่ 4.30 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียน
กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนมีจิตใจโอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอ ไม่เบียดเบียน ช่มเหรงรังแกผู้อื่น	ควบคุม	0.00	34.78	59.42	5.80	2.71	0.571
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
2. นักเรียนกล่าวให้กำลังใจ และคำแนะนำเพื่อนในการปฏิบัติกิจกรรมที่ครูกำหนด	ควบคุม	0.00	39.13	57.97	2.90	2.64	0.542
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.317
3. นักเรียนพูดจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน	ควบคุม	1.45	49.28	46.38	2.90	2.51	0.585
	ทดลอง	0.00	0.00	12.70	87.30	3.87	0.336
4. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น	ควบคุม	0.00	46.38	47.83	5.80	2.59	0.602
	ทดลอง	0.00	0.00	12.90	87.10	3.87	0.338
5. นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ	ควบคุม	1.45	36.23	57.97	4.35	2.65	0.590
	ทดลอง	0.00	0.00	15.87	84.12	3.84	0.368
6. นักเรียนปฏิบัติตนเหมาะสมตามกาลเทศะ และมารยาทไทย	ควบคุม	1.45	43.48	53.62	1.45	2.55	0.557
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.313

หมายเหตุ. 1. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง 2 เดือน น้อยกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

2. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มทดลองหลังการทดลอง 2 เดือน มากกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

จากตารางที่ 4.30 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมหลังการทดลองสองเดือน ด้านเมตตา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัวของนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.90 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.84 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 4 ร้อยละ 84-91 ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.71 และค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.51 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ร้อยละ 94-97

ตารางที่ 4.31 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียน
กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนนักเรียนมีการประหยัด และ อดออม	ควบคุม	1.45	50.72	43.48	4.35	2.51	0.609
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.317
2. นักเรียนซ่อมแซมอุปกรณ์ นำกลับมา ใช้ใหม่ เมื่อเกิดการชำรุด	ควบคุม	2.90	46.38	46.38	4.35	2.52	0.633
	ทดลอง	0.00	0.00	15.87	84.13	3.84	0.368
3. นักเรียนเลือกซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์	ควบคุม	0.00	39.13	56.52	4.35	2.65	0.564
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.317

หมายเหตุ. 1. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง 2 เดือน น้อยกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

2. ระดับคุณภาพของนักเรียนของกลุ่มทดลองหลังการทดลอง 2 เดือน มากกว่าหลังการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดยการทดสอบ paired t-test ในทุกพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม

จากตารางที่ 4.31 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมหลังการทดลองสองเดือน ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าของนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.89 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.84 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 4 ร้อยละ 84-89 ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.65 และค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.51 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ร้อยละ 93-96

ตารางที่ 4.32 ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียน
กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

รายการประเมิน	ระดับ	ร้อยละระดับคุณภาพ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		1	2	3	4		
1. นักเรียนเตือนเพื่อนที่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ	ควบคุม	2.90	47.83	42.03	7.25	2.54	0.677
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.317
2. นักเรียนรู้สึกผิดเมื่อทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	ควบคุม	0.00	40.58	53.62	5.80	2.65	0.590
	ทดลอง	0.00	0.00	14.29	85.71	3.86	0.353
3. นักเรียนเก็บอุปกรณ์หลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง	ควบคุม	2.90	46.38	50.72	0.00	2.48	0.559
	ทดลอง	0.00	0.00	7.94	92.06	3.92	0.272
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน	ควบคุม	1.45	43.48	52.17	2.90	2.57	0.581
	ทดลอง	0.00	0.00	11.11	88.89	3.89	0.317
5. นักเรียนตักเตือนเพื่อนหรือแจ้งให้ครูทราบเมื่อพบเห็นผู้ที่ทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	ควบคุม	2.90	49.28	46.38	1.45	2.46	0.584
	ทดลอง	0.00	0.00	9.52	90.48	3.90	0.296
6. นักเรียนมีส่วนร่วมและชี้แนะบุคคลอื่นให้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	ควบคุม	4.35	50.72	43.48	1.45	2.42	0.604
	ทดลอง	0.00	0.00	7.94	92.06	3.92	0.272
7. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สิน	ควบคุม	2.90	46.38	50.72	0.00	2.48	0.559
	ทดลอง	0.00	0.00	6.35	93.65	3.94	0.246
8. นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด	ควบคุม	4.41	41.18	52.94	1.47	2.51	0.611
	ทดลอง	0.00	0.00	1.59	98.41	3.98	0.126

จากตารางที่ 4.32 พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมหลังการทดลองสองเดือน ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.98 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.86 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 4 ร้อยละ 86-98 ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.65 และค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.42 โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 และ 3 ร้อยละ 90-97

ตารางที่ 4.33 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านวินัยและความรับผิดชอบ

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	t	Sig
		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		
1. นักเรียนดูแลสภาพร่างกายของตนเองอย่างสม่ำเสมอ	-0.71	0.517	0.57	0.588	13.24	0.00
2. นักเรียนกระตือรือร้นไปโรงเรียนก่อนเวลาเช้าแถวเคารพธงชาติอย่างสม่ำเสมอ	-0.75	0.579	0.65	0.744	12.02	0.00
3. นักเรียนเข้าแถวในการรับบริการต่าง ๆ	-0.80	0.698	0.51	0.619	11.32	0.00
4. นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน	-0.75	0.715	0.43	0.530	10.70	0.00
5. นักเรียนส่งการบ้านหรือรายงานได้ทันตามเวลาที่ครูกำหนด	-0.65	0.744	0.57	0.640	10.08	0.00
6. นักเรียนอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ	-0.48	0.699	0.89	0.625	11.86	0.00
7. นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า	-0.55	0.676	0.89	0.625	12.71	0.00
8. นักเรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง	-0.74	0.816	0.65	0.676	10.60	0.00
9. นักเรียนตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	-0.72	0.639	0.68	0.692	12.15	0.00
10. นักเรียนทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้ได้อย่างสม่ำเสมอ	-0.68	0.831	0.63	0.630	10.18	0.00

หมายเหตุ. 1. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test ในทุกพฤติกรรม

จากตารางที่ 4.33 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของกลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบใน 10 รายการ ลดลงทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.34 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านซื่อสัตย์สุจริต

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	Sig
1. นักเรียนกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติ กิจกรรมในเวลาเรียน	-0.75	0.755	0.70	0.638	11.87	0.00
2. นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง	-0.55	0.631	0.75	0.671	11.44	0.00
3. นักเรียนรักษากฎ กติกาในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น	-0.57	0.717	0.63	0.655	10.01	0.00
4. นักเรียนพูดความจริง ไม่โกหก	-0.71	0.644	0.67	0.672	12.02	0.00

หมายเหตุ. 1. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test ในทุกพฤติกรรม

จากตารางที่ 4.34 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของกลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบใน 4 รายการ ลดลงทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.35 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านกตัญญูทดแทน

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ส่วน		ส่วน		t	Sig
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน		
1. นักเรียนแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครู และผู้อาวุโส	-0.80	0.677	0.60	0.636	12.22	0.00
2. นักเรียนเสนอตัวช่วยเหลืองานของครูอย่างสม่ำเสมอ	-0.62	0.750	0.59	0.586	10.27	0.00
3. นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่นับถือ	-0.67	0.852	0.57	0.588	9.79	0.00
4. นักเรียนปฏิบัติตามในการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ	-0.68	0.606	0.48	0.503	11.87	0.00
5. นักเรียนแสดงออกในการรักษา ศาสนา และพระมหากษัตริย์	-0.83	0.685	0.52	0.592	12.06	0.00

หมายเหตุ. 1. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test ในทุกพฤติกรรม

จากตารางที่ 4.35 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของกลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบใน 5 รายการ ลดลงทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.36 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านเมตตากรุณาโอปอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	Sig
1. นักเรียนมีจิตใจโอปอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอไม่เบียดเบียน ช่มเหล่งแก่ผู้อื่น	-0.61	0.712	0.73	0.627	12.42	0.00
2. นักเรียนกล่าวให้กำลังใจ และคำแนะนำเพื่อนในการปฏิบัติกิจกรรมที่ครูกำหนด	-0.65	0.682	0.73	0.601	12.30	0.00
3. นักเรียนพูดจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน	-0.70	0.734	0.63	0.655	10.95	0.00
4. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น	-0.72	0.705	0.71	0.750	11.37	0.00
5. นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ	-0.59	0.754	0.78	0.659	11.09	0.00
6. นักเรียนปฏิบัติตนเหมาะสมตามกาลเทศะ และมารยาทไทย	-0.72	0.705	0.83	0.661	13.00	0.00

หมายเหตุ. 1. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test ในทุกพฤติกรรม

จากตารางที่ 4.36 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของกลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบใน 6 รายการ ลดลงทุกรายการ

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.37 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านประหัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ส่วน		ส่วน		t	Sig
	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	เบี่ยงเบนมาตรฐาน		
1. นักเรียนนักเรียนมีการประหัดและอดออม	-0.61	0.623	0.87	0.635	13.52	0.00
2. นักเรียนซ่อมแซมอุปกรณ์ นำกลับมาใช้ใหม่ เมื่อเกิดการชำรุด	-0.51	0.720	0.79	0.572	11.54	0.00
3. นักเรียนเลือกซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์	-0.54	0.632	0.76	0.560	12.51	0.00

หมายเหตุ. 1. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test ในทุกพฤติกรรม

จากตารางที่ 4.37 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของกลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบใน 3 รายการ ลดลงทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.38 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	Sig
1. นักเรียนเดือนเพื่อนที่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ	-0.59	0.792	0.84	0.601	11.79	0.00
2. นักเรียนรู้สึกผิดเมื่อทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	-0.49	0.740	0.76	0.689	10.05	0.00
3. นักเรียนเก็บอุปกรณ์หลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง	-0.72	0.705	0.81	0.644	13.02	0.00
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน	-0.72	0.684	0.86	0.564	14.55	0.00
5. นักเรียนดักเตือนเพื่อนหรือแจ้งให้ครูทราบเมื่อพบเห็นผู้ที่ทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย	-0.64	0.618	0.92	0.630	14.34	0.00
6. นักเรียนมีส่วนร่วมและชี้แนะบุคคลอื่นให้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	-0.70	0.792	0.90	0.615	13.03	0.00
7. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนรวมอย่างรู้คุณค่า	-0.71	0.597	0.94	0.592	15.89	0.00
8. นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด	-0.87	0.746	0.81	0.592	14.24	0.00

หมายเหตุ. 1. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย paired t-test ในทุกพฤติกรรม ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test ในทุกพฤติกรรม

จากตารางที่ 4.38 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของกลุ่มควบคุม ด้านวินัยและความรับผิดชอบใน 8 รายการ ลดลงทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมทุกรายการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.39 ผลต่างของระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หลังการทดลองทันทีและหลังการทดลองสองเดือน ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองในภาพรวม

รายการประเมิน	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t-test	
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	t	Sig
		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		เบี่ยงเบน มาตรฐาน		
1. ด้านวินัยและความรับผิดชอบ	-6.84	4.347	6.48	4.892	16.47	0.00
2. ด้านซื่อสัตย์สุจริต	-2.58	1.951	2.75	2.207	14.72	0.00
3. ด้านกตัญญูทวาที	-3.59	2.681	2.76	2.367	14.38	0.00
4. ด้านเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว	-4.00	2.995	4.41	2.938	16.27	0.00
5. ด้านประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	-1.65	1.391	2.43	1.542	15.98	0.00
6. ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	-5.45	3.466	6.84	3.686	19.74	0.00
7. ผลต่างในภาพรวม (ทั้งหมด 36 ข้อ)	-24.12	13.819	25.67	15.154	19.74	0.00

หมายเหตุ. ผลต่างหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนในกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ที่ α เท่ากับ 0.05 โดย independent samples t-test ในทุกด้าน

จากตารางที่ 4.39 พบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 2 เดือนของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในภาพรวม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

5.1.1.1 นักเรียนกลุ่มควบคุม 23 คน ประกอบด้วย นักเรียน ชาย 15 คนคิดเป็นร้อยละ 65.22 หญิง 8 คนคิดเป็นร้อยละ 34.78 มีอายุระหว่าง 13-15 ปี

5.1.1.2 นักเรียนกลุ่มทดลอง 21 คน ประกอบด้วย นักเรียน ชาย 10 คนคิดเป็นร้อยละ 47.62 หญิง 11 คนคิดเป็นร้อยละ 52.38 มีอายุระหว่าง 12-17 ปี

5.1.2 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ของนักเรียนมีความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีผลการควบคุมตนเอง 21 วัน ตามรูปแบบ ดังนี้ นักเรียนร้อยละ 61.90 เลือกเป้าหมายในการทำควมดีครบ 10 รายการ โดยมีรายการที่นักเรียนเลือกร้อยละ 100 จำนวน 3 รายการ ได้แก่ ตั้งแต่เช้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน ส่วนรายการที่นักเรียนเลือกน้อยที่สุดได้แก่ พูดความจริงไม่พูดโกหก ร้อยละ 80.95 รองลงมาได้แก่ ประหยัดและอดออม ร้อยละ 76.19 นักเรียนสามารถปฏิบัติพฤติกรรมได้จริงทุกพฤติกรรม โดยสูงสุดร้อยละ 96.37 ช่วยงานบ้านและโรงเรียน รองลงมาร้อยละ 93.20 แต่งกายสุภาพ และร้อยละ 91.05 ตั้งแต่เช้าเก็บที่นอน สำหรับพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติได้ครบ 21 วัน ได้แก่ แต่งกายสุภาพ ร้อยละ 71.43 ช่วยงานบ้านและโรงเรียน ร้อยละ 66.67 ประหยัดและอดออม ร้อยละ 50.00 ส่วนพฤติกรรมที่นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ครบ 21 วัน ได้แก่ พูดความจริง ไม่พูดโกหก

นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียน (4 คน) ระบุว่า การพูดความจริงไม่พูดโกหก เป็นเรื่องยากมาก นักเรียน (6 คน) ลืมทำสมาธิเพราะง่วง นอนดึก ไม่คุ้นเคย แต่มี นักเรียน (2 คน) ใช้เวลา 9-10 วัน ในการฝึกควบคุมตนเองจนบรรลุผล การพูดความจริงไม่พูดโกหก ทั้งที่เห็นว่าเป็นเรื่องยากเป็นไปได้ และไม่มีใครทำได้ นักเรียน (3 คน) เห็นว่าการทำแบบบันทึกการควบคุมพฤติกรรมมีประโยชน์ และนักเรียน (4 คน) เกิดการแผ่ขยายพฤติกรรม (generalization) ในด้านความรับผิดชอบ วินัย ความอดทน ตรงต่อเวลา และการเป็นคนดี

5.1.3 เปรียบเทียบผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองพบว่า

5.1.3.1 ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) วินัยและความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว (5) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ (6) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5.1.3.2 ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) วินัยและความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว (5) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ (6) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย

5.1.3.3 ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติถึง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวินัยและความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูกตเวที และประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยโดยมีขนาดของความแตกต่าง (effect size) เท่ากับ 0.41 ซึ่งเป็นขนาดปานกลาง

หลังการทดลองสองเดือนจากการติดตามประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจการปฏิบัติความดีเบื้องต้นของนักเรียน กลุ่มทดลองพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติพฤติกรรมความดีเบื้องต้น โดยมีการปฏิบัติเกือบตลอดเวลาสูงสุดในรายการแต่งกายสุภาพคิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมาได้แก่ ช่วยงานบ้านและโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 80.95 และตื่นแต่เช้าเก็บที่นอนคิดเป็นร้อยละ 71.43 ส่วนผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลองสองเดือนเมื่อเปรียบเทียบกับระดับพฤติกรรมหลังการทดลองทันทีพบว่าระดับพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ระดับพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มควบคุมลดลงทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนได้บันทึกข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากแบบสอบถามสรุปได้ว่า นักเรียนจำนวน 6 คน มีความเห็นว่าจะพยายามทำเป็นประจำให้ดีที่สุดและจะทำทุกวัน นักเรียน 2 คน มีความเห็นว่า ดีมาก ๆ และนักเรียนอีก 2 คน ที่ระบุว่าชีวิตเปลี่ยนไปและดีขึ้นมาก

5.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

5.2.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ของนักเรียน ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.2.1.1 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน มีความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยนักเรียนกลุ่มทดลองสามารถปฏิบัติพฤติกรรมได้จริงทุกพฤติกรรมโดยมีนักเรียนร้อยละ 61.90 ตั้งเป้าหมายในการทำความดีเบื้องต้นครบทั้ง 10 รายการ และมีรายการที่นักเรียนเลือกมากที่สุด ร้อยละ 100 ถึง 3 รายการ ได้แก่ ดินแต่เช้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน ส่วนรายการที่นักเรียนเลือกน้อยที่สุด ได้แก่ พูดความจริงไม่พูดโกหก คิดเป็นร้อยละ 76.19 สำหรับพฤติกรรมที่นักเรียนเรียนปฏิบัติได้ครบ 21 วัน ได้แก่ แต่งกายสุภาพ ร้อยละ 71.43 ช่วยงานบ้านและโรงเรียน ร้อยละ 66.67 ประหยัดและอดออม ร้อยละ 50.00

สำหรับนักเรียนที่เลือกเป้าหมายต่ำที่สุด 6 รายการ จำนวน 2 คน พบว่า สามารถปฏิบัติได้จริงตามเป้าหมายถึงร้อยละ 96.03 และร้อยละ 90.47 แสดงให้เห็นว่านักเรียนตั้งใจกำหนดเป้าหมายเฉพาะพฤติกรรมที่สามารถทำได้จริง นอกจากนี้ ยังบันทึกเพิ่มเติมว่า

“ให้ออกกำลังกายด้วยก็คงดี”

แสดงว่ารายการความดีเบื้องต้นที่กำหนดไว้อาจจะไม่ครอบคลุมตามความสนใจของนักเรียน อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์บันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียนทั้ง 2 คน พบว่าถึงแม้จะตั้งเป้าหมายพฤติกรรมแค่ 6 ข้อ แต่ในการปฏิบัติจริง นักเรียนมีการปฏิบัติจริงมากกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้

นอกจากนี้รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ยังเป็นการกำหนดกิจวัตรให้นักเรียนปฏิบัติทุกวันด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมนักเรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจในการควบคุมตนเองของนักเรียน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนบทบาทของครูจากการว่ากล่าวสั่งสอนเป็นการอำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ เป็นบทบาทของครูที่แตกต่างจากสภาพปัญหาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จากผลการศึกษาของ ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2550) ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะว่ากล่าวสั่งสอนแทรกในเวลาสอน หรือเวลาที่เห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยครูไม่มีแผนการสอนที่ชัดเจน ส่วนนักเรียนมีทรรษนะว่า ครูที่พูดเรื่องเหล่านี้ เป็นคนเซซ จุกจิก จีบ้น ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน มีความเหมาะสมต่อครูในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

นอกจากนั้น ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน (ธีระพร อูวรรณโณ และปรีชา วิหคโต, 2548ก, หน้า 323-326) ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ทางครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน และชุมชน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตามผลการทดลองที่ให้นักเรียนทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ 10 รายการ แต่ส่งผลให้นักเรียนมีระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น ทำให้นักเรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียนและเป็นคนดีของสังคม

5.2.1.2 ภาพลักษณ์ของคนดีและพฤติกรรมเป้าหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนกลุ่มทดลองได้สร้างภาพลักษณ์ของคนดีไว้ในจิตใจ ได้แก่ ภาพลักษณ์ของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และเป็นคนดีของสังคมเป็นเวลา 21 วัน ตามทฤษฎีการสร้างนิสัยของ มอลต์ (Maltz, 1969) ซึ่งการควบคุมตนเองโดยใช้ภาพลักษณ์ของคนดีดังกล่าว จึงเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนกระทำพฤติกรรมของคนดีได้อย่างหลากหลายโดย มอลต์ มีความเชื่อว่า การกระทำ ความรู้สึกพฤติกรรม ตลอดจนความสามารถของคน จะสอดคล้องกับภาพลักษณ์ในจิตใจ ดังนั้น ภาพลักษณ์ของคนดี ดังกล่าวนอกจากจะทำให้ปฏิบัติความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายแล้วยังมีผลทำให้เกิดการแผ่ขยาย (generalization) ไปในพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมตามผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า นักเรียน (4 คน) เกิดการขยายพฤติกรรมไปในด้านความรับผิดชอบ วินัย ความอดทน ตรงต่อเวลา และการเป็นคนดี ซึ่งการแผ่ขยายพฤติกรรมนั้นเป็นเป้าหมายระดับสูงของการปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้องกับสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2549, หน้า 353) ที่ระบุว่า การควบคุมตนเองจัดเป็นวิธีการหนึ่งของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นอกจากนี้การเลือกเป้าหมายพฤติกรรมความดีเบื้องต้นเป็นเวลา 21 วัน ยังเป็นการเพิ่มให้แรงผลักดันของภาพลักษณ์มีความเข้มข้นจึงเป็นพลังผลักดันให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนทดลอง และมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้ง ๆ ที่ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมมากกว่ากลุ่มทดลองเกือบทุกรายการ และมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญถึง 4 รายการ

สำหรับพฤติกรรมเป้าหมายที่ใช้ในการฝึกควบคุมตนเองทั้ง 10 รายการล้วนเป็นพฤติกรรมของคนดีทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เสาวนิจ รัตนวิจิตร นิจอนันตชัย (2547, หน้า 199-207) พบว่าลักษณะของคนซื่อสัตย์จะเป็นคนดี หมายความว่า นอกจากจะซื่อสัตย์แล้วยังมีคุณธรรมจริยธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น เอื้ออาทร ใจกว้าง อภัยเสียไมตรีดี พฤติกรรมความดีได้หลายด้าน นอกจากนี้ภาพลักษณ์คนดียังหมายถึง ความคิด ความเชื่อ ความเก่ง ความดี การที่นักเรียนเลือกเป้าหมายที่จะพูดความจริงไม่พูดโกหก เพราะนักเรียนมีความเชื่อว่าการพูดความจริงเป็นพฤติกรรมของคนดี แต่จากข้อค้นพบครั้งนี้ นักเรียน (4 คน) มีความคิดว่าการพูดความจริงเป็นเรื่องยาก

ไม่มีใครสามารถทำได้ แต่เมื่อพยายามฝึกไปเรื่อย ๆ ทุกวัน ในที่สุด นักเรียนก็สามารถทำได้ในวันที่ 9-10 ของการฝึก แสดงให้เห็นถึงพลังจากแรงผลักดันของภาพลักษณ์คนดีและพลังการควบคุมตนเอง เพื่อบรรลุเป้าหมายพฤติกรรม ทำให้ปฏิบัติได้จริง

การใช้ภาพลักษณ์ของคนดีและเป้าหมายพฤติกรรมเป็นเป้าหมายในการควบคุมตนเองจนเกิดการแผ่ขยายพฤติกรรมไปในคุณธรรมจริยธรรมอื่น ๆ นั้น เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงผลักดัน 2 แรง ได้แก่ แรงดันจากภาพลักษณ์ของคนดี และแรงผลักดันจากการควบคุมตนเองให้บรรลุเป้าหมาย พฤติกรรมเป็นแรงผลักดันที่มีพลังเพิ่มขึ้นของแรง 2 แรง จึงส่งผลให้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมาก ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่า ความเป็นคนดี และการควบคุมตนเองเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่มีความสำคัญที่จำเป็นต้องเน้นให้มาก ให้เป็นจุดเด่น จุดนำ ตามหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มีการแยกเป็น 2 ส่วน (โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิศา คุสกุล, 2550, หน้า 13) ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรมหลักและคุณธรรมจริยธรรมรอง และจากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมตามหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552ก) ได้กำหนดคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตลอดหลักสูตร ซึ่งใช้เวลาเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นเวลา 12 ปี โดยกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ (1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) มีวินัย (4) ใฝ่เรียนรู้ (5) อยู่อย่างพอเพียง (6) มุ่งมั่นในการทำงาน (7) รักความเป็นไทย และ (8) มีจิตสาธารณะ ซึ่งในการปฏิบัติโรงเรียนให้ความสำคัญในระดับเดียวกันหมดทุกด้าน และจำเป็นต้องสร้างเสริมในระดับที่เท่าเทียมกัน จึงทำให้สภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนจากการศึกษาของ ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2550) พบว่าโรงเรียนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่นักเรียนทั้ง 2 ระดับ มีช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมีพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมที่ต่างกัน จึงควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการตามช่วงอายุ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2544)

5.2.1.3 พฤติกรรมความดีเบื้องต้น

พฤติกรรมความดีเบื้องต้น 10 รายการ ได้แก่ (1) ตื่นนอนแต่เช้าเก็บที่นอน (2) แต่งกายสุภาพ (3) ช่วยเหลืองานบ้านและโรงเรียน (4) พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก (5) โอบอ้อมอารีไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น (6) ยิ้มใส ๆ ไหว้สวຍ ๆ (7) ประหยัดและอดออม (8) อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ (9) สวดมนต์ก่อนนอน (10) ทำสมาธิ 5 นาที เป็นการทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ แต่ต้องทำตลอดเวลา เพราะกำหนดกิจกรรมไว้ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองทุกคน นอกจากจะมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการควบคุมตนเองเหมือนกันแล้วทุกคนยังเป็นบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน และชักนำให้กระทำพฤติกรรมเป้าหมาย ตามที่ดูเดือน

พันธุมนาวิน (2550) ได้ศึกษาพบว่านักเรียนที่อยู่ในสถานการณ์ในโรงเรียนที่เอื้ออำนวย เป็นผู้ที่มีความประพฤติ ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ วินัย มากกว่านักเรียนที่มีสถานการณ์ตรงข้ามและนักเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อม ที่มีการรับรู้ การสนับสนุนส่งเสริมจากครู เป็นสภาพที่เอื้ออำนวย ทำให้ นักเรียนมีพฤติกรรมรับผิดชอบมาก

นอกจากนี้ความดีเบื้องต้นทั้ง 10 รายการ ดังกล่าว ยังเป็นพฤติกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติเป็นกิจวัตรในชีวิตประจำวัน ซึ่งหากปฏิบัติทุกวันจนเป็นอัตโนมัติก็จะเรียกว่า เป็นนิสัย จากผลการศึกษา พบว่านักเรียนเลือกเป้าหมายพฤติกรรมในรายการ ตั้งแต่เข้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน สูงสุดร้อยละ 100 รายการที่นักเรียนเลือกต่ำสุด คือ พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก มีนักเรียนเลือกร้อยละ 76.16 ส่วนรายการที่ปฏิบัติได้ครบ 21 วัน สูงสุด ได้แก่ แต่งกายสุภาพ ร้อยละ 71.43 ส่วนพูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก ไม่มีนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ครบ 21 วัน นอกจากนี้โดยภาพรวมแล้วพบว่านักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงทุกพฤติกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายพฤติกรรม ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติได้จริงในระดับสูงร้อยละ 82 พฤติกรรมความดีเบื้องต้นที่ปฏิบัติได้จริง ดังกล่าว จึงส่งผลให้ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองและมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่เป็นระเบียบวินัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สมอาจ วงษ์ขมทอง และคณะ (2546) ที่ศึกษาคูณลักษณะและวิธีการเรียนรู้ของคนญี่ปุ่น พบว่าคุณลักษณะที่สำคัญของคนญี่ปุ่น ได้รับหล่อหลอมมาตั้งแต่ในครอบครัว ในสถาบันการศึกษาและในที่ทำงาน โดยหน้าที่สำคัญของครอบครัวญี่ปุ่น คือ การฝึกสุชนนิสัยของเด็ก การฝึกให้ลูกรู้รับผิดชอบ ดูแลตัวเอง เช่น การล้างหน้า การแปรงฟัน อาบน้ำอย่างถูกวิธี ฝึกการจับถ้ำย การสวมเสื้อผ้า รองเท้า การล้างมือ บ้วนปาก มารยาทในการรับประทานอาหาร การใช้ตะเกียบ การใช้ช้อนส้อม การรับประทานอาหาร อย่างสมดุล การตื่นนอนและการนอนให้เป็นเวลา นอกจากนี้ครอบครัวญี่ปุ่นยังเน้นการอบรมเรื่อง การทักทาย ปราศรัย การแสดงความขอบคุณจนรวมถึงการรู้จักสมาคมกับเพื่อนฝูงและผู้อื่น การเคารพผู้สูงวัย และครูบาอาจารย์ ความมีน้ำใจเมตตา มีความจริงใจ และความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับนิสัย และฝึกให้เด็กมีสมาธิในการทำงาน ที่สำคัญ คือ ห้ามก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ซึ่งการหล่อหลอมคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้คนญี่ปุ่นมีวินัย และมีความอดทน แม้อยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก เป็นเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิถล่มญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2554 ในทำนองเดียวกันไฮคิลลา-ฮอร์น (2009) ได้ศึกษาคูณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศฟินแลนด์ พบว่าครอบครัวเป็นผู้ฝึกบุตรธิดาให้เป็นคนซื่อสัตย์ อย่างแท้จริง มีวินัยในตนเองและรับผิดชอบต่อภาระทำของตน เด็กเล็กจะได้ฝึกความรับผิดชอบเริ่มจากบริหารเงินค่าขนมรายสัปดาห์ การตัดสินใจ

เลือกซื้อเสื้อผ้า เด็กจะได้รับการฝึกวินัยในตนเองอย่างเข้มงวด เช่น การอนุญาตให้ซื้อขนมหวานได้ สัปดาห์ละหนึ่งครั้ง โดยปกติผู้ปกครองจะกันบุตรธิดาไม่ให้ดูโทรทัศน์ และเล่นเกมคอมพิวเตอร์ โดยผู้ปกครองจะอ่านหนังสือให้ฟังแทน หรือการพาไปทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น วาดน้ำ เล่นสกี ฝึก ลูกเสือหรือเนตรนารี หรือไปเรียนดนตรี เด็กทุกคนจะได้รับบัตรห้องสมุด เมื่อเริ่มอ่านหนังสือได้และ จะมีการกระตุ้นให้เด็กไปแผนกหนังสือในห้องสมุดสาธารณะ ซึ่งมีอยู่ในทุกเมือง ชานเมือง และ หมู่บ้าน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนของฟินแลนด์มีผลการประเมิน PISA 2009 ตามโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติในประเทศสมาชิก OECD และประเทศที่ร่วมโครงการ ทั้งหมด (PISA) ในการประเมินปี ค.ศ. 2009 (โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2553) ด้านการอ่านเป็นอันดับ 3 ด้านวิทยาศาสตร์เป็นอันดับ 2 ส่วน ด้านคณิตศาสตร์อยู่ในกลุ่ม 10 บน สรุปว่าการเลี้ยงดูบุตรธิดาแบบเข้มงวดด้านระเบียบวินัยของ ครอบครัวฟินแลนด์ ส่งผลให้นักเรียนฟินแลนด์นอกจากจะมีคุณธรรมจริยธรรมสูงแล้วยังมีผลการ ประเมิน PISA 2009 ในระดับสูง ในขณะที่วัดกันผลการศึกษาของ สุมารี และคณะ (Sumari et al., 2010) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยการ สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูง จำนวน 20 คน ในประเทศมาเลเซีย ผล การศึกษาพบเฉพาะปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ไม่พบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมเป็นประเด็นที่ควรพิจารณาถึงบทบาทของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลานที่ มุ่งผลสำเร็จทางด้านวิชาการด้านเดียว อาจทำให้บกพร่องในด้านคุณธรรมจริยธรรม

การจัดระเบียบในการดำเนินชีวิต และในกิจวัตรประจำวันของญี่ปุ่นและฟินแลนด์ ดังกล่าวข้างต้น เป็นภาพสะท้อนให้เห็นบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ บุตรหลาน สำหรับกรณีของประเทศไทย บ้าน วัด และโรงเรียน หรือ บวร เป็นสถาบันที่มีบทบาท ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมร่วมกันมาอย่างยาวนาน แต่สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ เปลี่ยนแปลงทำให้วิถีชีวิตที่เคยปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้สภาพการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนจากการศึกษาของ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2550) พบว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมภายในครอบครัวมีการทำได้บ้าง แต่ขาดแนวทางหรือวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน อุปสรรคสำคัญ ของการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือ ผู้ปกครอง และชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการกำหนดคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารและครูหลายโรงเรียนมี ทัศนคติว่า ปัญหาของนักเรียนมาจากผู้ปกครองไม่ดูแลเอาใจใส่บุตรหลานบางครอบครัวให้แต่เงิน แก่บุตรหลาน แต่ไม่เคยให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตรหลาน

5.2.1.4 กระบวนการควบคุมตนเอง 3 ขั้นตอน

กระบวนการควบคุมตนเอง 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) สร้างภาพลักษณ์ของคนที่ไว้ในจิตใจ แล้วเลือกเป้าหมายพฤติกรรมทำความดี (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล เป็นกระบวนการที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ทำให้นำไปสู่การปฏิบัติได้ง่ายซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นในลักษณะเดียวกันว่ามีความเข้าใจ ทำได้ง่ายและจะตั้งใจทำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน และพฤติกรรมเป้าหมายก็เป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้ง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน บางพฤติกรรมนักเรียนปฏิบัติอยู่แล้วแต่เพิ่มการปฏิบัติอย่างเข้มข้นในช่วงทดลอง 21 วัน

อีกเหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะขั้นตอนทั้ง 3 ขั้นตอนมีลักษณะเป็นกระบวนการที่นักเรียนปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องแม้ในพฤติกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้แล้วก็ยังกลับมาเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติในวันรุ่งขึ้น ทำให้นักเรียนปฏิบัติได้ทุกวัน จนเป็นนิสัยซึ่งเป็นไปตามที่พระภิกษุวชิรคุณ (2553) ได้กล่าวว่า นิสัยเกิดจากการปฏิบัติซ้ำ ๆ ซึ่งอาจเป็น การคิด การพูด การกระทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จนเกิดความเคย-คุ้น-ชิน จนติดฝังใจเป็นนิสัยที่ดี ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าเป้าหมายพฤติกรรมความดีเบื้องต้นทั้ง 10 รายการ นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงต่อเนื่องทุกวัน เมื่อครบ 21 วัน แล้วพบว่า ทุกรายการมีการปฏิบัติได้จริงมากกว่าร้อยละ 50 รายการที่ปฏิบัติได้จริงสูงสุด ร้อยละ 96.37 ได้แก่ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน รายการปฏิบัติได้ต่ำสุด ร้อยละ 57.39 ได้แก่ การทำสมาธิ 5 นาที ซึ่ง นักเรียน (8 คน) ให้เหตุผลว่า นอนดึก ลืม แต่บางส่วนทำได้ 1-4 นาที ส่วนรายการที่นักเรียนมีความเห็นว่าปฏิบัติได้ยาก ได้แก่ การพูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก ปฏิบัติได้ร้อยละ 76.46 เมื่ออธิบายตามทฤษฎีการสร้างนิสัยภายใน 21 วัน ของ มอลต์ (Maltz, 1969) กระบวนการ 3 ขั้นตอน ช่วยให้ภาพลักษณ์และเป้าหมายพฤติกรรมในจิตใจยังคงอยู่ เมื่อภาพลักษณ์และเป้าหมายยังคงอยู่ในจิตใจ การกระทำพฤติกรรมจะสอดคล้องกับภาพลักษณ์ ดังนั้น กรณีนักเรียนที่ลืมทำสมาธิ อาจเป็นเพราะกระบวนการ 3 ขั้นตอน สะดุด เช่น ไม่ได้สร้างภาพลักษณ์และเป้าหมายพฤติกรรมหรือไม่ได้ตรวจสอบตัวเองว่ากระทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย หรือยัง และอาจยังไม่ได้ประเมินผลการปฏิบัติของตนเอง อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่นักเรียนสามารถเริ่มต้นใหม่ได้ทุกเวลาที่นักเรียนต้องการ

การสังเกตพฤติกรรมของตนเอง และบันทึกผลการปฏิบัติจริงในขั้นตอนของการประเมินผล เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จนทำให้ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมาก ซึ่ง กูเทลลา (Cautela, 1971, อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2549, หน้า 338) ได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ว่าการบันทึกพฤติกรรมของตนเองนั้น เมื่อผู้บันทึกได้เห็นข้อมูลของตนเองบันทึก ก็อาจจะพูดกับตนเองภายในใจว่า เราเป็นคนดี หรือ เราทำได้ตามเป้าหมายนะ ซึ่งการพูดเช่นนั้น อาจเป็นการเสริมแรง การกระทำพฤติกรรมก็ได้

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าว จากการบันทึกข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของนักเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะเดียวกัน เช่น ทำได้แล้วนะ เหลืออีก 3 ข้อ ต้องทำให้ได้ ทำได้ดีมาก ทำไมทำไม่ได้ เป็นต้น นอกจากนี้การบันทึกพฤติกรรมจะมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากขึ้น ถ้าพฤติกรรมเป้าหมายนั้นเป็นพฤติกรรมที่กระทำได้ง่าย เห็นได้ชัดเจน จากการวิจัยของ พิค็อก, โลแมน และริคาร์ด (Peacock, Lyman & Rickard, 1978, อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2549, หน้า 340) ที่ศึกษากับเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ 9 คน อายุระหว่าง 12-14 ปี โดยให้เด็กเหล่านี้บันทึกพฤติกรรม การทำความสะอาดห้องนอนของตนเอง พบว่าจำนวนงานที่ทำได้ง่าย ๆ (การวางของให้ถูกที่ ไม่มีของวางอยู่บนเตียงนอน) บันทึกในระดับสูง ขณะที่จำนวนงานที่ทำได้ยาก (การปูเตียงเรียบร้อย พับเสื้อผ้าไว้อย่างดี) กลับลดลงอยู่ในระดับเดิม เป็นไปตามผลการวิจัยครั้งนี้ที่ออกแบบพฤติกรรมความดีเบื้องต้น เป็นพฤติกรรมที่ทำได้ง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน และผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่บันทึกความเห็นในลักษณะเดียวกันว่าเป็นเรื่องง่ายและตั้งใจทำ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจึงมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.2.1.5 องค์ประกอบที่มีประสิทธิภาพของรูปแบบ ผู้วิจัยได้จัดทำรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพปัญหาของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สภาพปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา สรุปได้ว่า นักเรียนมีปัญหาไม่มีเอกภาพในพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ไม่สามารถคงพฤติกรรมได้ทั้งต่อหน้าและลับหลังครู โดยสาเหตุสำคัญของปัญหา พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมภายนอก (heteronomous morality) หรือคุณธรรมจริยธรรมตามข้อบังคับ (morality constraint) ขาดการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมภายใน (autonomous morality) ผู้วิจัยจึงคิดหานวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมภายใน และจากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนพบว่า การควบคุมตนเองเป็นเทคนิคในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในขั้นสูง ที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา และยังพบว่าเป้าหมายสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คือ การพัฒนาให้นักเรียนสามารถกระทำพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมจนเป็นนิสัย ผู้วิจัยจึงประยุกต์แนวคิดจากทฤษฎีการสร้างนิสัยภายใน 21 วัน ของ มอลต์ (Maltz, 1969) แล้วจัดทำเป็นรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ซึ่งเป็นรูปแบบที่เน้นให้นักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเป้าหมายพฤติกรรมด้วยตนเอง และนักเรียนต้องเป็นผู้ตรวจสอบควบคุมตัวเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามความสมัครใจ รวมทั้งการให้นักเรียนประเมินผลและบันทึกผล การปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ผลการทดลองใช้รูปแบบจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติพฤติกรรมได้ตามเป้าหมาย และยังมีผลต่อพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จึงสรุปได้ว่า เป็นรูปแบบที่มีลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่

สามารถเป็นไปได้ และใช้เวลาไม่มาก แต่มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างคุ้มค่า สรุปได้ว่า เป็นรูปแบบที่มีองค์ประกอบสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของนลินี ทวีสิน (2549) ที่วิจัยรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนการพัฒนาอย่างชัดเจนและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม

5.2.2 เปรียบเทียบผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่มีการฝึกควบคุมตนเอง 21 วัน ตามรูปแบบกับนักเรียนที่ไม่มีการฝึก

5.2.2.1 ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) วินัยและความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว (5) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ (6) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยที่การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ซึ่งทำการทดลองในสนาม (field experiment) เป็นการวิจัยที่เกือบจะเรียกว่า เป็นวิธีธรรมชาติ (naturalistic method) (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2550, หน้า 7) เพียงแต่ผู้วิจัยเสริมวิธีการใหม่ ได้แก่ รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน เปรียบเทียบกับวิธีการปกติที่โรงเรียนทำอยู่ เพื่อศึกษาว่าผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่ได้รับการฝึกตามรูปแบบดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้ฝึกหรือไม่ เป็นการทดลองที่นักเรียนทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน เรียนกับครูชุดเดียวกัน ดังนั้น การที่ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงอาจเป็นผลมาจากนักเรียนกลุ่มควบคุมมีโอกาสได้รับอิทธิพลจากรูปแบบการฝึกควบคุมตนเอง 21 วัน เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ซึ่งเรียนรู้และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนเดียวกัน รวมทั้งการอยู่ร่วมกันในครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนกลุ่มควบคุมมีโอกาสรับรู้กิจกรรมและวิธีการฝึกควบคุมตนเองด้วยเช่นกัน จึงส่งผลให้ระดับพฤติกรรม หลังการทดลองของกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.2.2 ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน และเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านวินัยและความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูกตเวที ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน แสดงว่ารูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างมาก เพราะระดับพฤติกรรมคุณธรรม

จริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้ง ๆ ที่ก่อนการทดลองกลุ่มควบคุมมีระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมมากกว่ากลุ่มทดลองเกือบทุกข้อ และมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถึง 4 ข้อ ใน 36 ข้อ เมื่อเปรียบเทียบขนาดของความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า มีขนาดของความแตกต่างเท่ากับ 0.411 ซึ่งเป็นความแตกต่างขนาดปานกลาง ซึ่งขนาดความแตกต่างที่ได้จากการทดลอง อาจเป็นค่าไม่สูงมากนัก ทั้งนี้ เพราะเป็นการประเมินด้านพฤติกรรมประกอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณธรรมอยู่ในระดับสูงอยู่แล้ว เห็นได้จากผลการวิเคราะห์เอกสารรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2553 พบว่า นักเรียนมีผลการประเมินคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับดี (3.41) ดังนั้น จึงมีระดับการเพิ่มที่ไม่สูงมาก สำหรับระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว อาจเป็นเพราะการควบคุมตนเองตามรูปแบบมีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544) ที่เสนอแนวคิดว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านการควบคุมตนเอง

นอกจากนี้ การปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการควบคุมตนเองตามรูปแบบก็อาจเป็นเหตุผลหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ทำให้ผลระดับประเมินคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ แตกต่างจาก ผลการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ(2525, อ้างถึงใน ชำรง ชูทัพ, 2550, หน้า 875) ที่ทดลองหารูปแบบการสอน 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการสอนวิธีเสริมสร้างเจตคติด้วยรายงานกลุ่ม และรูปแบบการสอนวิธีปรับพฤติกรรม โดยใช้เวลาทดลอง 2 เดือน ครั้ง ผลการทดลองในระดับมัธยมศึกษา วิธีสอนทั้งสองรูปแบบให้ผลไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาในด้านองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม 3 ด้าน (ธีระพร อุวรรณโณ และ ปรีชา วิทหกโต, 2548ข, หน้า 541) ได้แก่ องค์ประกอบด้านความรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านจิตใจ ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อการควบคุมตนเองในการทำความคิดตามเป้าหมาย มีความมุ่งมั่นในการทำพฤติกรรมความดี มีผลให้การบรรลุเป้าหมายการทำความคิดตลอด 21 วัน ในภาพรวม นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง ร้อยละ 82.23 นอกจากนี้มีนักเรียน 2 คน ที่บันทึกว่า สนุกมาก และชอบมาก เป็นการแสดงออกถึงความชื่นชม นิยมยินดี ในการปฏิบัติพฤติกรรม นำไปสู่ความพึงพอใจในการกระทำพฤติกรรมมากขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ มาร์ค (Marks, 1994) ได้ศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชนกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบริการชุมชน มีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชนแบบบังคับกับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการแบบอาสาสมัครมีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อ

สังคมแตกต่างกัน ในทำนองเดียวกันผลการศึกษาของจุลเดียน พันธุมนาวัน (2550) พบว่า ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรมอนุรักษ์และประหยัดมีอำนาจทำนายพฤติกรรมอนุรักษ์ และประหยัดได้ ร้อยละ 29.50-57.40 ทักษะที่มีผลต่อพฤติกรรมปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ วินัย มีอำนาจทำนายพฤติกรรมได้ ร้อยละ 46.90-53.90

นอกจากนี้ การเน้นความต้องการในการควบคุมตนเองจากภายใน โดยนักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเป้าหมายในการทำพฤติกรรมด้วยตนเอง และควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมเป้าหมายตามความสมัครใจ รวมทั้งเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง ความสำเร็จในการเพิ่มขึ้นของระดับพฤติกรรมเป็นความรับผิดชอบของนักเรียนเอง อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองของ อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา ที่ทดลองรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยใช้วิธีสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนตกลงกันว่าอยากเรียนเรื่องอะไรใช้เวลาเรียนวิชาคุณธรรมจริยธรรม สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวม 9 สัปดาห์ผลการทดลองพบว่า จากการประเมินของครู นักเรียนกลุ่มทดลอง มีระดับเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.8 ในขณะที่กลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในทำนองเดียวกัน แสงตะวัน อ่อนพุทธา (2547) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยใช้กรอบการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรม 5ส พบว่านักเรียนมีความสนใจ มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง มีความตั้งใจเรียนกระตือรือร้นในการทำงาน มีการทำงานเป็นกลุ่มดีขึ้น นักเรียนมีความรู้สึกในความรับผิดชอบมากขึ้น ทำงานเป็นระบบ และมีระเบียบวินัยมากขึ้น ซึ่งการวิจัยในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนมีการศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก และผลการศึกษามีลักษณะเดียวกัน เช่น การศึกษาของ ไพฑูรย์ วชิรโลหพันธ์ (2547) ได้พัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนบ้านไค้งยาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2547) ซึ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนบ้านไทร อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น สำหรับผลการวิจัยในต่างประเทศ ก็มีผลในลักษณะเดียวกัน เช่น การศึกษาของ บาลาคริสแมน (Balakrishman, 2009) ได้วิจัยปฏิบัติการในโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 แห่ง ในมาเลเซีย พบว่า นักเรียนตระหนักและรับรู้ประเด็นทางด้านคุณค่าและจริยธรรมที่ได้รับการบรรจุในหลักสูตร และยังพบว่า ภายใต้ระบบการเลี้ยงดูที่เข้มแข็ง ทางเลือกของนักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ วัฒนธรรม ศาสนา การนำไปใช้ประโยชน์การทำงานร่วมกัน และความสัมพันธ์ที่ดี และได้มีข้อเสนอว่า การให้นักเรียนมีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ให้นักเรียนมีความสนใจ และมีความเข้าใจยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรม

ในด้านบทบาทครูในการฝึกนักเรียน ตามรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน นั้น ครูทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและอำนวยความสะดวกให้กำลังใจในการเสริมแรง เพื่อจูงใจให้นักเรียนสามารถควบคุมตนเองตามกระบวนการจนครบ 21 วัน การที่ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถือกฎ ผู้ควบคุมพฤติกรรมนักเรียนมาเป็นผู้ชี้แนะ ให้กำลังใจ จูงใจทางบวก ก็อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพฑูรย์ การเพียร (2544) ที่ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในอำเภอหาด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทครูในการวางแผน การกระตุ้นและจูงใจ การประสานงาน และการประเมินผล ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน จากการศึกษาของ เอลลิส (Ellis, 1998) ได้วิจัยการรับรู้ของนักเรียนในเรื่องการได้รับความนับถือจากครูกับความสำเร็จในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ความสำเร็จในที่นี้หมายถึง นักเรียน ขาดเรียนจำนวนน้อย มีระเบียบวินัยระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี โดยการศึกษาจากนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลรัฐเท็กซัส ผลการวิจัยพบว่า การได้รับความนับถือและไว้วางใจจากครูเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักเรียน และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จในการเรียน และมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับการขาดเรียน การกระทำผิดระเบียบของโรงเรียน

ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ (1) วินัยและความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว (5) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ (6) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมแต่ละด้านที่มีระดับเพิ่มขึ้นล้วนเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์สำหรับคนไทยในอนาคตสอดคล้องกับการศึกษาของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ที่วิจัยเอกสารเพื่อประมวลและวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนสังคมในอนาคต สรุปผลการวิจัยด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ในมิติลักษณะชีวิต ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างดีเลิศ รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีจิตสำนึกประชาธิปไตย เห็นคุณค่าเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่น และคนส่วนรวม รวมทั้งประหยัดและอดออม

5.2.2.3 ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่เพิ่มขึ้น แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มี 2 รายการ ได้แก่ (1) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว (2) ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งพฤติกรรมทั้ง 2 รายการ มีระดับพฤติกรรมเพิ่มขึ้นหลังการทดลอง แต่ไม่มีนัยสำคัญ อาจเป็นเพราะประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากการกระทำพฤติกรรมดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง ซึ่งแตกต่างจากพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นมากจนมีนัยสำคัญ ทั้ง 4 รายการ ได้แก่ (1) วินัยและความรับผิดชอบ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) กตัญญูกตเวที (4) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์

ต่อส่วนรวม จะเห็นว่า ทั้ง 4 รายการล้วนเป็นพฤติกรรมที่กระทำแล้วเป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลผู้ใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ แสดงให้เห็นว่า ระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลใกล้ชิดเพิ่มขึ้นมากกว่าระดับพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของกรมวิชาการปี 2525 อ้างถึงใน ธำรง ชูทัพ (2550, หน้า 883) ที่ศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อระดับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หลัก 8 ประการ ได้แก่ (1) การใฝ่หาธรรม (2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา (3) เมตตากรุณา (4) สติสัมปชัญญะ (5) ซื่อสัตย์สุจริต (6) ไม่ประมาท (7) ขยันหมั่นเพียร และ (8) หิริโอตตัปปะ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในขั้นน่าพึงพอใจ กล่าวคือ เป็นระดับการกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่เป็นหลัก ยกเว้นคุณธรรมด้านหิริโอตตัปปะ และการใฝ่หาธรรม อยู่ในระดับที่มีการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์ในสังคมแคบ ๆ ได้แก่ เพื่อนญาติพี่น้อง หรือผู้ใกล้ชิดเท่านั้น

5.3 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยเป็นไปตามที่สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังฝึกควบคุมตนเอง 21 วัน เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนฝึก และมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

5.4.1.1 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบสำหรับการสร้างคนดี โดยการทำความคิดเบื้องต้นจนเป็นนิสัยที่ใช้เวลาตั้งแต่ 21 วัน นักเรียนก็จะมีนิสัยในการทำความคิดนั้น ๆ

นับว่าเป็นรูปแบบการสร้างนิสัยที่มีความแตกต่างจากแนวคิดการสร้างนิสัยทั่วไป ที่มีความเชื่อว่าการสร้างนิสัยเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ระยะเวลานาน โดยไม่มีกำหนดเวลาที่ชัดเจน ดังนั้นรูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน จึงเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมจนเป็นนิสัย เทคนิคสำคัญของรูปแบบ คือ การใช้เวลาต่อเนื่องกันทุกวันเป็นเวลา 21 วัน ภายใต้กระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การสร้างภาพลักษณ์ของคนดี และเป้าหมายพฤติกรรม

ความดีที่ต้องการไว้ในใจ (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล ซึ่งกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอน เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องทำทุกวันเป็นเวลา 21 วัน ขั้นตอนสำคัญคือภาพลักษณ์ของคนดีและเป้าหมายพฤติกรรมต้องคงอยู่ในจิตใจ เพราะความคิดและการกระทำของบุคคลจะสอดคล้องกับภาพลักษณ์ ถ้าภาพลักษณ์เปลี่ยนความคิดและการกระทำจะเปลี่ยนตามไปด้วย

5.4.1.2 การบรรลุเป้าหมายพฤติกรรมทำสมาธิ 5 นาที และสวดมนต์ก่อนนอน แม้จะมีคำร้อยละของการบรรลุเป้าหมายเฉลี่ยเกินร้อยละ 50 แต่การบรรลุในรายบุคคลมีความแตกต่างกัน นักเรียนที่ปฏิบัติได้จะทำได้เกือบครบ 21 วัน แต่นักเรียนที่ลืมนับปฏิบัติจะทำได้ต่ำกว่า 10 วัน ทั้งนี้อาจเป็นได้ว่านักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงพฤติกรรมทั้ง 2 รายการ ไปถึงภาพลักษณ์ของคนดีจึงทำให้พลังผลักดันไม่แรงพอที่จะทำให้เกิดพฤติกรรม ดังนั้น การกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายที่บ่งชี้ถึงภาพลักษณ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นบทบาทหลักของการจัดการศึกษา จากผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอความคิดเห็น ดังนี้

5.4.2.1 ความชัดเจนของนโยบาย รวมทั้งความชัดเจนของความคิด ความเชื่อในด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จากผลการวิจัยซึ่งพบว่า การควบคุมตนเองมีความสามารถในการแผ่ขยายพฤติกรรมอื่น ๆ ได้อีกมากมายหลายพฤติกรรม ดังนั้นการควบคุมตนเองจึงสามารถกำหนดเป็นคุณธรรมจริยธรรมหลักได้ แต่ในปัจจุบันระบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นการกำหนดคุณธรรมจริยธรรมโดยไม่มีการจัดลำดับความสำคัญ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจว่า คุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และสามารถไม่ตัดสินใจได้ว่า คุณธรรมด้านใดที่จำเป็นต้องพัฒนาให้มาก เป็นจุดเด่น จุดนำ และด้านใดควรมีความสำคัญในระดับรอง ๆ ลงมาเป็นลำดับ และผลการวิจัยยังพบว่า การทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ ในกิจวัตรประจำวัน มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมมาก ดังนั้นนโยบายด้านคุณธรรมจริยธรรมกับชาติ จึงต้องมีความชัดเจน และประกอบด้วย คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ โดยมีการจัดลำดับอย่างเป็นระบบสะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรมใดสัมพันธ์กับคุณธรรมใด และคุณธรรมใดจะนำไปสู่คุณธรรมใด สถาบันต่าง ๆ ในสังคมควรมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไหนอย่างไร และระบบคุณธรรมจริยธรรมนี้ ควรมีความมั่นคง ใช้ได้ทุกโอกาสและทุกสถาบัน สังคมไม่เปลี่ยนแปลงบ่อยจนเกินไป หากนโยบายระดับชาติ ซึ่งประกอบด้วยสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มีการจัดทำระบบคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน เช่นที่กล่าวมา การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะมีเป้าหมายที่ชัดเจน

ร่วมกัน มีผลส่งเสริมซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมีระบบและมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง

5.4.2.2 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดคุณธรรมจริยธรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงอายุของนักเรียนปัจจุบัน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ (1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) มีวินัย (4) ใฝ่เรียนรู้ (5) อยู่อย่างพอเพียง (6) มุ่งเน้นการทำงาน (7) รักความเป็นไทย และ (8) มีจิตสาธารณะ และคุณลักษณะทั้ง 8 ประการ ดังกล่าว ให้เป็นกรอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นเวลาทั้งหมด 12 ปี นอกจากนี้ ยังใช้เป็นกรอบในการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนทุกปี สรุปว่าคุณลักษณะทั้ง 8 ประการ เป็นกรอบในการพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 12 โดยไม่ได้แบ่งว่าชั้นไหนปีไหน ควรเน้นคุณธรรมจริยธรรมใด สำหรับการควบคุมตนเอง ซึ่งมีความเหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และผลการวิจัยครั้งนี้ก็เป็นการยืนยันความเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนเช่นกัน แต่การควบคุมตนเองไม่ปรากฏ ในหลักสูตรแต่อย่างใด ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ควรกำหนดให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของนักเรียนแต่ละช่วงอายุ เพื่อให้เด็กแต่ละกลุ่มอายุได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เต็มศักยภาพ เช่น ในระดับเด็กเล็กควรเน้นการฝึกพฤติกรรมเพื่อให้เด็กเชื่อฟังและทำตาม ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากภายนอก (heteronomous morality) หรือคุณธรรมจริยธรรมตามข้อบังคับ (morality constraint) แต่เมื่อเด็กโตขึ้น ควรลดการบังคับพฤติกรรมและเพิ่มการฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจากภายใน (autonomous morality)

5.5 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.5.1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดลองใช้รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ข้อมูลที่ได้อาจจะจำกัดเฉพาะกลุ่ม จึงควรมีการทดลองใช้ในระดับอื่น ๆ เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

5.5.2 รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วัน ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบสำหรับการควบคุมตนเอง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งตามหลักการควบคุมตนเอง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นสามารถปรับเปลี่ยนได้ทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรือแก้ไขพฤติกรรมไม่พึง

ประสงค์ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษารูปแบบการควบคุมตนเอง เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนต่อไป

5.5.3 การวิจัยเพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมการทำความดีเบื้องต้น และพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อศึกษาว่าในระยะยาวนักเรียนยังคงมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร

รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิง

- กรมการศึกษา. (2527). พฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษา ด้านการปลูกฝังจริยธรรมในห้องเรียน. อ้างถึงใน สิริวรรณ ศรีพล. (2550). การพัฒนาจริยธรรม: การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 14, หน้า 444-445). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2525). โครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม. อ้างถึงใน ชำรง ชูทัพ. (2550). การวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนจริยธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 14, หน้า 875). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กัลยา วานิชบัญชา. (2550). สถิติสำหรับงานวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). คลื่นลูกที่ 5-ปราชญ์สังคม: สังคมที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา อุตกุล. (2550). พัฒนาการของจริยศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 14). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2553). ผลการประเมิน PISA 2009 การอ่านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ บทสรุปเพื่อการบริหาร. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2526). ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน. จุลสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 4. อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2550). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ (หน้า 134-135). กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารทางวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2550). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย และต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม

รัชชัย วรพงศธร. (2538). หลักการวิจัยทางสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระพร อุวรรณโณ และปรีชา วิทลโค. (2548ก). การพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนวัยรุ่น (พิมพ์ครั้งที่ 12). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธีระพร อุวรรณโณ และปรีชา วิทลโค. (2548ข). ทฤษฎีและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนวัยรุ่น (พิมพ์ครั้งที่ 12). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นฤชัย เสกธีระ. (2549, 5 ธันวาคม). เดินหน้าชน. มติชนรายวัน, หน้า 9.

นลินี ทวีสิน. (2549). รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี).

ประพิมพร สันวงศ์. (2551). การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อสร้างระเบียบวินัยในตนเอง. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2548). กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวัยรุ่น (พิมพ์ครั้งที่ 12). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2553). **ศาสตร์และศิลป์แห่งความเป็นครู** (สุวณีย์ ศรีโสภา และสมสุตา ผู้พัฒน ผู้เรียบเรียงจากการเทศนา). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การค้ำของ สกสค.

ไพฑูรย์ การเพียร. (2544). **บทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียน**
โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอหาด จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ไพฑูรย์ วชิรโลหพันธ์. (2547). **การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในโรงเรียนบ้านโค้ง**
ยาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

วัลลภ กันทรัพย์. (2550). **จริยธรรมกับพฤติกรรมด้านคุณลักษณะ** (พิมพ์ครั้งที่ 14). นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี. (2550). **รายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ**
ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สมเดช ใจหวัง. (2547). **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านไทร อำเภอไพรบึง**
จังหวัดศรีสะเกษ. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร
การศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2549). **ทฤษฎีและเทคนิคปรับพฤติกรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). **การพัฒนาจริยธรรม: การปรับพฤติกรรม**. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

สมอาจ วงษ์ชมทอง, ชูพา คลังสุวรรณ, พรอนงค์ นิยมคำ, วรินทร์ ววงษ์ และธัญญา ผลอนันต์.
(2547). **คุณลักษณะและวิธีการเรียนรู้ของคนญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศักยภาพและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนา**
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสังคมแห่งชาติ. (2553). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับปริญญาตรี. (2548). **การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (รสพ).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับปริญญาตรี. (2552ก). **แนวทางพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับปริญญาตรี. (2552ข). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **ประมวลกฎหมายแม่บททางการศึกษาไทย: จากโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนากฎหมายการศึกษา.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2553). **รายงานสรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสอง (พ.ศ. 2549-2553)**. กรุงเทพฯ: แม็ทซ์พอยท์.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **วิธีการและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่สอง พ.ศ. 2549-2553 [อัดสำเนา]**. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: วีทีซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **กรอบทิศทางการพัฒนาระบบการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559): ฉบับสรุป**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (2554). **ทัศนคติอันตรายในช่วงรัฐบาลชุดปัจจุบัน**
ว่าด้วยการยอมรับรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน แต่ทำให้ประเทศชาติรุ่งเรือง ประชาชนอยู่ดี
กินดี ตนเองได้ประโยชน์ด้วย: กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนที่พักอาศัยอยู่ใน 28 จังหวัด
ของประเทศ [สำเนา]. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2550). **จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 7).** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสาวนิจ รัตนวิจิตร นิจอนันต์ชัย. (2547). **การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนที่เข้มข้น**
ในการปลูกฝังคุณธรรม ความซื่อสัตย์: ศึกษาชุมชนพุทธ คริสต์ และอิสลาม. กรุงเทพฯ:
 เพ็ญฟ้า.

แสงตะวัน อ่อนพุทธา. (2547). **การพัฒนาการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านการส่งเสริมสร้าง**
ความรับผิดชอบของนักเรียนในการดูแลรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อม โรงเรียน
ปางมะไฟพิทยาคม จังหวัดยโสธร. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

อมรวิทย์ นาครทรรพ. (2548). **หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับบริบททางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2).**
 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2550). **คุณธรรมนำความรู้: รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ**
คุณค่าความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

ไฮคคิลา-ฮอร์น, เอ็ม. (2009). **คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของ**
ประเทศฟินแลนด์. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.

Balakrishnan, V. (2009). **Teaching moral education in secondary schools using real-life**
dilemmas. Retrieved 2011, 9 July, from researcharchive.vuw.ac.nz/bistream/handle/1012/thesis.pdf?sequence=2

Carver, S. C. & Scheier, M. F. (2011). **On the self-regulation of behavior.** Cambridge:
 Cambridge University Press.

- Cautela, J. R. (1971). Covert conditioning. In A. Jacobs & L. B. Sachs (Eds.), *The psychology of private events: Perspective on covert response systems*. New York: Academic Press.
- อ้างอิงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2549). **ทฤษฎีและเทคนิคปรับพฤติกรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 338). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ellis, D. W. (1998). Measuring high school students' perception of teacher respect: The relationship to success in school (academic success, teacher student relationship, interpersonal skill). **Dissertation Abstracts International**, 36(04), 847-A.
- Krathwohl, D. R., Bloom, B. S. & Masia, B. B. (1964). **Taxonomy of educational objective-the classification of educational goals-handbook II: Affective domain**. New York: David McKay.
- Lipsey, M. W. & Wilson, D. B. (1993). The efficacy of psychological, educational, and behavioral treatment: Confirmation from meta-analysis. **American Psychologist**, 48, 1181-1209.
- Maltz, M. (1969). **Psycho-Cybernetics**. New York: Gulf & Western Corporation.
- Marks, H. M. (1994, October). The effect of participation in school-sponsored community service programs on student attitudes toward social responsibility. **Dissertation Abstracts International**, 55(4), 926-A.
- Mikulas, W. (1986). Self-Control: Essence and development. *The Psychological Record*, 36, 297-308. อ้างอิงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2549). **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 351-352). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Oxford River Books English-Thai Dictionary** (แปลโดย ศูนย์การแปลและล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). (2547). กรุงเทพฯ: สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นต์พับลิค.

- Peacock, R., Lyman, R. D. & Rickard, H. C. (1978). Correspondence between self-report and observer-report as a function of task difficulty. *Behavior therapy*, 9, 578-583. อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2549). **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 340). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Piaget. (1976). *The moral judgment of the child*. New York: Free Press. อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล. (2550). **จิตวิทยาการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 7, หน้า 66). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Political and Economic Risk Consultancy (PERC). (2010). **Risk report**. Retrieved 2011, 26 June, from [www. Asiarisk.com/percropts.html](http://www.Asiarisk.com/percropts.html)
- Posavac, E. J & Carey, R. D. (2003). **Program evaluation: Method and case studies** (6th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Sumari, M., Hussin, Z. & Siraj, S. (2010, October). Factors contributing to academic achievement and moral development: A qualitative study. **International Journal of Research and Review**, 5(2), 18-23.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

รูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง

A TWENTY-ONE DAY SELF-CONTROL MODEL FOR MORAL DEVELOPMENT
IN MATTHAYOM 2 (GEADE 8) STUDENTS

ก. หลักการและแนวคิด

รูปแบบการควบคุมตนเอง 21 วันเป็นรูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจากภายใน (autonomous morality) โดยนักเรียนเป็นผู้ควบคุมให้เกิดพฤติกรรมด้วยตนเอง เป็นการตัดสินใจเลือกและกระทำพฤติกรรมด้วยความสมัครใจ ได้แก่ โดยการฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำความคิดเบื้องต้นตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันแม้ไม่คุ้นเคยหรือไม่เป็นธรรมชาติก็ให้ปฏิบัติต่อเนื่องกันไปจนครบ 21 วันพฤติกรรมนั้นจะถูกจดจำทำให้ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัตินี้เรียกว่า “เป็นนิสัย” กระบวนการในการควบคุมตนเองประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ (1) สร้างภาพลักษณ์ของคนดีไว้ในจิตใจแล้วตั้งเป้าหมายพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้น (2) ตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมาย (3) ประเมินผลและบันทึกผล

ส่วนการทำความดีเบื้องต้นเป็นการทำความดีง่าย ๆ ที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้เป็นกิจวัตรประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน 10 รายการ ได้แก่ ตื่นแต่เช้าเก็บที่นอน (2) แต่งกายสุภาพ (3) ช่วยงานบ้านและโรงเรียน (4) พูดความจริงไม่พูดโกหก (5) โอบอ้อมอารีไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น (6) ยิ้มใส ๆ ใจดีสวย ๆ (7) ประหยัดและอดออม (8) อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ (9) สวดมนต์ก่อนนอน (10) ทำสมาธิ 5 นาที สำหรับการสร้างภาพลักษณ์ของคนดีได้แก่ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง การเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียนและการเป็นคนดีของสังคม

ข. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยการฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองในการทำ ความดีเบื้องต้นจนเป็นนิสัยตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวัน เป็นเวลา 21 วัน

ค. กระบวนการจัดกิจกรรมตามรูปแบบ

ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา และนักเรียน ดำเนินการฝึกควบคุมตนเองตามรูปแบบ เป็นเวลา 21 วัน ตามขั้นตอน 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจัดกิจกรรมในคาบโฮมรูมตามขั้นตอน ดังนี้

1. ครูกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมั่น ศรัทธาในการเป็นคนดี เน้นย้ำให้นักเรียนเห็นว่า คนเรา เลือเกิดไม่ได้แต่เลือกเป็นคนดีได้ และชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจว่า คนดีสามารถสร้างได้ภายใน 21 วัน รวมทั้งอธิบายถึงการเป็นคนดีด้วยการควบคุมตนเองซึ่งเป็นพลักรธรรมชาติจากภายใน จะทำให้นักเรียนมีความดีที่มั่นคง ยั่งยืนกว่าการเป็นคนดีที่เกิดจากการบังคับของครู หรือข้อกำหนดตาม กฎระเบียบของโรงเรียน

2. ครูชี้แนะแยกแยะถึงผลที่นักเรียนจะได้รับจากการฝึกควบคุมตนเองให้เป็นคนดี จะ ทำให้นักเรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่ง หมายถึง การเป็นคนดีในทุกสถานการณ์ ทำให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมี ความสุข

3. ครูอธิบายถึงวิธีการเป็นคนดี สามารถสร้างได้ด้วยการทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ 10 รายการทุกวันเป็นเวลา 21 วัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ได้แก่ ตื่นนอนแต่เช้าเก็บที่นอน แต่งกายสุภาพ ช่วยงานบ้านและโรงเรียน พูดแต่ความจริงไม่พูดโกหก โอบอ้อมอารีไม่ข่มเหงรังแก ผู้อื่น ยิ้มใส ๆ ใจดีสวย ๆ ประหยัดและอดออม อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ สวดมนต์ก่อนนอน และ ทำสมาธิ 5 นาที

4. ครูแนะนำรูปแบบในการควบคุมตนเองแก่นักเรียน 3 ขั้นตอนโดยอธิบายตามแบบ บันทึกรผลการควบคุมตนเองของนักเรียนและแนะนำให้นักเรียนใช้แบบฝึกดังกล่าว เป็นเครื่องมือ ในการฝึกควบคุมตนเองทุกวัน โดยให้นักเรียนเริ่มต้นนับถอยหลังสู่ความสำเร็จ 21 วัน ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 โดยให้นักเรียนสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีที่นักเรียนต้องการจะเป็นไว้ในจิตใจ หลังจากนั้นครูให้นักเรียนเลือกเป้าหมายพฤติกรรมที่นักเรียนต้องการทำทุกวันเป็นเวลา 21

วัน จากพฤติกรรมความดีเบื้องต้น 10 รายการ ซึ่งครูควรแนะนำให้นักเรียนตั้งเป้าหมายพฤติกรรมให้มากที่สุดเท่าที่นักเรียนจะสามารถทำได้แล้วบันทึกเป้าหมายพฤติกรรมในแบบบันทึกผลการควบคุมตนเอง

4.2 ตรวจสอบ และควบคุมตนเองให้ลงมือทำพฤติกรรมตามเป้าหมายโดยนักเรียนคิดถึงภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีแล้ว ตรวจสอบว่าตนเองได้ทำความดีตามเป้าหมายหรือยัง และควบคุมตนเองให้ลงมือทำความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายที่เลือกไว้ ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอนทุกวันให้ทำต่อเนื่องไป แม้จะไม่คุ้นเคยหรือไม่เป็นธรรมชาติ เมื่อครบ 21 วันแล้วภาพลักษณ์และพฤติกรรมนั้นจะถูกจดจำทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งพฤติกรรมที่สามารถทำได้โดยอัตโนมัตินี้เรียกว่า “เป็นนิสัย” และการที่นักเรียนตรวจสอบและควบคุมตนเองนี้ยังทำให้นักเรียนตระหนักถึงภาพลักษณ์และพฤติกรรมเป้าหมายตลอดเวลา

4.3 ประเมินผลและบันทึกผล โดยนักเรียนสังเกตและประเมินผล พฤติกรรมความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายกับพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง แล้วบันทึกผลการปฏิบัติ ครูควรแนะนำให้นักเรียนบันทึกผลการปฏิบัติแต่ละพฤติกรรมให้ตรงกับความเป็นจริงด้วยความซื่อสัตย์ เพราะการฝึกควบคุมนี้เป็นเพียงการฝึกฝนตนเองของนักเรียนเท่านั้น ไม่มีผลต่อการตัดสินผลการเรียนของนักเรียนแต่อย่างใด และครูควรแนะนำให้นักเรียนใช้เวลาก่อนนอนวันละ 5 นาที เพื่อประเมินผลการปฏิบัติพฤติกรรมของตนเองที่ผ่านมาตลอดทั้งวันว่าได้ปฏิบัติจริงตามเป้าหมายหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นเวลาที่ทำให้นักเรียนได้ทบทวนถึงเป้าหมายพฤติกรรมที่นักเรียนเลือกไว้เพื่อวางแผนการกระทำพฤติกรรมในวันถัดไป ซึ่งปฏิบัติการทั้ง 3 ขั้นตอนดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่หากนักเรียนปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่องเป็นเวลา 21 วัน จะทำให้นักเรียนเป็นคนดีตามภาพลักษณ์ที่นักเรียนต้องการจะเป็น

5. ครูเสริมแรงนักเรียนเป็นระยะตามความเหมาะสม เช่น เมื่อนักเรียนทำได้ตามเป้าหมายพฤติกรรม หรือเมื่อฝึกได้ 7 วัน คิดเป็น 1 ใน 3 ส่วน เมื่อครบ 14 วัน คิดเป็น 2 ใน 3 ส่วน จนถึงวันสุดท้าย วันที่ 21

ขั้นที่ 2 ขั้นฝึก นักเรียนรับแบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองจากครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา คนละ 21 ชุด เพื่อใช้ในการฝึกควบคุมตนเอง แล้วเริ่มต้นนับถอยหลังสู่ความสำเร็จในการสร้างตนเองให้เป็นคนดี ด้วยการทำความดีเบื้องต้นง่าย ๆ ตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งเข้านอน เป็นเวลา 21 วัน ดังนี้

1. การเตรียมตัว ก่อนเริ่มต้นการฝึกควบคุมตนเองให้นักเรียนตั้งเป้าหมายพฤติกรรม โดยสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีที่นักเรียนต้องการจะเป็นไว้ในจิตใจ เช่น ภาพลักษณ์ของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ภาพลักษณ์ของการเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน หรือ

ภาพลักษณ์ของการเป็นคนที่ดีของสังคม แล้วตัดสินใจด้วยตนเองเลือกพฤติกรรมเป้าหมายที่นักเรียนต้องการทำทุกวันเป็นเวลา 21 วัน จากพฤติกรรมความดีเบื้องต้น 10 รายการ โดยนักเรียนควรตั้งเป้าหมายพฤติกรรมให้มากที่สุดเท่าที่นักเรียนจะสามารถทำได้แล้วบันทึกเป้าหมายพฤติกรรมในแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองของนักเรียน

2. เริ่มต้นนับถอยหลังสู่ความสำเร็จ เริ่มต้นการฝึกควบคุมตนเองให้ทำความดีเบื้องต้น ตามพฤติกรรมเป้าหมายของนักเรียนด้วยการระลึกถึงภาพลักษณ์ของการเป็นคนดีแล้วตรวจสอบและควบคุมตนเองให้ลงมือทำความดีเบื้องต้นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนโดยการตรวจสอบตนเองว่าได้ทำความดีตามภาพลักษณ์และเป้าหมายหรือยัง แล้วควบคุมตนเองให้ทำพฤติกรรมเป้าหมายทุกวัน แม้จะไม่คุ้นเคย หรือไม่เป็นธรรมชาติให้ทำต่อเนื่องไป เริ่มต้นจากวันที่ 21 แล้วนับถอยหลังไปให้ถึงวันที่ 1 ปฏิบัติการนับถอยหลังสู่ความสำเร็จจะให้นักเรียนมีกำลังใจและความมุ่งมั่นเพิ่มมากขึ้น

ในแต่ละวันให้นักเรียนใช้เวลาก่อนนอน 5 นาที ในการประเมินผลการทำความดีเบื้องต้นของตนเองที่ผ่านมาตลอดทั้งวันว่าได้ทำความดีตามเป้าหมายหรือไม่ แล้วบันทึกพฤติกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง รวมทั้งบันทึกความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการฝึกควบคุมตนเองในแต่ละวัน ในการบันทึกผลนี้นักเรียนควรบันทึกให้ตรงกับความจริงด้วย ความซื่อสัตย์ เพราะการฝึกควบคุมตนเองนี้เป็นเพียงการฝึกฝนตนเองของนักเรียนเท่านั้น ไม่มีผลต่อคะแนนหรือการตัดสินใจผลการเรียนแต่อย่างใด และให้นักเรียนทบทวนถึงเป้าหมายพฤติกรรมที่นักเรียนเลือกไว้เพื่อวางแผนการทำความดีตามเป้าหมายในวันถัดไป

3. ให้นักเรียนนำแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองที่บันทึกแล้วในแต่ละวันส่งให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเก็บรวบรวมไว้ในวันรุ่งขึ้น สำหรับแบบบันทึกผลการควบคุมตนเองในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ให้นำส่งครูในเช้าวันจันทร์

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาดูตามและประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่องจนครบ 21 วัน

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียน

ชื่อ-สกุล _____ โรงเรียน _____

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

คำชี้แจง

รายการในแบบบันทึกพฤติกรรมทั้งหมดนี้ เป็นพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้นของนักเรียน จงทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการ	เป้าหมาย	ปฏิบัติจริง
1. ตื่นแต่เช้าเก็บที่นอน		
2. แต่งกายสุภาพ		
3. ช่วยงานบ้านและโรงเรียน		
4. พูดความจริงไม่พูดโกหก		
5. โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น		
6. ยิ้มใส ๆ ใจดี สบาย ๆ		
7. ประหยัดและอดออม		
8. อ่านหนังสือที่มีประโยชน์		
9. สวดมนต์ก่อนนอน		
10. ทำสมาธิ 5 นาที		

บันทึกเพิ่มเติม

.....

ลงชื่อ นักเรียน

(.....)

ความเห็นของครู

.....

ลงชื่อ ครู

(.....)

2. แบบประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

เรื่อง รูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อ-สกุล _____ โรงเรียน _____ ครั้งที่ _____

คำชี้แจง

รายการในแบบประเมินทั้งหมดนี้ เป็นพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน
จงทำเครื่องหมาย ✓ ใน □ ตามที่ท่านประเมินว่าตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน
ความหมายของตัวเลข

- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติต่ำกว่าร้อยละ 50 แปลว่า ปรับปรุง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติตั้งแต่ร้อยละ 51 - 74 แปลว่า พอใช้
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติตั้งแต่ร้อยละ 75 - 89 แปลว่า ดี
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไป แปลว่า ดีมาก

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	1	2	3	4
1. วินัยและความรับผิดชอบ				
(1) นักเรียนดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองอย่างสม่ำเสมอ				
(2) นักเรียนกระตือรือร้นไปโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติอย่างสม่ำเสมอ				
(3) นักเรียนเข้าแถวในการรับบริการต่าง ๆ				
(4) นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน				
(5) นักเรียนส่งการบ้านหรือรายงานได้ทันตามเวลาที่ครูกำหนด				
(6) นักเรียนอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ				
(7) นักเรียนวางแผนการเรียนไว้ล่วงหน้า				
(8) นักเรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง				
(9) นักเรียนตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ				
(10) นักเรียนทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้ได้อย่างสม่ำเสมอ				

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	1	2	3	4
2. ซื่อสัตย์สุจริต				
(11) นักเรียนกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกรปฏิบัติ กิจกรรมในเวลาเรียน				
(12) นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง				
(13) นักเรียนรักษากฎ กติกาในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น				
(14) นักเรียนแต่พูดความจริง ไม่พูดโกหก				
3. กตัญญูกตเวที				
(15) นักเรียนแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครู และผู้อาวุโส				
(16) นักเรียนเสนอตัวช่วยเหลืองานของครูอย่างสม่ำเสมอ				
(17) นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่นับถือ				
(18) นักเรียนปฏิบัติตามในการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ				
(19) นักเรียนแสดงออกในการรักษา ศาสนา และพระมหากษัตริย์				
4. เมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว				
(20) นักเรียนมีจิตใจโอบอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเสมอ ไม่เบียดเบียน ช่มเหล่งรังแกผู้อื่น				
(21) นักเรียนกล่าวให้กำลังใจ และคำแนะนำเพื่อนในการปฏิบัติกิจกรรมที่ครูกำหนด				
(22) นักเรียนพูดจาสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน				
(23) นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น				
(24) นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ				
(25) นักเรียนปฏิบัติตามเหมาะสมตามกาลเทศะ และมารยาทไทย				
5. ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า				
(26) นักเรียนนักเรียนมีการประหยัดและอดออม				
(27) นักเรียนซ่อมแซมอุปกรณ์ นำกลับมาใช้ใหม่ เมื่อเกิดการชำรุด				
(28) นักเรียนเลือกซื้อสิ่งของที่มีประโยชน์				

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	1	2	3	4
6. ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม				
(29) นักเรียนเตือนเพื่อนที่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ				
(30) นักเรียนรู้สึกผิดเมื่อทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย				
(31) นักเรียนเก็บอุปกรณ์หลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง				
(32) นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน				
(33) นักเรียนดักเตือนเพื่อนหรือแจ้งให้ครูทราบเมื่อพบเห็นผู้ที่ทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย				
(34) นักเรียนมีส่วนร่วมและชี้แนะบุคคลอื่นให้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม				
(35) นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนรวมอย่างรู้คุณค่า				
(36) นักเรียนร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด				

ความเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
(.....)

3. แบบสอบถามการทำความดีเบื้องต้นของนักเรียนหลังการทดลองสองเดือน

คำชี้แจง

รายการในแบบสอบถามทั้งหมดนี้ เป็นการสอบถามการปฏิบัติพฤติกรรมทำความดีเบื้องต้นของนักเรียน จงทำเครื่องหมาย ✓ ใน □ ที่ตรงกับความเป็นจริง

ความหมายของตัวเลข

- 0 หมายถึง ไม่ปฏิบัติเลย
- 1 หมายถึง ปฏิบัติเป็นครั้งคราว
- 2 หมายถึง ปฏิบัติเกือบตลอดเวลา

ที่	รายการ	การปฏิบัติจริง		
		0	1	2
1	ตื่นแต่เช้าเก็บที่นอน			
2	แต่งกายสุภาพ			
3	ช่วยงานบ้านและโรงเรียน			
4	พูดความจริง ไม่พูดโกหก			
5	โอบอ้อมอารี ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น			
6	ยิ้มใส ๆ ใจดี สบาย ๆ			
7	ประหยัดและอดออม			
8	อ่านหนังสือที่มีประโยชน์			
9	สวดมนต์ก่อนนอน			
10	ทำสมาธิ 5 นาที			

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

4. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

(สำเนา)

ที่ ศธ 04046/2033

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาเชียงราย เขต 4

17 หมู่ 20 ต.เวียง อ.เทิง จ.เชียงราย 57160

23 มิถุนายน 2554

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบประเมินพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน จำนวน 120 ชุด

2. แบบบันทึกผลการฝึกควบคุมตนเองของนักเรียน จำนวน 60 ชุด

ด้วย นางสาวสายสวาท วิชัย ได้ทำคุณนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เรื่อง รูปแบบการควบคุมตนเองยี่สิบเอ็ดวันในการปลูกฝัง
คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นจึงขอความอนุเคราะห์เก็บ
รวบรวมข้อมูลจากคณะครูและนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) สายสวาท วิชัย

(นางสาวสายสวาท วิชัย)

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4

กลุ่มอำนาจการ

กลุ่มงานบริหารงานทั่วไป

โทร. 0-5379-5431

โทรสาร. 0-5379-6139

ประวัติผู้เขียน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นางสาวสายสวาท วิชัย
วัน เดือน ปี เกิด	13 พฤศจิกายน 2499
ประวัติการศึกษา	
2534-2536	ปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2520-2521	ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต เคมี วิทยาลัยครูเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	
2553-ปัจจุบัน	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 จังหวัดเชียงราย
2547-2553	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 จังหวัดเชียงราย
2546-2547	เจ้าหน้าที่บริหารการประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 จังหวัดเชียงราย
2531-2545	หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน, พญาเม็งราย, เชียงของ, ป่าแดด, เวียงชัย, แม่ลาว, แม่จัน, เมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย
2530-2531	หัวหน้าการประถมศึกษากิ่งอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย
2525-2530	ผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
2523-2525	อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านสบคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

2519-2523

ครู 2

โรงเรียนแม่คำน้ำลาด อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย

2518-2519

ครูจิตวา

โรงเรียนแม่คำน้ำลาด อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย

ผลงานทางวิชาการ

สายสวาท วิชัย. (2553). รูปแบบการจัดเวลาเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน: กรณีศึกษาการเปิดและปิดสถานศึกษาแบบสามภาคเรียน. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1.

